

קובי אביעזר

קטעים מסיפור חיים

כתיבה: איילה פרלמוטר ; אסתי תירוש

עריכה, עיצוב והפקה: ארנון אבני – סטודיו עיצובניק

נירים, קיץ תשע"ה 2015

השורשים שלי נטועים עמוק באדמת הארץ הזאת – הם מתחילים בסמטאותיה הצרים של העיר העתיקה בירושלים, ממשיכים בפרדסים המוריקים של המושבה רחובות, עוברים לרחובות התוססים של תל אביב הקטנה ומתנחלים למושב של קבע במרחבים האינוסופיים בהם נטוע קיבוץ נירים. התרבות, השפה, הריחות, הנופים, ההווי ובעיקר המלחמה למען חיים טובים ובטוחים כאן, במדינה שלנו, הם חלק בלתי נפרד ממני; ותולדות המקום הזה והמאבק על קיומו, שזורים בתולדות חיי.

המשפחות של הוריי

עולים לירושלים

את הסיפור שלי אתחיל במשפחתה של אמי, משפחת רכטמן. הענף הארצישראלי בשושלת הזאת החל עם הוריה של אימא - חיה ויוסף רכטמן. שניהם נולדו בירושלים העתיקה באמצע המאה ה-19.

באותן שנים החל תהליך "היציאה מהחומות". עד אז גרו כל תושבי ירושלים בשטח המתוחם שבין חומות העיר העתיקה. מגורים מחוץ לחומות נחשבו לדבר מסוכן שלא יעלה על הדעת. אבל הצפיפות בשטח הצר שבין החומות הלכה וגברה והפכה את החיים בעיר לבלתי נסבלים: התנאים הסניטריים הידרדרו, מחלות פרצו, זוהמה שררה ברחובות, ויחד עם זאת מחירי הדירות האמירו בשל ההיצע הדל. וכך, אט אט, החלה התעניינות של גורמים שונים בשטחים שמחוץ לחומות. הירושלמים שיכלו להרשות זאת לעצמם רכשו שטחים מחוץ לחומות ומכרו אותם למתיישבים החדשים. גם יוסף הצליח לרכוש שטח קטן, ומכר אותו מאוחר יותר למתיישבים, שהקימו עליו ובקרבתו את מה שמוכר לנו היום כשכונת רחביה. אבל העיסקה הזאת לא הפכה את המשפחה לעשירה, ועיקר הפרנסה בא לה מעיסוקו של יוסף כמפעיל דייליז'נס בין יפו לירושלים.

הדייליז'נס, אמצעי התחבורה העיקרי בימים ההם, היה מרכבה רתומה לשניים או שלושה סוסים, בה יכלו לנסוע כעשרה נוסעים. יוסף הפעיל מרכבה כזאת, שנסעה על הדרך הסלולה היחידה שחיברה אז בין מרכז הארץ (יפו) לבין ירושלים. הוא לקח עליה לא רק נוסעים, אלא גם חבילות ודברי דואר אחרים. הנסיעה בין יפו לירושלים הייתה מתישה ונמשכה יום שלם. בעלייה הקשה לירושלים, שהחלה כבר בשער הגיא, צורף לשני הסוסים סוס נוסף, ולעתים גם הנוסעים עצמם נדרשו לרדת ולדחוף את העגלה.

יוסף וחיה התערו בחיי העיר, התפרנסו בכבוד מהדייליז'נס והביאו לעולם שני ילדים: משה, שנולד בשנת 1902, ומלכה, היא אימא שלי, שנולדה שנתיים אחריו.

עוברים לרחובות

יום אחד עלה על ה"מונית" של סבא יוסף הסופר משה סמילנסקי, תושב רחובות ודמות מוכרת ביישוב היהודי. הוא שאל את הנהג הנמרץ מדוע אין קו דייליז'נסים בין רחובות לירושלים והציע

לו להקים קו כזה. יוסף התלבט מעט, התייעץ עם חיה והחליט לאמץ את הרעיון. וכך, בשנת 1911, עזבה המשפחה הקטנה את ירושלים ועברה לרחובות.

בני הזוג רכשו חלקה ברחוב עזרא פינת מנוחה ונחלה ויוסף הפך לבעל הדיליז'נס הראשון ברחובות, עובדה שהקנתה לו מקום של כבוד בתולדות העיר. בארכיון העירוני אפשר למצוא כמה וכמה סיפורים עליו, ואלה בהחלט מעידים על אופיו הסוער. בין השאר מצוטטים שם דברים שסיפר בנו שמואל:

יום אחד קנה אבא סוס, אך עד מהרה גילה שהוא אינו מתאים לצרכיו וביקש להחזירו. המוכר סירב, אבל אבא, שהיה חד לשון, לא ויתר. הוא החל לקרוא לסוס בשם המוכר, ובכל עיכוב זירז את הבהמה תוך קריאת שם בעליו הקודמים, ובוודאי הוסיף גם קללה עסיסית. הנוסעים צחקו והדברים התגלגלו לאוזני המוכר שמיהר לאבא, לקח את הסוס והחזיר את הכסף. העניין הסתיים לשביעות רצונו של אבי, אך אף איכר במושבה לא רצה למכור לו סוסים והוא נאלץ לקנותם בנס ציונה... וכיצד ידעו במושבה מי מהנשים בהריון? הדרכים באותה תקופה לא היו סלולות, ופעמים רבות הכרכרה שקעה בחול או בבוץ. כשזה קרה אבא נהג לבקש מכל הנוסעים לרדת לעזור ולדחוף את העגלה, פרט לנשים בהריון, שהורשו להישאר על העגלה. ברור שבאותו יום כל המושבה ידעה מי מצפה לילד. הדיליז'נס היה מקור לידיעות ולרכילות, כי הנסיעות ליפו או לירושלים ארכו זמן רב. על כל אורח שהגיע ידעה המושבה מיהו ואל מי בא ולאילו מטרה.

החיים ברחובות נכנסו לשגרה נעימה. בני הזוג הקימו את ביתם על החלקה שקנו, ובחצר גידלו עופות, עצי פרי וירקות. גם אורווה גדולה הייתה שם, ומקום לאיחסון הכרכרות, שהרי יוסף הפעיל כמה דיליז'נסים ושכר נהגים נוספים לפי הצורך. אך דווקא אז אירע אסון: חיה, אישתו האהובה, נפטרה ממחלה.

מספר שנים עברו ויוסף מצא לו אהבה חדשה – שמחה לבית חסון, ירושלמית שורשית, שהסכימה לנדוד בעקבותיו לרחובות. ארבעה ילדים הם הביאו יחד לעולם: ב-1919 נולדה חווה, שלוש שנים אחריה נולד חיים, עברו עוד שלוש שנים ולמשפחה הצטרף שמואל, אשר הפך ברבות הימים לראש עיריית רחובות, ובשנת 1927 חתמה את הרשימה בת הזקונים לאה. החצר הגדולה של יוסף ושמחה שקקה חיים. חוץ מבני המשפחה הגיעו אליה חברים של הילדים וגם עובדיו של יוסף – נהגים וסייסים. מעט אחרי מלחמת העולם הראשונה הגיע למקום עובד חדש, בחור צעיר ונעים הליכות, שנאלץ לברוח מירושלים. שמו היה אברהם אביעזר ועברו רב מעללים. הוא נולד בצפת למשפחת אביכזר, שמקורה כנראה בברצלונה שבספרד. אבות אבותיו, עד כמה שידוע לי, עסקו בצורפות. אביו של אברהם, יצחק אביכזר, נדד מספרד למצרים ומשם המשיך לארץ ישראל עד שהתיישב בצפת. הוא נישא לבת ממשפחת שלוש והם הביאו לעולם ארבעה ילדים: מרגלית, שמעון, רינה ואברהם.

בבגרותו הצטרף אברהם לארגון השומר, שהוקם בשנת 1909 על ידי אנשי העלייה השנייה במטרה לכבוש את העבודה והשמירה בארץ ישראל. הארגון לקח על עצמו את ההגנה על היישובים היהודיים, בהם גם העיר צפת.

מצפת עבר אברהם לירושלים והתגייס למשטרה הטורקית. לאחר מלחמת העולם הראשונה והעברת השליטה על ארץ ישראל לבריטים, שימש אברהם, שהיה אדם חזק ואמיץ, שוטר במשטרה הבריטית. יום אחד, בעודו עומד בצומת סואן בירושלים ומכוון את תנועת הדיליז'נסים, הסוסים והולכי הרגל, עבר במקום ערבי ופלט לעברו קללה שהבהירה היטב מה הוא חושב על היהודים בכלל ועל השוטר היהודי בפרט. אברהם לא נשאר חייב, ניגש לערבי

וכיבד אותו באגרוף. כמה שעות אחר כך התבשר על מותו. אנשי המשטרה הבריטית, שחששו מנקמת דם, הורו לאברהם לעזוב את ירושלים במהירות, וכך הוא הגיע לרחובות ומצא עבודה אצל יוסף.

בעצם, אברהם מצא אצל יוסף לא רק עבודה, אלא גם אהבה. בתו של הבוס, שהסתובבה בחצר, עסוקה במלאכות הבית הרבות, צדה את עיניו ועד מהרה הוא אזור אומץ וביקש מיוסף את ידה של מלכה.

מקימים משפחה

החתונה הצנועה התקיימה בחצר הבית ובני הזוג המשיכו לגור לצד ההורים ושם נולדו ארבעת ילדיהם הראשונים – ב-1921 נולד יצחק, כעבור פחות משנתיים נולדה חיה, שנקראה על שם הסבתא שלא זכינו להכיר, ב-1925 נולדתי אני ואחריי, ב-1927, הגיעה שרה. באותה שנה נולדה ליוסף ושמחה בת הזקונים לאה.

חיי המשפחה האינטנסיביים בחצר המשותפת יצרו לא מעט מתיחויות, והיחסים בין מלכה לבין שמחה, אמה החורגת, לא היו מהמשובחים. המריבות הקולניות שלהן הגיעו גם לאוזניו של משה סמילנסקי, "פטרון המשפחה". יום אחד, אחרי מריבה מרה במיוחד, הוא קרא למלכה ובפיו הצעה נדיבה: קחי לך שטח אדמה ועברי לגור שם עם משפחתך. אימא ואבא לא התלבטו יותר מדי וקיבלו את הצעתו של סמילנסקי. הם החליטו לצאת לדרך עצמאית, על כל הקשיים שבה אך גם על כל יתרונותיה. אני הייתי אז בן שלוש.

השטח שקיבלו הוריי עמד בקצה המושבה, ליד הפרדסים. אבא החל להקים עליו צריף, שישמש לנו כבית. הצריף נבנה בלי רשיון ועוד לפני שהושלם הופיע בחצר שוטר בריטי והודיע לנו שאם לא נציג אישורים עד מחר בבוקר, הצריף ייהרס. ידענו שעל פי החוק העות'מאני, אם יש למבנה גג אסור להרוס אותו, אבל אצלנו לא היה גג ולא היה סיכוי שנספיק לבנותו עד מחר. למחרת התייצבה אימא, שהייתה אישה חזקה ועקשנית, בכניסה לצריף עם קלשון בידה, וכשהגיעו השוטרים הכריזה: מי שיהרוס את הצריף שלנו, יקבל ממני דקירה! התפתח דין ודברים ולבסוף קיבלו השוטרים את הבטחתה של אימא שתסדר רישיון עוד באותו יום. אחרי שהשוטרים הלכו בנינו במרץ את הגג. למחרת כבר לא ניתן היה להרוס את הבית שלנו.

כמה שנים אחרי שעברנו לצריף, החל אבא לבנות לנו בית אמיתי מלבנים. הוא בנה כמו ידיו, ואנחנו עזרנו לו. ליציקות הגדולות היה מזמין כמה פועלים ערביים, ואט אט נשלמה הבנייה ועל החצר הגדולה שלנו עמד בית בן שתי קומות, עם חדר להשכרה. גם בבית החדש שלנו המשיכו הוריי להעמיד במרץ צאצאים. כל שנה וחצי או שנתיים נוסף לנו עוד אח. אחרי שרה הצטרפו אלינו רחל, ציפורה, יוסי, נחמה ורבקה.

הדודים אביעזר

במהלך השנים שמרנו על קשר טוב עם אחיו של אבא, שכל משפחתו עברה לגור ברחובות. אחותו מרגלית נישאה לבחור תימני תושב העיר והם קבעו את ביתם ברחובות. שמעון התחתן בטבריה, עם בתו של ראש העירייה, וניהל אורח חיים דתי אדוק. הם היו חשוכי ילדים ואחרי כמה שנים שבו לרחובות. שמעון יצר קשרים עם ערביי הסביבה, קנה מהם ירקות ופירות ומכר אותם ברחובות ובתל אביב. אבל העובדה שהוא סוחר עם ערבים לא מצאה חן בעיני תושבים

רבים, שדגלו בעבודה עברית. כשמשלוח גדול של ענבים שהוא התכוון להעביר לתל אביב זוהם בנפט, הרים שמעון ידיים והפסיק את עסקיו. הוא הפך לחזן ונהג לנדוד בין בתי כנסת בארץ. דודתי רינה התחתנה עם דוד משה רכטמן, אחיה האהוב של אמי. היא עבדה במכון וייצמן עם ד"ר חיים וייצמן עד שנפטר.

דוד משה

עוד לפני מותו של יוסף הצטרף משה לעסק ובשנת 1927 אף השכיל לרכוש, עם שישה צעירים אחרים, משאיות מעודפי הצבא הבריטי. בעזרת ספסלים הפכו המשאיות לכלי תחבורה ציבורי והחלו להוביל נוסעים ומשאות. כך החלה למעשה התחבורה הציבורית הממונעת ברחובות. לחברה שלהם קראו שבעת המייסדים "הנהג", וכעבור שנים מספר התאחדו עם חברות דומות ויסדו את חברת ההסעות "דרום יהודה". העבודה השוטפת לא הייתה פשוטה כלל, בשל התנכלויות מצד התושבים הערבים. בנוסף היו נהגי החברה שותפים בהובלת משאות ליישובי חומה ומגדל ובהורדת מעפילים מהאניות לחוף ופיזורם המהיר ביישובים שונים בארץ. על הסכנות שהיו כרוכות בעבודה הזאת תעיד העובדה שמשה נרצח בפברואר 1948, בעת שהוביל זוג נוסעים צעירים מרחובות לגדרה. הדבר אירע ליד הכפר הערבי מע'ר, במקום בו שוכנת היום אנדרטת הצנחנים: הרוצחים עצרו את הרכב, אילצו את הנוסעים לרדת ורצחו את שלושתם. משה, שהיה אז בן 46, הותיר אחריו את אישתו רינה וארבעה ילדים.

ילדות ברחובות

הכול בגלל חמור

הוריי התפרנסו מחנות ירקות שפתחו בשוק של המושבה, אשר היה כמעט צמוד לבית שלנו. במקביל הצטרף אבא לאגודת השומרים ברחובות ושמר על הפרדסים, כשהוא רוכב על סוס. אל השוק הגיעו גם ערבים, שהביאו על חמורים את הירקות והפירות. בעת שמכרו את הסחורה היו החמורים ממתנים להם, קשורים לגדר הפרדס שליד הבית שלנו. כשהייתי בן חמש או שש נהגתי מדי פעם לקחת את אחד החמורים הללו ולרכוב עליו. אבל החמורים לא אהבו שאני מפריע את מנוחתם ואחד מהם גם הוכיח לי את זה כשכיבד אותי בבעיטה חזקה במיוחד בברך. צלעתי הביתה, נאנק מכאבים, ולמחרת, כשאימא ראתה עד כמה הברך נפוחה וכואבת, היא לקחה אותי לרופא. זה העיף בברך שלי מבט אחד והורה לה לקחת אותי לבית החולים הדסה בתל אביב. "הילד סובל ממים בברך ואני לא יכול לעזור לו. רק בבית החולים יש ציוד לטיפול בבעיה".

הגענו לבית החולים ושם התברר שדווקא אין להם את הציוד המתאים. "לכו לבית חולים עין גדי שנמצא בסמוך", אמרו לנו, "שם יטפלו בכם". דידיתי עם אימא לעין גדי ואת מה שציפה לי שם אני זוכר עד היום: מכשיר עינויים של ממש. היה זה בעצם מכשיר חימום, אליו הכניסו את הרגל המסכנה שלי, על מנת לאדות ממנה את המים. האחות הסבירה שכבר זמן רב לא השתמשו במכשיר, ומהר מאוד הבנתי למה. היא לא מצאה את הפתיליה שאמורה לעמוד מתחת למכשיר ולחמם אותו, ולכן גייסה במקומה פרימוס, שיכולת החימום שלו גבוהה בהרבה, כל כך גבוהה, שתוך דקות אחדות הרגשתי שרגלי עולה באש. האחות הנמיכה את האש, אבל הנזק כבר נגרם. למרות זאת נשארתי בבית החולים שלושה ימים, ובכל יום הכניסו את הרגל הכוויה והדוויה שלי

שוב ושוב למכשיר. יש להודות שכעבור שלושה ימים הנפיחות אכן ירדה, ואחרי כמה ימים נוספים גם הכווייה עברה. כעת עיקר הדאגה שלי נגעה לשאלה האם אוכל להמשיך להשתתף בתחרויות הריצה שקיימנו בשכונה, כי אני הייתי הרץ המהיר ביותר ולא רציתי לאבד את התואר ואת המעמד. למרבה המזל, כעבור כמה שבועות כבר הצלחתי לרוץ כמקודם.

בתלמוד תורה

הייתי ילד שובב ומלא מרץ, ואימא, שתמרנה בין הבית לילדים ולחנות, החליטה לרשום אותי לגן הילדים היחיד במושבה. הגענו לשם יחד והיא נכנסה פנימה לדבר עם הגננת. אני נשארתי בחצר ותוך כמה דקות כבר הייתי על מרומיו של העץ הגדול שצמח שם. כשאימא והגננת יצאו, אחרי שסיכמו ביניהן שאצטרף לגן, הרימה הגננת מבט מבועת אליי, נפנתה אל אימא והודיעה לה: "אני מאוד מצטערת, אבל איני מוכנה לקחת אחריות על הילד הזה". כל תחנוני, וגם אלה של אימא, לא הועילו.

חזרנו הביתה ובמקום ללכת לגן התחלתי לעזור להורים בחנות. מעט אחר כך התחלתי את לימודי בכיתה א' בתלמוד תורה. הוריי נעתרו לבקשותי של דוד שמעון הדתי, שרצה תלמיד חכם במשפחה. את הגורל הזה הם הועידו לי. או כך לפחות חשבו.

זה היה סיוט.

הרבי היכה בנו על כל סטייה קטנה מחוקי המשמעת, ומהר מאוד גם אני חטפתי. כשסיפרתי על כך לאבא הוא כל כך כעס שכבר למחרת הלך לרב. "זכות להכות את הילד יש רק לי" הוא הודיע לו. הרב הסביר שאני שובב, ואני מודה שהוא צדק. יש לי אפילו סיפור שמוכיח זאת: באחת ההפסקות מצאנו בחומה שחצצה בינינו לבין האיכר השכן קן דבורים והתחלנו להתגרות בהן. הן רדפו אחרינו ואנחנו ברחנו, צווחים מפחד ומהנאה. יום אחד החלטנו להסלים את המאבק, העלינו ענף באש והנחנו אותו בפתח הקן. הדבורים ברחו ואנחנו החדרנו את הענף עמוק יותר ויותר. כך הרחבנו את החור שנוצר בגדר עוד ועוד, עד שמצאנו את עצמנו בתוך המחסן של האיכר. כמובן שלא יכולנו להתאפק, התגנבנו פנימה והתחלנו לבדוק את ה"אוצרות" הטמונים במקום: שם כמה ניירות, פה מכל גדול של מנורת נפט, ומעניין מה יש בתוכו - כדורי ברזל שמתפוצצים כשזורקים אותם על הרצפה!

האיכר שמע את הרעש, הגיע למקום וכמעט התעלף. הוא הזעיק את הרב שהפליא בנו את מכותיו עד שהחזרנו את כל הכדורים. אחר כך הבנו שבטעות חשפנו סליק של ההגנה. השנה הייתה 1931, וחוף מהלימודים בתלמוד תורה קרה בה עוד דבר חשוב: סבא יוסף - שהיה בשנות החמישים לחייו, אב לשישה ילדים, שהקטנה בהם בת ארבע, וסב לכמה וכמה נכדים - הלך לעולמו. אישתו שמחה האריכה ימים אחריו ונפטרה בשיבה טובה יותר מחמישים שנה אחר כך, ב-1983.

אחיי הגדולים למדו בבית הספר הכללי של המועצה ואני, שבתום השנה הראשונה החלטתי שתלמוד תורה זה לא בשבילי, רציתי להצטרף אליהם. על מנת להתקבל לכיתה ב' בבית הספר היה עלי לעבור מבחנים, אבל כמובן שחוף מתורה לא ידעתי דבר. המורה, שהשתכנעה ברצון הכן שלי לתלמוד, החליטה לתת לי הזדמנות. זה לא היה קל - לא מבחינה לימודית ולא מבחינה חברתית. הילדים, שלא הכירו אותי, התגרו בי, ואני כמובן לא נשארתי חייב. ההורים הוזמנו לשיחות לא פעם ולא פעמיים. אבא הבין והצדיק אותי, אבל אימא לא ריחמה עליי: "אם אתה רוצה לתלמוד - זה המצב, תתגבר".

המורה, מצדה, עשתה כל מאמץ לעזור לי ובעיקר הקפידה לא להכשיל אותי אל מול שאר התלמידים. היא תמיד פנתה אליי רק כשהייתה בטוחה שאני יודע את התשובה, ועל כך כיבדתי

אותה. זאת הסיבה שמעולם לא שיתפתי פעולה עם שאר התלמידים, כשהפריעו לה או ניסו להפילה בפח בכל מיני דרכים.

ילד עובד

כיתה ב' עברה לבסוף בשלום ועליתי לכיתה ג'. אלא שבדיוק אז אבי חלה ואושפז בבית החולים למספר חודשים. אימא נשארה לבדה לטפל בבית ובחנות ואני נקראתי לעזור לה. אחיי הגדולים היו שקועים בלימודים ולא נהגו לעבוד בחנות. אני לא הייתי קשור יותר מדי לבית הספר ובנוסף היכרתי היטב את העבודה בחנות. בבקרים עבדנו שנינו יחד בחנות, ואחר כך היא הלכה להמשיך את עבודת הבית ואני נשארת לבד.

עיקר הסחורה שלנו הגיעה מהשוק הסיטונאי בתל אביב. מגדלים מכל הארץ, רובם כמובן מקיבוצים, היו מביאים את הסחורה לתל אביב, ושם היא נמכרה לירקנים כמונו בשיטת המכרז, מדי יום אחר הצהריים. ארגזי הירקות והפירות הוכנסו לאולם גדול על גבי מסוע, מסביב עמדו הקונים, והכרוז הכריז על הסחורה ועל המחיר: "ארגז מלפפונים סוג א', מחיר ראשוני..." הסוחרים היו מציעים את הצעותיהם, עד שהארגז נמכר למרבה במחיר. כשאבי חלה הודעתי לאימא שאני אסע לשוק הסיטונאי במקומו. הייתי בן שמונה, קטן אבל ממזר. אימא הביטה בי קצת מיואשת: "איך תיסע? אתה כל כך קטן, לא יראו אותך".

"אל תדאגי, אני אסתדר".

בצהריים לקחתי אוטובוס לתל אביב והגעתי לשוק הסיטונאי, אותו הכרתי כבר מכמה ביקורים שהיו לי שם עם אבא. נדחפתי בין כל הסוחרים וכשהגיעה סחורה שרציתי הרמתי יד והצעתי מחיר.

"מי אתה?"

"הבן של אברהם מרחובות".

"ואיפה הוא?"

"חולה".

"טוב, תישאר".

וכך, בכל פעם שהרמתי את היד הכרוז הכריז שהסחורה שלי. בסופו של יום פינקתי את עצמי בכוס גזוז, שקניתי בעגלה, סודה עם תרכיז שעלתה שני מיל. כך זה נמשך כחודשיים, עד שאבא הבריא.

עם שובו של אבא רציתי לחזור לבית הספר, אבל הפעם המורה הסבירה שסיכויי להשיג את החומר נמוכים והמליצה שאוותר. בלית ברירה המשכתי לעבוד עם ההורים בחנות, אלא שמהר מאוד הבנתי שאני מיותר. אחרי התפקיד המרכזי שמילאתי בתקופת מחלתו של אבא, לא יכולתי לחזור לעבודה הפשוטה והמועטה. החלטתי ללמוד בבית ספר ערב, שפעל במיוחד עבור ילדים עובדים. במקביל ביקשתי מההורים שיסדרו לי עבודה בפרדס. אימא פנתה לאחיה משה, שהכיר היטב את הפרדסנים ברחובות, ולפי המלצתו ניגשתי לאחד מהם, ויינר שמו.

"דוד משה שלח אותי. אני רוצה לעבוד בפרדס".

"ומה תעשה בפרדס? עכשיו קיץ, העבודות קשות וילד כמוך לא יוכל לבצען. הפועלים שלי עובדים בטורייה, בגיזום ובהשקיה".

"לפחות תן לי לנסות, אני חושב שיש לי סיכויים להצליח".

הפרדסן הביט בי בחשדנות, אבל לבסוף התרצה: "גש למנהל העבודה הערבי בפרדס שלי שליד יבנה". הוא הסביר לי איך להגיע ולמחרת כבר התייצבתי אצל המנהל. גם הוא הגיב בחשדנות, וכשהתעקשתי ואמרתי שווינר שלח אותי, החווה בידו על הפועלים, שעדרו בטוריות סביב

העצים, והודיע לי: "אתה לא תוכל לבצע את העבודה הזאת". המשכתי להתעקש ולבסוף הוא נכנע והסכים שאנסה, בטוח שתוך חצי שעה אחזיר לך את הטורייה ואברח הביתה. גם הפועלים לא אהבו את העובדה שהצטרפתי אליהם. העבודה נעשתה כשכולם מתקדמים יחד עד שהם מסיימים שורת עצים אחת, ואז עוברים כולם לשורה הבאה. אם אחד מפגר, הוא מעכב את כל היתר. בשורה הראשונה הפועלים אכן נאלצו לחכות לי. "קח אותו מפה", פנה אחד מהם למנהל העבודה, "הוא סתם מעכב אותנו". אבל לא ויתרתי. הבטחתי להם שיותר לא יהיה עליהם לחכות לי והגברתי את הקצב. את השורה הבאה כבר גמרתי לפני כולם, וגם הפעם כעסו עליי: "אם אתה רוצה לחיות איתנו בשלום, תעבוד בדיוק בקצב שלנו. בגללך המנהל יגיד שאנחנו יכולים יותר".

השקיית הפרדסים נעשתה אז באמצעות גומות ותעלת בטון, בה עברו המים. בכל שורת עצים אפשר היה לכוון את כמות המים על ידי סגירה או פתיחה של מעברים מיוחדים בתעלה. אנחנו חידשנו את הגומות הללו, שניזוקו בחורף. נוף העצים נמוך, כדי שיהיה קל להגיע לפרי, ולכן העבודה כולה נעשתה בגב כפוף, שלא התיישר עד שהסתיימה השורה. כשגמרנו לחדש את הגומות בכל הפרדס פוטרנו חלק מהפועלים. אותי השאירו, ומנהל העבודה אף הודיע לבעל הבית שכדאי לו להשקיע בילד המשונה הזה, שמתעקש לעבוד ועושה זאת טוב כל כך. בשבועות הבאים עסקתי בגיזום ענפים ישנים בפרדס לימונים. ענפי הלימון, כידוע, מכוסים בקוצים, ועד מהרה התמלאו ידי שריטות מדממות. אבל רק אחרי שהרגשתי מספיק בטוח במעמדי, ביקשתי לעבור לעבודה אחרת. הפעם הטילו עליי לנקות את הגומות מעלים. באחד הבקרים, בעודי מפנה בידיים חשופות את העלים, חשתי שמהו זה וראתי נחש גדול חומק לו לעץ הבא. קפצתי משם בבהלה, ולמרות ההסברים שמדובר בנחש שאינו ארסי, ביקשתי תפקיד אחר. "תעבור להשקיה", אמר לי מנהל העבודה, והוסיף אזהרה: "אבל מדובר בעבודה אחראית, אם לא תעשה את זה מספיק מהר, הגומות יעלו על גדותיהן והשטח יוצף". וכך המשכתי לעבוד כל הקיץ, לומד עוד ועוד על עבודת הפרדס, הולך ומתחזק ומתמקצע.

בשנת 1936 החל המרד הערבי, שמכונה אצלנו גם מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט. ערביי ישראל ראו בעיניים כלות כיצד היהודים עולים ארצה בהמוניהם, מקימים יישובים חדשים ומשגשגים כלכלית, והחלו לתקוף יישובים, לרצוח יהודים בדרכים, להצית שדות ולגזול רכוש. בנוסף לפעולות הטרור נערכו הפגנות ושבתה נרחבת, שכוונה נגד המשק היהודי המתפתח. המרד נמשך שלוש שנים ובמהלכו נהרגו למעלה מ-5,000 ערבים, 400 יהודים ו-200 בריטים. המרד השפיע באופן ישיר על חיינו, הרבנו לדבר על כך במשפחה, עם חברים וגם בתנועת הנוער. כמו כל חבריי היה לי ברור שאצטרף להגנה ובתנועת הנוער לימדו אותנו הגנה עצמית ואיתות מורס.

החורף הגיע והפרדסן, שזכר אותי לטובה, הציע לי לעבוד באריזת הפירות. ההורים הסכימו, בית האריזה היה מקום בטוח. אני שימשתי כ"כלבוניק", אחד שעושה הכול: ממיין, אורז, מעמיס תיבות ריקות ומלאות. העובד הערבי שאת מקומו תפסתי, קינא בי והתגרה ללא הרף, אבל אני התאפקתי. ידעתי שאם אגיב, ההעסקה שלי תופסק. עבדתי בבית האריזה מקום כל החורף. יחד עימי עבד בחור צעיר, קומוניסט נלהב, שהופקד על ארגון התבות אשר יועדו לייצוא. באין רואה הוא נהג להגניב לתוכן כרוזים קומוניסטיים. הפעילות הזאת לא הייתה חוקית, וכשהדבר התגלה הוא פוטר ואני תפסתי את מקומו.

את בר המצווה שלי חגגו לי בבית כנסת ברחובות. דוד שמעון עזר לי להתכונן לעלייה לתורה, ואימא הבטיחה לו שגם אניח תפילין כל בוקר, אבל מעולם לא קיימתי את הבטחתה. רק

כשהדוד הגיע לביקור הנחתי תפילין, כדי שגם הוא וגם אימא יהיו מרוצים. בחגים אבא הקפיד לקחת אותי לבית הכנסת, נותן לי סידור ומראה לי איפה קוראים, ואני, משועמם, שמתני עצמי קורא ורק חיפשתי הזדמנות לצאת החוצה ולהצטרף לילדים שמשחקים שם. מדי פעם הצלחתי לברוח, עד שאבא יצא וקרא לי לחזור.

מעליו של אבא

את תפקידו כשומר בפרדסים מילא אבא כשהוא רכוב על סוסה אצילה ויפה, שקנה משייח' בדואי, שרכש אותה הישר מאורותיו של מלך ירדן. אהבתי את הסוסה הזאת וכשאבא חזר מסווריו, הוא נהג להפקיד אותה בידיי, כדי שאקח אותה לאורווה המרכזית של השומרים, שם האכלתי אותה וטיפלתי בה. בדרך לאורווה הייתה לי הזדמנות לדהור על הסוסה ולהשוויץ בפני חבריי.

באותם ימים החלו להגיע לרחובות המכוניות הראשונות ואחד מחבריי שיכנע אותי לערוך תחרות מי מהיר יותר – הסוסה שלי או הדבר הממונע הזה שפשט על הדרכים שלנו. כמובן שרציתי להוכיח שהסוסה מהירה מכל רכב, ואכן רוב הדרך היינו בקו אחד, אני על הסוסה והמכונית שדהרה לצדנו. אבל אז הגיע סיבוב, הסוסה החליקה ונפלה, ושנינו נפצענו. קמתי מבוהל, לא בגלל הפציעה שלי, אלא בשל הסוסה. ידעתי שבלעדיה אבא לא יוכל לצאת מחר לעבודה ומוסר הכליות החל לייסרני. הסוסה מצדה דווקא דאגה לי, וליקקה בעדינות את הפצעים בידי. הלכנו יחד לאורווה, שם טיפלתי בפציעה כמיטב יכולתי. חזרתי הביתה וידעתי שאין מנוס מלספר לאבא את האמת. כנראה שהוא חש בחרטה הכנה שלי ולא כעס יותר מדי. הוא ניגש לאורווה לטפל בסוסה ובימים הבאים רכב על סוס אחר, עד שסוסתו החלימה. רגישותה של הסוסה ורגישותו של אבא כלפיה מנעו פעם אסון. הוא הגיע עימה לסיור שגרתי באחד הפרדסים והבחין שהיא מביטה הצידה בחוסר שקט. בקול נמוך אמר לפרדסן שיעזוב מיד את הפרדס, ולא דרך השער, אלא בדרך צדדית. אחרי שווידא שהפרדסן עזב בשלום, דהר למושב והזעיק את אנשי ההגנה, שאכן מצאו כמה פורעים ערביים מסתתרים בין העצים.

אבא היה אדם אמיץ, עשוי ללא חת. לילה אחד, כשעוד גרנו בצריף, שמעה אימא שהאווזים בחצר מגעגעים בחזקה. היא הציצה מבין הלוחות שהרכיבו את קיר הצריף שלנו, הבחינה בגנבים והעירה את אבא. אבא קפץ מהמיטה, לקח את האקדח שלו והלך לכיוון הדלת, אבל אימא עצרה אותו. "תעזוב, עדיף שייקחו את האוזים, ושאתה לא תמות". אבא המתוסכל ירה מבעד ללוחות כמה יריות, על מנת שידעו הגנבים שיש בבית נשק חם, אבל זה לא עזר. עדר האוזים נגנב. בכוקר למחרת הוא התחקה אחר העקבות והגיע לכפר הערבי זרנוגה. אחד הפרדסנים שהכיר אמר לו מי בכפר יכול היה לבצע את הגניבה. אבא ניגש אליו, דרש את האוזים חזרה וגם קיבל אותם.

אבי פעל נגד הטרור הערבי, אבל גם רכש לעצמו המון ידידים ערביים שוחרי שלום. הוא למד את שפתם ודיבר עימם ערבית שוטפת, והם כינו אותו אבו יצחק, על שם אחי הבכור, עד שהכירו אותי, ואז הוא הפך לאבו קובי.

במאי 1939 פרסמו הבריטים את "הספר הלבן" השלישי במספר. קדמו לו המסמכים שפורסמו ב-1922, עוד לפני שנולדתי, וב-1930. הספרים הלבנים היו למעשה תקנות שפרסמו הבריטים, בנוגע לחיים בארץ ישראל. בספר שפורסם ב-1939 הוגבלה עליית יהודים ארצה, הוטלו מגבלות גם על רכישת קרקעות על ידי יהודים והוחלט שתוך עשר שנים תקום בשטחה של ארץ ישראל מדינה דו לאומית של ערבים ויהודים. הספר עורר סערה ביישוב היהודי וכולנו יצאנו

להפגנות ותהלוכות מחאה נגדו. אצלנו בבית הלכנו כולנו לשומר הצעיר, חוץ מאחי הבכור יצחק, שהיה בבית"ר, עובדה שיצרה לא מעט מתיחויות בינו לבינינו... אבל ההתנגדות לספר הלבן איחדה את כל הזרמים הציוניים בארץ וגם את האחים לבית אביעזר. הבריטים נהגו לפזר את ההפגנות ביד קשה, רכובים על סוסים וחמושים באלות. אנחנו מצידנו התגרנו בהם וזרקנו עליהם אבנים. באחת ההפגנות שוטר בריטי רדף אחריי ואחרי אחי יצחק, השיג אותנו והיכה בראשו באלה. יצחק נפל ארצה כשהוא מחזיק בראשו הכואב והובהל על ידי כמה מפגינים לטיפול בתחנת מגן דוד אדום. אני רצתי הביתה להזעיק את אבא. כשאבא שמע כיצד יצחק נפצע, הוא חזר אתי למקום ההפגנה וביקש שאראה לו מי מהשוטרים היכה אותו. זיהיתי את השוטר הג'ינג'י על הסוס, אבא ניגש אליו ודרש לדעת מדוע היכה את בנו.

"לא יודע מי זה הבן שלך", ענה השוטר ביבושת ממרומי הסוס.

"זה שנפצע".

"הוא זרק עלינו אבנים".

אבא לא התרשם מהתשובה של השוטר, תפס את הסוס בשתי רגליו והפך אותו. השוטרים האחרים נזעקו לעזרת חברם וניסו לעצור את אבא, אבל המפגינים הקימו מהומה ואיכשהו הצלחנו לברוח משם.

יצחק סבל מזעזוע מוח, ותהליך השיקום שלו לא היה קל.

משפחה צנועה

הוריי עבדו ועשו כל מאמץ לפרנס את המשפחה הגדולה בכבוד, אבל תמיד חיינו בצמצום. אימא שלי, חרוצה מאין כמותה, עבדה קשה במיוחד. היא קמה מדי יום בארבע בבוקר, לארגן את הבית לפני יציאתה לחנות הירקות. לאחר שהעירה אותנו אכלנו ארוחת בוקר צנועה - כוס תה, לחם, מרגרינה, מלפפונים שכבשנו לבד וזיתים שגם אותם הכנו בעצמנו. לארוחת הצהריים העמידה על האש תבשיל פשוט ובארוחת הערב הגישה לנו ירקות, פירות וביצים. הפרה שהחזקנו בחצר סיפקה לנו חלב, התרנגולות והאווזים סיפקו ביצים ולעתים גם בשר. ביום חמישי, לפני שאימא הלכה לחנות, היא כבר החלה את ההכנות לשבת. בערב הייתה מבשלת עד שעה מאוחרת, ובסוף השבוע נהנינו כולנו יחד מהמטעמים שהכינה.

עוברים לתל אביב

בספטמבר 1939 פרצה באירופה מלחמת העולם השנייה, שהשפיעה גם על חיינו בארץ ישראל. על גורלם של היהודים לא ידענו אז הרבה, אבל היטב חשנו את המשבר הכלכלי שנוצר בעקבות המלחמה. החנות של הוריי נותרה כמעט ללא קונים ומצבנו הכלכלי הלך והידרדר. ב-1940 החליטו ההורים לעבור לתל אביב, בתקווה ששם יצליחו להתפרנס טוב יותר. הם מכרו את הבית ברחובות תמורת סכום זעום ורכשו בית בתל אביב. אני הייתי אז בן 14, חניך נלהב בקן של השומר הצעיר. כשהגעתי לתל אביב יצרתי קשר עם צעיר תל אביבי, שהכרתי במחנה של התנועה. אביו, דן פינס, היה מנהל "קופת פועלי ארץ ישראל", קרן שהוקמה בפולין בתחילת המאה העשרים, על מנת לעודד הגירה של פועלים יהודיים לישראל ולתמוך בעבודתם השיתופית כאן בארץ. לבנו הוא קרא קפאי, ראשי התיבות של הקופה.

קפאי הכניס אותי לקבוצה שלו בקן צפון של השומר הצעיר, וזאת הייתה קבוצה מצוינת. הם קיבלו אותי בזרועות פתוחות. הפעילות בקן כללה לא מעט לימודים עיוניים (תולדות המשטרים, כלכלה מדינית וכו'), שמעולם לא הצטיינתי בהם, ולצידם המון פעילות צופית, שבה שלטתי היטב.

במקביל לפעילות בקן עבדתי בחנות הירקות שפתחו ההורים, ואת השעות השקטות יותר ניצלתי ללימודים.

יצחק שימש כנהג בצבא הבריטי ומדי פעם היה מגיע אלינו עם חברים אנגליים. חשתי מתוסכל בשל העובדה שאיני יכול לדבר עימם והחלטתי ללמוד אנגלית. בית הספר ברליץ לשפות עמד לא רחוק מאתנו, אבל לא היו בו שיעורי ערב ולכן נאלצתי ללמוד בעזרת מורה פרטי. בן 15 התחלתי להדריך בתנועת הנוער ועברתי לגור בקומונה, עם המדריכים הבוגרים. הקשרים עם בני המשפחה הלכו והתרופפו, חבריי לתנועה הפכו למשפחתי החדשה. את החנות של הוריי עזבתי לטובת עבודה במוסך של דרום יהודה, אצל דוד משה, אחיה של אימא. עבדתי לצד מכונאי מוסמך, למדתי את העבודה והשתכרתי שניים וחצי גרוש ליום, שהלכו כמובן לקופת הקומונה. כשהמכונאי חלה הצמידו לי נער בן גילי והפכו אותי לאחראי.

ניצני הקריירה הביטחונית

ב-1942 החלו כוחות גרמניים להתקרב לגבול הדרומי של ארץ ישראל, תחת פיקודו של הגנרל רומל. המתח והדאגה הורגשו היטב באוויר, והם לא היו אך ורק מנת חלקנו. גם הבריטים חששו מהקרב הצפוי והבינו שבמקרה חירום יוכלו לסמוך על היישוב היהודי בארץ. כך החלה תקופה של שיתוף פעולה בינם לבין הנהגת היישוב וארגון ההגנה, הוקם הפלמ"ח והחלו אימונים אינטנסיביים.

תנועות הנוער הצטרפו כמובן למאמץ המלחמתי והחלו להתארגן למקרה של מלחמה עם הצבא הגרמני. כל שכבה נדרשה לשלוח אדם לקורס מיוחד, בו ילמד להילחם עם נשק קר וחם, ויוכל להעביר את הידע לשאר החניכים. בקן שלנו נבחרתי אני לצאת לקורס, שהתקיים בקיבוץ יגור. אבל כשהודעתי במוסך שעליי לצאת לקורס נתקלתי בהתנגדות. לא היה מי שיחליף אותי. נציגי ההגנה הגיעו לדבר עם מנהל המוסך, ביקשו לשחרר אותי לחודש וחצי, הבטיחו שאחזור, ולבסוף נענו בחיוב.

הקורס התארך לחודשיים, ואחריו ביקשו ממני המדריכים להישאר ולהדריך את הקורס הבא. "יש לי התחייבות בעבודה ובקומונה", עניתי להם. "אז לך, אבל דע לך שבעוד שבועיים מתחיל הקורס השני ואנחנו רוצים אותך כמדריך". כשהבינו שאיני יכול לסגת מהתחייבויותי הקודמות, הציעו לי להדריך אחר הצהריים מדריכים מהשכבה הבוגרת בקן בתל אביב. וכך, מדי יום אחרי העבודה, העברתי קורס לוחמה למדריכי השומר הצעיר. כשראו כי טוב, ביקשו ממני להעביר את הקורס גם למדריכים בנוער העובד, במחנות העולים ובימייה.

ה"בוס" שלי, זה שהפעיל את כל ההכשרות הביטחוניות בתנועות הנוער בתל אביב, היה חבר קיבוץ, ונדרש לחזור הביתה. התפקיד שלו עבר אליי. עזבתי את עבודתי במוסך והתחלתי לעסוק באבטחה ובהכשרות הבטחוניות במשרה מלאה.

במסגרת התפקיד היה עליי לאבטח עצרת בקולנוע מוגרבי, בה נאם יצחק גרינבוים, חבר הנהלת הסוכנות היהודית ולימים שר הפנים הראשון של ישראל. ידענו שאנשי האצ"ל והלח"י, שהתנגדו למדיניות ההבלגה של מנהיגי היישוב מול הבריטים, ינסו לטרפד את העצרת. ארגנתי את החניכים שלי על מנת להבטיח שזה לא יקרה. הנאום של גרינבוים החל, ויחד עימו החלו הצעקות וההפרעות של אנשי אצ"ל ולח"י, שהתערו בקהל. הסדרנים ניסו להוציא את הגורמים המפריעים, אבל אלה התקדמו לעבר הבמה במטרה להוריד ממנה את הנואם. אני, שעמדתי כל

העת ליד גרינבוים, הצלחתי להדוף אותם וביקשתי משני מאבטחים שעמדו מאחוריי להזעיק לבמה סדרנים נוספים. כך הצלחנו לשמור עליו. אך אז הבחנתי שאנשי האצ"ל והלח"י תפסו את אחד החברים שלנו והם מנסים להוציאו מהאולם. הוריתי למאבטחים להמשיך לשמור על גרינבוים, רצתי לקהל, שחררתי את הבחור ולבסוף גם הצלחנו להוציא מהאולם את המתפרעים. "חכו חכו", הם צעקו לעברנו, "אנחנו עוד נחזור".

ידעתי שאני על הכוונת שלהם, אבל לא פחדתי. בתום העצרת חזרתי לקומונה לבד. למחרת התברר לי שהם עקבו אחרי אחד מחבריי והיכו אותו מכות רצח.

בו ביום התכנסה ישיבה של ההנהגה הראשית. אני טענתי שם שאסור לנו לוותר להם, ושכל עימות מולם ידינו חייבת להיות על העליונה. ועימותים כאלה לא חסרו. מעט אחר כך הגיעו שלושה אנשי לח"י לקן שלנו והודיעו שהם רוצים לדבר עם החניכים. כמובן ססירבנו. "אם לא תיתנו בטוב, ניכנס בכוח ונגיד את דברינו לנוער העברי".

"זה ייגמר רע!" הזהרתי אותם והוריתי להם לעזוב את המקום. בתגובה הוציא אחד מהם אקדח. "עוד לא נולד מי שיאיים עלינו - לא הבריטים, לא ההגנה ובטח לא אתם", הוא נופף לעברי בכלי הנשק.

"אל תעמיד אותנו במבחן", עניתי לו, ובתגובה זכיתי במטר של קללות. איימתי עליו שיעזוב את המקום, והוא רק הלך והקציץ את תגובותיו: "אם אתה מתקרב - אני יורה". "תירה, אבל זה יהיה הסוף שלך".

הוא דרך את הנשק, אבל אני, שהייתי מיומן בקרב פנים אל פנים, הצלחתי לתת לו מכה ביד עם מקל. האקדח נפל והשלושה נסו על נפשם. העימות כולו נערך לנגד עיניהם של החניכים, וכולנו חשבנו שבכך תמה הפרשה. טעינו. כעבור כמה ימים התברר שהשלושה שלחו מכתב להנהגה הראשית של השומר הצעיר, בו נטען כי אנו תקפנו אותם והם דורשים שנחזיר להם את האקדח. "האקדח", נזכרתי, "מה קרה לו באמת?"

מצאנו אותו בחצר של השכנים, אך סירבנו להחזירו ומההנהגה הראשית הודיעו לי שכדאי שאעזוב את העיר, עד שהרוחות יירגעו.

שתי אחיותיי, שרה ורבקה, גרו אז בקיבוץ בית זרע, והסכמתי להתאכסן שם עד יעבור זעם. קיבלתי חדר ויחס טוב מהחברים, אבל כעבור שבועיים נמאס לי וחזרתי לתל אביב.

הקמת הקן בשכונת התקווה

בדיוק אז החל להתבשל רעיון להקים קן של השומר הצעיר בשכונת התקווה, שנשלטה ברובה על ידי האצ"ל. השכונה הוקמה בשנת 1935, על חלקת אדמה שנרכשה מיושבי הכפר הערבי סלאמה. בשנות הארבעים חיו בה עולים רבים מסוריה, שהגיעו ארצה טיפין טיפין החל משנות העשרים. בשנות הארבעים גברה העלייה, למרות המגבלות שהטילו הבריטים.

האתגר שבהקמת קן חדש קסם לי, והחלטתי לקחת אותו על עצמי. הגעתי לשכונה כמה פעמים והודעתי לילדים שפגשתי שם מתי תיערך הפעולה הראשונה. ביום ובשעה היעודים הגיעו לפעולה 12 חניכים, רובם יוצאי סוריה. בפעולה השנייה כבר היו קרוב לשלושים. המספרים הוסיפו לגדול ואני ביקשתי מהתנועה מדריכים נוספים.

התחלנו לעבוד על תכניות הדרכה מתאימות. הבחנו שהילדים גלותיים הן במראם והן בהתנהגותם, ושמנו דגש מיוחד על ספורט, משחקי חוץ ומשחקי גיבוש. בשבתות יצאנו לטיולים, תחילה ליד השכונה ואחר כך התרחקנו מעט. כשיצאנו ליום שלם ביקשנו מהילדים להביא אוכל. העובדה שריכזנו יחד את האוכל שכל אחד הביא מהבית נראתה להם משונה ביותר.

העבודה בקן גזלה ממני כל רגע פנוי. אחרי העבודה במוסך נהגתי להגיע לקן. קיימנו שלוש פעולות בשבוע ועוד טיולים ופעילויות בסוף השבוע. לקומונה, שהייתה ליד הנמל, חזרתי באוטובוס האחרון, שיצא משכונת התקווה בשעה 11 בלילה. אם פספסתי אותו, היה עליי ללכת ברגל.

בפעולות סיפרנו על ארץ ישראל, על הפלמ"ח, על הקיבוצים, על סוציאליזם. בכל יום שישי התקיימה פעולה מרוכזת לכל ילדי הקן, אותה אני העברתי ובמהלכה סיפרתי מה קרה בארץ במהלך השבוע. פעם בחודש העברתי סקירה פוליטית. שמת דגש על לימוד עצמי ונתתי לחניכים ספרים שיקראו ויסכמו. ניהלנו דיונים, ביקשתי לשמוע את דעתם על דברים שונים ועודדתי חשיבה עצמאית.

לגאוותי הרבה יצאו בוגרי הקן הזה כגרעין לקיבוץ שער העמקים, וחלקם חברים בו עד היום. אחד מהם, שלמה חבר, הפך למזכיר הקיבוץ הארצי. יום אחד הוא הגיע אלינו לסיור בקיבוץ נירים. לא זיהיתי אותו, עד שהזכיר לי מיהו. הילד גדל...

כשנבנה בשכונה בית הסתדרות חדש, ביקשתי מאירגון הפועל שיאשרו לחניכים שלי להתעמל אצלם. אחרי שיעור אחד הודיע לי האירגון ששיתוף הפעולה מבוטל. הסיבה הייתה פוליטית: ארגון הפועל השתייך למפא"י ואנו היינו אנשי מפ"ם. החלטתי לקחת על עצמי את האימונים. למזלי, מי שעבד בבית הסתדרות הסכים לאפשר לאחד המדריכים להעביר אצלנו בקן אימונים, בלי שהדבר ייודע למרכז הפועל. כך היה לי זמן להכשיר מדריכים נוספים, שיעבדו כמאמנים.

מול הבריטים

ב-29 ביוני 1946 ערכו הבריטים סדרת חיפושים אחרי כלי נשק ביישובים ברחבי הארץ, ועצרו את רוב מנהיגי היישוב, במבצע שמוכר לנו היום בשם "השבת השחורה". התגובות ביישוב היהודי היו קשות, והבריטים המשיכו להטיל עוצר על הערים גם בשבועות שאחרי המבצע. היה זה בחודש יולי, רוב חברי הקומונה עזבו אותה, מי ללימודים, מי לעבודה ומי חזרה לבית ההורים. נותרנו בה רק שלושה – אני, גילה ברמן וחבר נוסף. גילה, צעירה ממני בשנה, הייתה בת הזוג שלי, אף על פי שבקושי הצלחנו לבלות יחד, העבודה וההדרכה בשכונת התקווה גזלו את מרב זמני.

בלילות נהגנו לצאת, למרות העוצר, ולתלות בחשאי מודעות נגד הבריטים. זאת הייתה פעולה מסוכנת, שיכלה גם להסתיים במוות, משום שהבריטים לא היססו לירות בתולי המודעות ובמפירי העוצר.

באחד הלילות חברו אלינו כמה מחברי ההגנה ויצאנו לפעולת ההדבקה. התאספנו במרכז ויטמן, ואני, שריכזתי את המבצע, הודעתי שאם קורה משהו, יש להגיע חזרה לשם. גילה נשאה עליה תרמיל עזרה ראשונה ושנינו נשארנו באזור, להבטיח שהכול פועל כראוי. תוך זמן קצר נודע לנו שאחת הבנות נתפסה והיא נלקחת למעצר ברגעים אלה ממש.

"איפה הם?" שאלתי.

"ברחוב אלנבי, ליד ספריית הפועלים".

מיהרתי לשם עם כמה מהחברים, ועד מהרה הבחנו בשוטרים מובילים את רינה, חברת ההגנה. "אני אתקרב אליהם עם המקל ואאיים עליהם", לחשתי לחברי, "אתם תלכו מאחוריי, ואם הם ינסו לירות עליי, עליכם להצטרף אליי מיד ולהכות אותם בידיים, כדי להוציא מהם את האקדחים".

הופעתי לפני השוטרים, עם החברים מאחוריי, וביקשתי מהם לשחרר את רינה. בתגובה הם דרכו את הנשק. המשכתי להתקרב אליהם, ולמרות האיומים לא עצרתי. רציתי להיות בטוח בו

אוכל להכותם במקל. ידעתי שאת זה אני יודע לעשות היטב. "רינה, השתחררי מהלפיתה שלהם ורוצי לרחוב ברנר או לסניף מפ"ם", אמרתי בשקט, "אם סגור, חכי בחצר". רינה הוציאה את ידיה מידיהם הלופתות של השוטרים, והתחילה לרוץ. הם התלבטו מה לעשות ואני הזהרתי אותם שיעזבו אותה. בינתיים התחלנו להתרחק מהמקום לאט לאט. רק כשהיינו בטוחים שהם לא יירו עלינו, הסתובבנו ומיהרנו למקום המפגש. המיומנות שלי בנשק קר הקנתה לי ביטחון רב, וזה בדיוק מה שניסיתי להעביר לחניכים שלי.

בדרך לנירים

השכבה שלי בשומר הצעיר בתל אביב נחלקה לשניים – קן מרכז הקים את קיבוץ נירים, והגדוד שלי, מקן צפון, השלים את קיבוץ מזרע, שהוקם בשנת 1923. אבל אני רציתי להיות שותף להקמת קיבוץ חדש והרהרתי בקול באפשרות לעבור לגרעין של נירים. זה לא היה פשוט. כששמעו במזרע שאני שוקל "עריקה" לנירים, הודיעו לי שיבקשו לזרוק אותי מהתנועה על הפרת משמעת. התעלמתי מדבריהם.

באחד במאי 1945 השתתפתי עם חבריי במצעד המסורתי, וכעבור שבועיים הגיעה בשורה נהדרת: מלחמת העולם הסתיימה, הנאצים הובסו. על השמחה העיבו הידיעות המחרידות על גורלם הנורא של יהודי אירופה. לקחתי על עצמי את אירגונה של תהלוכת הניצחון ומיד אחר כך עזבתי את ההדרכה בשכונת התקווה והצטרפתי לחברי נירים, שהיו אז בהכשרה, בחווה סמוך לראשון לציון.

גילה העדיפה להצטרף לגרעין שהיה מיועד להקים את קיבוץ שובל, והקשר בינינו נמשך באמצעות מכתבים.

ביולי 1946 יצאו ראשוני המתיישבים מההכשרה למצפה גבולות, שהוקם שלוש שנים קודם לכן, אחד משלושת המצפים שנוסדו בנגב (רביבים ובית אשל היו שני האחרים). כארבעה חודשים אחר כך, במוצאי יום כיפור תש"ז, שישה באוקטובר 1946, יצאו החברים מגבולות להתיישב על אדמת נירים. היה זה חלק ממבצע הירואי שמוכר היום בשם "11 הנקודות בנגב". מטרתו הייתה להקים בין לילה 11 יישובים בנגב הצפוני, על מנת לקבוע עובדות בשטח ולגרום להכללת אזור הנגב בתוך גבולותיה העתידיים של המדינה היהודית. זה היה מבצע התיישבות מורכב ומסובך, שכלל לא מעט בעיות לוגיסטיות. והכול צריך להתבצע בחשאי, מתחת לאפס של הבריטים ושל הערבים: ריכוז המתיישבים העתידיים, אספקת מים, ההגעה לנקודות והקמת המבנים הראשונים בין לילה. כל הזרמים ההתיישבותיים היו שותפים למבצע, ולקראת העלייה לקרקע הוקמו 11 קבוצות של 25 חברים וחמש חברות כל אחת. מיקום ההתיישבות המדויק נשמר בסוד עד לרגע האחרון. התאריך, מוצאי יום כיפור, נבחר כדי לבלבל את הבריטים, שלא שיערו כי יהודים יערכו מבצע כה גדול ומורכב מיד אחרי הצום. בנוסף, היה זה מוצאי שבת, ערב היום החופשי של החיילים הבריטיים.

המבצע הוכתר בהצלחה. כל שלוש הנקודות הוקמו, והבריטים שהגיעו למחרת לא הרסו אף אחת מהן. התגובה של הערבים הייתה הרבה פחות מתונה, ואל פעולות האיבה שכבר הפכו לשגרה, נוספו כעת מטרות חדשות.

שלושה חודשים אחרי העלייה לקרקע החלה, בינואר 1947, החלו העבודות להנחת הצינור, שהוביל מים מאזור ניר עם ל-11 הנקודות החדשות.

פציעה בשיירה

אני הייתי אז בהכשרה בראשון ועבדתי במוסך שהפעלנו שם. מהמשכורת שלי התקיימנו. כשניסיונות הערבים לפגוע בקו המים וביישובים גברו, הוחלט להעלות תגבורת לנירים. כמובן שרצייתי לצאת, אבל חברי ההכשרה החליטו שעליי להמשיך ולעבוד במוסך, כי לא ניתן לוותר על המשכורת. כעבור זמן קצר, כשיצאה תגבורת נוספת, כבר לא הסכמתי לוותר.

זה היה בתחילת 1948, כמה שבועות אחרי ההצבעה ההיסטורית של כ"ט בנובמבר, בה קבע האו"ם שארץ ישראל תחולק בינינו לביין הערבים והמנדט הבריטי יסתיים. הגענו לקיבוץ ניר עם, שם התרכזה השיירה עם אספקה ליישובי הנגב הנצורים. הגענו לעת ערב, התארגנו ולמחרת בבוקר יצאנו לדרך. הוחלט לנסוע דרך עזה, על הכביש הראשי, כדי להפגיע את הערבים, שארבו לנו בדרכים הצדדיות. התוכנית הייתה להתחיל מקיבוץ כפר דרום, להמתין על הדרך הראשית בזמן שרכב האספקה נכנס ליישוב, ואחר כך להמשיך הלאה לנירים. חברי פלמ"ח ליוו אותנו בטנדר, ועוד בטרם הספקנו להגיע לכפר דרום, עלה הטנדר על מוקש. בתחנת הרכבת בכניסה לכפר דרום ישבה תחנת משטרה של הבריטים, אבל במקום היו רק שוטרים ערביים. הבריטים כבר החלו לעזוב את הארץ, לקראת סיום המנדט. נוסעי הטנדר נפצעו והחלו לזחול לכיוון כפר דרום. הערבים ירו עלינו מכיוון הפרדסים ויחד עם שאר הלוחמים ירדתי במהירות מהרכב ותפסנו מחסה בתעלה בצד הדרך. אחת הבחורות נפגעה וטופלה בתעלה, תחת אש הולכת וגוברת. אנשי הפלמ"ח השיבו אש והצליחו לגרור את הטנדר לתוך כפר דרום, שם נוצר קשר עם המפקדה והורו לנו לחזור לניר עם. "רק מי שיש לו נשק, שיישאר עם הטנדר בכפר דרום" – הגיעה ההוראה.

לי היו שני רימונים וחשבתי שאם יקרה לנו, נפוצץ את עצמנו. שלושת חברי הגרעין שהיו עימי שבו לניר עם, ואני נותרתי עם לוחמי הפלמ"ח. שלוש שעות בתעלה לצד הכביש, הכדורים שרקו מעלינו, וכשראינו שהאויב מתקרב והתחמושת שלנו אזולת, החלטנו לנסות לעלות לטנדר ולחזור לניר עם. אבל בטנדר לא היה מקום לכולנו. בינתיים עברו על הכביש כלי רכב ערביים וגם שיירה של כלי רכב בריטיים, בדרכה מצרימה. החלטנו להשתלט על הרכב האחרון בשיירה. הייתה זו משאית שהובילה תפוזים למצרים. עצרנו אותה באמצע הכביש, וכך, בעוד היא מסתירה אותנו מהיורים שבצד השני, עלינו על הטנדר ועל המשאית והסתובבנו לכיוון ניר עם. ידענו שאנו חייבים לברוח, כי לוחמים נוספים אמורים להגיע מעזה. ואכן, מיד כשהתחלנו לנסוע ראינו משאית עוצרת לא רחוק מאיתנו, וממנה יורדים מחבלים נוספים. החלטנו לנסוע הישר לכיוון שלהם, ולירות. הוצאתי את הנצרה מהרימון. אחד הלוחמים נתן לי סטן, המשאית החלה לנסוע במהירות לכיוון האויב, ואני, עם רימון ביד אחת ורובה סטן ביד השנייה, חיכיתי לשעת כושר.

הערבים פתחו באש תופת, אנחנו נסענו במהירות לכיוונם וכשהיינו מספיק קרובים זרקתי את הרימון על הכביש. באותו רגע חטפתי כדור שעבר את הזרוע שלי וחדר דרך הצלעות לריאה השמאלית. הכדור הזה, דרך אגב, עדיין שם. לידי נפצע בחור מכדור ברגל. "סע סע סע, כמה שיותר מהר" צעקנו לנהג. אל המשאית, שנסעה אחרינו, העמיסו הלוחמים מקלע לואיס, מקלע קל ששימש את הצבא הבריטי בעיקר במלחמת העולם הראשונה. המקלע הזה עשה את העבודה, תוך כדי נסיעה מהירה, והערבים ברחו. רכב של הצבא הבריטי, שסוף סוף הגיע למקום, הוביל את המשאית לאחד המחנות הצבאיים ומשם, בליווי צמוד, לניר עם. אנחנו נסענו בטנדר לקיבוץ בארי, גם הוא אחד מ-11 הנקודות. 300 מטר לפני שהגענו, הרכב שבק בשל הפגיעות שספג. ירדנו, חלקנו פצועים ושותתי דם, והתחלנו ללכת. כשראתי את חברי בארי באים לעזרתנו, כבר הייתי מסוחרר, בשל איבוד הדם. אחרי טיפול קצר לקחו אותנו במשאית של הקיבוץ לניר עם.

סבלתי משטף דם פנימי שלחץ על הריאות והקשה על הנשימה. חשתי שאני נחנק וכל קפיצה של המשאית גרמה לכאבי תופת. במרפאה בניר עם טיפלו בי, בשני הפצועים הנוספים של האירוע, ובפצועים נוספים שהגיעו.. אמבולנסים לא יכלו להגיע לקיבוץ, בשל המצור, ועלה רעיון להטיס אותי ופצוע קשה נוסף בפייפר לבית החולים בילינסון בפתח תקווה. אלא שבמסוק ניתן לקחת רק פצוע אחד. בינתיים הרגשתי שמצבי הולך ומידרדר, קשיי הנשימה גברו וכך גם הכאבים. במפקדת הפלמ"ח הוחלט לנסות לפרוץ את המצור ולהגיע עם אמבולנסים, ואכן, לפנות בוקר הגיעו שני אמבולנסים עם רופא, ד"ר חיים שיבא, ראש שירותי הרפואה בהגנה ולימים מייסד חיל הרפואה של צה"ל.

הוחלט שלמרות הסכנה האמבולנסים ייסעו בכביש הראשי, מלווים בטנדר עם לוחמי פלמ"ח. הנסיעה החלה, ואחרי זמן קצר, סמוך לכפר ברר (היום קיבוץ ברור חיל), חסם את הכביש בול עץ גדול. לא רחוק משם הבחנו בערבים עם נשק. "אל דאגה" אמרו לנו אנשי הפלמ"ח, "אנחנו עם המקלע מולם, הם לא יעזו לירות". וכך אכן היה. הלוחמים דאגו שהערבים יבחינו במקלע, מישוהו ירד וגרר את בול העץ לשולי הכביש, ואנחנו המשכנו לבילינסון, עם חניית ביניים לטיפול במגן דוד ברחובות.

אושפזתי בבית החולים, אבל לא היה שום שיפור במצבי. יומיים עברו, ואני נאבקתי על כל נשימה. ואז הגיע ד"ר שיבא לראות מה שלום הפצוע שהוא ליווה מניר עם.

"איך אתה מרגיש?"

"יותר גרוע".

ד"ר שיבא פנה לצוות שהתלווה אליו. "עוד לא ניקזתם את הדם שלוחץ על הריאות?"

"לא, אין לנו מחט מתאימה".

שיבא שלח לעברם מבט רגוז, הוציא מתרמיל עזרה ראשונה מחט ארוכה, בלי יותר מדי הכנות תקע לי אותה בחזה והחל לשאוב את הדם. ההקלה הייתה מידית. התחלתי לנשום! אחרי שלושה ימים ביקשתי להשתחרר.

"אבל מי יטפל בך?"

"יש לנו חובשת בהכשרה, היא תטפל".

חבריי בהכשרה הופתעו לראות אותי, ואחרי שעברה ההפתעה החל ויכוח היכן לשכן אותי. החדרים מלאים, אבל אולי מישוהו יעבור לסוכה שעומדת בחוץ, ויפנה לי את מקומו. "אני אעבור לסוכה, זה דווקא מתאים לי", אמרתי.

הסוכה לא הייתה אלא מבנה מענפי במבוק, שבנה עבורנו חבר מקיבוץ חצור בין ארבעה עצים. זה היה בחורף, אבל לי לא היה אכפת. נראה לי נחמד לגור לבד בסוכה. שכבתי שם כמה ימים, וחזרתי לעבוד במוסך.

מדי פעם הגיעו אלינו הצעות עבודה, והיינו מחלקים אותן בינינו: ליבון לבנים, קטיף תפוזים ועוד. יום אחד הגיעה בקשה לעבוד בזיבול פרדס והוחלט שכולם יחד יוצאים למשימה. היה עלינו למלא שקים בזבל, להעמיס על הגב ולשפוך לגומות שסביב עצי ההדר. ביום הראשון הזבל היה יבש, וזה לא היה נורא. ביום השני הביאו לנו זבל רטוב. היה נורא בהחלט. אחד אחד פרשו להם כל חברי הגרעין מהעבודה ולמחרת רק אני הסכמתי לצאת לפרדס. הוא שכן ליד צריפין, באזור מבודד ומסוכן, אז נתנו לי אקדח...

כל היום כולו העמסתי על גבי שקים של זבל רטוב ומסריח, ופיזרתי בערוגות. בערב חזרתי לקומונה מלוכלך ומצחין. אף אחד לא הצליח לעמוד לידי. את בגדי העבודה קיבלנו פעם אחת בשבוע, ובגד אחד חגיגי לשבת. בלית ברירה הלכתי בשאר השבוע עם בגדי השבת.

הבגדים שקיבלתי מהקומונה היו תמיד גדולים מדי או קטנים מדי, מעולם לא במידה המתאימה. במקלחת נהגנו לעשות החלפות, מנסים להתאים בין גודל הגוף לגודל הבגד. את החולצות היפות, לבנות עם רקמה רוסית, לקחו אלה שהיו להם כוונות רומנטיות. אוכל היה לנו במשורה. אכלנו בעיקר לחם וריבה, וכשעברנו לנגב גם זה בקושי היה.

שנים ראשונות בקיבוץ נירים

הגעתי לנירים בסוף 1948, עד אז עבדתי במוסך של הקיבוץ בראשון לציון. הקיבוץ ישב בגבעות דנגור, אך השטח היה מלא מוקשים ונפלים ולא התאים להקמת יישוב של קבע. קיבלנו אישור לעבור למקום אחר והתחלנו בחיפושים אחר אתר מתאים. משלחת החקלאים שנבחרה למשימה הגיעה לח'ירבת מאין, מקומו של המשלט שהיה כאן בתקופת מלחמת העצמאות. בקרבת המשלט צמחה חיטה גבוהה ויפה שהערכים זרעו, ונמצאה גם באר מים. חיל החלוץ שלנו התלהב ובו ברגע נפלה ההחלטה: זהו המקום המתאים. לאחר שקיבלנו את אישור השלטונות עברנו לאתר סמוך, שנקרא היום "הבית הלבן" ובעבר התגורר בו שייח' מקומי. תפסנו את מקומה של פלוגת הצבא שישבה שם, וחייליה עברו במקומנו לדנגור. מרחק קילומטר אחד מהבית הלבן ניצבה הגבעה, שעליה היינו אמורים להתיישב. כך החלה הקמת הקיבוץ.

מדי יום יצאנו לגבעה, הקמנו אוהלים ובראשית 1949 עברנו לצריפים החדשים שלנו. מים שאבנו מהבאר וקיבלנו גם מהקו שהגיע מקיבוץ ניר עם. בנינו רפת והבאנו אליה את הפרות שהיו לנו בראשון. בנינו גם לולים והתחלנו לעבד שדות. את התבואה של הערבים קצרנו והעברנו לגוף שעסק באיסוף הרכוש הנטוש שהותירו אחריהם הערבים שברחו. חוץ מזה פיתחנו גן ירק ופלחה (חיטה ושעורה, ועם השנים נוספו תפוחי אדמה, כותנה, חמניות ועוד). הגידולים היו מצומצמים כי לא היה די מים. רק כשהגיע קו ירקון נגב יכולנו לעבור לחקלאות אינטנסיבית, אותה אנו ממשיכים עד היום.

אני הצטרפתי לקיבוץ עם המעבר מדנגור לבית הלבן. באופן טבעי מוניתי למא"ז (מפקד אזורי) ועסקתי בנושא הביטחון, שמאז ועד היום נותר נושא רגיש. מעט אחר כך הצטרפה אליי גילה, שעזבה למעני את קיבוץ שובל. חשבנו שהיא תנסה את החיים בנירים ואחר כך אנסה אני לחיות בשובל, אבל מהר מאוד הבנו שתפקידי בקיבוץ לא יאפשר לי לעזוב וגילה השלימה עם המצב. כבת משמר העמק, אחד הקיבוצים הוותיקים של השומר הצעיר, היא בהחלט ידעה לקבל על עצמה החלטות לטובת הכלל.

עברנו לגור יחד בתחילת 1949, ובשלושים בינואר 1950 נולדה בתנו רוני. היינו הורים גאים ומאושרים, אבל האהבה המשותפת שלנו לרוני לא הצליחה לגשר על חילוקי הדעות שהתגלעו בינינו ועל המרחק שהלך ונוצר, ובשנת 1951 החלטנו להתגרש. הגירושים נעשו ברוח טובה ושנינו ידענו שנעשה הכול על מנת שרוני לא תיפגע מכך. החלטנו שנמשיך לגור יחד, כל עוד אפשר. אחרי כמה חודשים עברתי אני לאוהל, והיא נשארה בבית, שהיה הבסיס של הילדה.

הליך הגירושים נערך ברבנות ברחובות, למרות שבצעם לא התחתנו כדת וכדין. הרבנים קצת עיקמו את הפרצוף כשראו שבכלל לא טרחנו להינשא בטקס רשמי, אבל ידענו שבשביל הילדה אנחנו צריכים לגמור את ההליך הזה בצורה שתהיה מקובלת על הממסד.

מותו של יוסי

יום אחד, בשנת 1952, בעודי עוסק בעבודות האבטחה של היישוב, הגיעה למזכירות שיחת טלפון מאחותי עם בשורה קשה: אחינו הצעיר יוסי נהרג בתאונת אימונים. המום וכואב מיהרתי להגיע לבית ההורים בתל אביב. יוסי שירת בגבעתי, ובמהלך חופשת השבת החליף את המ"פ שלו ויצא עם החיילים למטווח בבית נבאללה. בעודו עומד מאחורי היורה, ניתז לעברו רסיס, שפגע בעורק הראשי בצוואר. במקום לא היו חובש או רכב פינני, ועד שהגיעה עזרה נפטר יוסי מאיבוד דם. מותו היה מכה כואבת למשפחה.

הגעתי לבית ההורים ומצאתי שם את אמי בוכה, מוקפת באחי ואחיותיי. אבא היה חולה, שכב במיטתו, והחלטנו שלא מגלים לו דבר. את השבעה עשינו בביתה של אחותי חיה. אני בטוח שהוא חש היטב שמהו קורה, אבל כבר היה חלש מכדי לחקור.

נשארתי בבית ההורים כמה חודשים, אבל כשרוני הגיעה וביקשה שאחזור, לא יכולתי לסבול עוד את הניתוק וחזרתי לנירים. זמן קצר אחר כך הודיעו לי שאבי נפטר. שוב יצאתי להיות עם אימא, אבל הפעם חזרתי לאחר תקופה קצרה.

אידאולוגיה ואהבה

באותו זמן הגיע לנירים גרעין של חברת נוער מקיבוץ כפר מסריק. חבריו השתלבו בעבודת המשק ובשמירה על הביטחון, ולילה אחד, כשעליתי על מגדל התצפית לביקורת, מצאתי שם בת גרעין שכשמה כן היא, יפה וחייכנית.

הקשר ביני לבין יפה פלדזמין, שכונתה בפי כל יפק'ה, התפתח לאיטו, אך בסוף מארס 1952 קרה מקרה שהסעיר את המדינה כולה, השפיע על מפ"ם ועל קיבוצי השומר הארצי, וסחף גם אותנו למערבולת של יצרים, כעסים ומעשים נמהרים. שורשי המקרה בנובמבר 1951, כשמרדכי אורן, ממנהיגי מפ"ם והקיבוץ הארצי, יצא לוועידה בברלין. בדרך עבר גם בפראג, ושם נעצר באשמת תמיכה באימפריאליזם והיותו סוכן ציוני. דבר מעצרו נשמר בסוד, כאן בארץ לא הבינו לאן נעלם, ורק כעבור כחצי שנה, במארס 1952, הודיעו שלטונות צ'כוסלובקיה הקומוניסטית על מעצרו באשמת פשעים נגד המדינה.

המקרה הזה גרם לזעזוע עמוק בקרב חברי הקיבוץ, כמו גם בקרב אנשי מפ"ם במדינה כולה. הוויכוחים הלוחטים נמשכו אל תוך הלילה. היו שטענו כי זאת ההוכחה שצריך להפנות עורף לברית המועצות, כי לא ייתכן ששם רואים בציונות תנועה אסורה. מנגד עמדו אלה שצידדו בהמשך התמיכה בברית המועצות. משה סנה, מהמנהיגים הבולטים של מפ"ם צידד ללא עוררין בברית המועצות. גם הידיעות שהחלו להגיע מברית המועצות, על הפעילות הקיצונית שמנהיג סטלין נגד יהודים, לא גרמה לו לסגת מעמדותיו. המחלוקות הלכו והחריפו עד שהביאו לבסוף לפרישתו של סנה ממפ"ם ולהקמת מפלגה חדשה, מפלגת השמאל הסוציאליסטי. חסידיו של משה סנה, שכוננו בפינו "הסְנָהאיסטים", גורשו מקיבוצי השומר הצעיר. אני התלבטתי רבות באיזו קבוצה לצדד ולבסוף בחרתי להוקיע את גישתה של ברית המועצות לציונות. אבל יפה האמינה בקומוניזם ובברית המועצות בכל מאודה וגורשה עם כעשרים חברים נוספים, רובם ממקימי הקיבוץ. זאת הייתה מכה קשה עבור הקיבוץ הקטן שלנו.

יפק'ה ואני המשכנו לשמור על קשר, שהלך והתחזק, ולבסוף החלטנו להתחתן והיא חזרה לקיבוץ, היחידה מקבוצת המגורשים. כל השאר מעולם לא חזרו.

יפק'ה נולדה בתל אביב, להורים שעלו מפולין, וגדלה עם אחיה התאום יוסי ועם האח הבכור אברהם. כשהייתה עדיין ילדה קטנה נפטרה אמה, והאב, שלא הצליח לטפל לבדו בשלושת הילדים, שלח אותם לבית יתומים דתי. גם יפק'ה וגם יוסי סבלו בבית היתומים וביקשו לעזוב. יוסי עבר לבית יתומים אחר, ברח ממנו לאחר זמן קצר ולבסוף מצא את מקומו בחברת נוער בקיבוץ אלומות. בהגיעו לגיל 18 התגייס לנח"ל, עשה קורס קצינים ונותר קטוע יד ועיוור בעין

אחת לאחר שנפצע מפיצוץ רימון. הוא קבע את מושבו בתל אביב, שם הקים משפחה והתפרנס כאיש הביטוח של מחצבות ישראל.

האח הבכור, אברהם, הגיע לחברת נוער במשמר העמק והצטרף לגרעין שהקים את ניר יצחק, הקיבוץ שהוקם על אדמות דנגור אחרי שאנחנו עזבנו. בצבא שירת בחיל הים ואחרי השחרור עבר לנירים. כעבור שנים מספר עזב לבקשת הסוכנות למושב תאשור, לשמש כמדריך חקלאות. עם המשפחה שהקים השתקע בסופו של דבר בבאר שבע.

אסון ברפת

ב-1955 סבל הקיבוץ מהפגזה כבדה, תגובה על הפגזת צה"ל לכיוון הכפר הערבי בסן. כשהחלה ההפגזה ביקשתי מהרפתנים שירחיקו את העדר מחצר המשק. חששתי שהפרות ייפגעו ויסתובבו בחצר פצועות ומדממות. ידעתי שמחזה כזה, שיתגלה בפני החברים והילדים כאשר הם יצאו מהמקלט, יפגע קשות במורל, מעבר לפגיעה הכלכלית. הרפתנים שמעו לי והובילו את הפרות בדרך עפר, בניסיון להתרחק מטווח האש. אבל ענן האבק הסמיך שהעלה העדר גרם למצרים לחשוב שכוח צה"ל גדול דוהר לעברם, בכוונה לתקוף. התגובה הייתה ריכוז כל האש לכיוון העדר, והתוצאות היו טראגיות: מרכז הענף חיים שיפרון נהרג ושלושה רועים נפצעו קשה. שניים מהם איבדו את רגליהם.

מעט אחר כך הגיע אלינו ראש הממשלה דוד בן גוריון, עם כל ההנהגה הצבאית, לשיחה במועדון לחבר. הוא ביקש שיספרו לו מה קרה ואלוף הפיקוד מאיר עמית הסביר לו. בן גוריון הגיב ככעס גדול. "מה פתאום הפגזתם את הכפר?" הוא גער באלוף, "מדוע לא הסתפקתם בירי על המוצבים או על התותחים שלהם, למה לתוך הכפר?" בהמשך נודע לי שהוא סירב להעביר ליחידה פגזים נוספים, אחרי שהתחמושת אזלה להם.

הפשיטה על משטרת חאן יונס

בליל השלישי באוגוסט 1955 פשט כוח צנחנים של צה"ל על משטרת חאן יונס, מבנה מבוצר ששימש כבסיס של אנשי הפדאיון. אנחנו שמענו על כך ברדיו בשעות הבוקר המוקדמות. מיד אחר כך הבחנתי בענן אבק מתקרב לגדר הקיבוץ ונדרכתי. הייתי בטוח שהמצרים דוהרים בכוחות שריון לעברנו. אבל חלוץ של הכוח שעבר את הגבול, הגיע בדיוק אז לקיבוץ והודיע לי שאלה הלוחמים החוזרים מהפעולה. אריק שרון היה אז מח"ט הצנחנים. החייל הגיש לי מכשיר קשר ואמר: "קח, דבר עם אריק".

"שמע", בקע קולו הרועם של שרון מהצד השני, "את כל הכוח הזה תשכן בסככות של הטרקטורים, ואחר כך תעמיד את הטרקטורים כך שיסתירו את הלוחמים". ידעתי שהדבר נעשה כדי שכוחות האו"ם, שכבר היו בדרכם למקום האירוע, לא יראו את חיילי צה"ל. הרי ישראל לא לקחה אחריות על המבצע.

זאת היה המפגש הראשון שלי עם שרון. במשך השנים היכרתי אותו טוב יותר ועוד אנשי צבא בכירים אחרים, בזכות שיתוף הפעולה האדוק שלי עימם.

הפעילות של הפדאיון נמשכה מאמצע שנות החמישים עד אמצע שנות השישים. הם נהגו להיכנס לתוך השטחים שלנו ולמקש את דרכי העפר - כבישים לא היו אז - וכך היקשו עלינו את היציאה לעבודה בשדות. כשיכלו לא בחלו גם בגניבת רכוש והיו גם כמה וכמה מעשי רצח. ארחיב על כך בפרק הבא.

המציל נפש אחת

פברואר 1958 היה חודש גשום במיוחד והמים בוואדי אשכול זרמו בעוז. ליד הוואדי ירבה מחלקת נח"ל. באחד הימים היותר גשומים בחודש הזה יצאתי מנירים עם אמבולנס שנסע לאזור תל אביב, לפגישה בקשר למד"א. לא רחוק מהקיבוץ חצה הוואדי את הכביש, והפך את הדרך לנהר גועש שגובה מימיו כשניים או שלושה מטרים. הבטתי על החיזיון המרשים, וידעתי שיעברו עוד שעות ארוכות עד שנוכל להמשיך בנסיעה. כמה חיילי נח"ל, בדרכם לחופשת שבת בבית, הגיעו גם הם למקום. הרצון שלהם להמשיך בדרך הביתה גבר על כל היגיון. אמרתי להם שמסוכן מדי לחצות, אבל הם התעקשו. שניים מהם החלו לחצות את הוואדי הגועש והצליחו. למרות זאת שבתי והזהרתי את האחרים, חזרתי לאמבולנס ואמרתי לנהג לשוב לקיבוץ. לפתע שמעתי צעקות.

חזרנו לראות מה קורה והתברר שחייל וחיילת שניסו לעבור במים, נסחפו. ראיתי את החיילת מחזיקה בקני הסוף וזועקת "הצילו, אני לא יכולה יותר". הגשם המשיך לרדת והיה קר. הבנתי שמסוכן מדי להיכנס למים וחשבתי במהירות מה ניתן לעשות. הבטתי סביב וראיתי משאית שהגיעה מקיבוץ מגן. ביקשתי מהנהג שיסובב את כלי הרכב וייכנס בהילוך אחורי למים. למרבה המזל היו לו חבלים. עליתי על המשאית והוריתי לנהג להמשיך לתוך המים עד כמה שניתן. קשרתי קצה של חבל לסולם של המשאית ואת הקצה השני כרכתי מסביב למוטני. ירדתי מהמשאית והתחלתי ללכת לכיוון החיילת. היא הייתה במים כבר כעשרים דקות, קפואה ומותשת. "אני עוזבת, אני עוזבת" זעקה ללא הרף.

"אם את עוזבת, נסי להגיע לחתור הצידה", אמרתי לה, אבל היא החזיקה מעמד.

ניסיתי להתקדם לעברה בשחייה, אבל המים שבו ושטפו אותי, הרגשתי שאיבריי קופאים, וחזרתי למשאית. כעבור דקות אחדות ניסיתי שוב. הפעם הצלחתי להגיע אל החיילת המסכנה, תפסתי אותה וצעקתי לעבר האנשים שהיו על המשאית, שימשכו את החבל. כך התחלנו להיגרר שנינו לכיוון הגדה. אבל איבריי הקפואים והזרם העז הקשו על החילוץ. הרגשתי שהיא נשמטת לי מהידיים והעליתי אותה על הגב שלי, מבקש ממנה לאחוז בי היטב ושוחה כמיטב יכולתי. הגענו למשאית מותשים. הוריתי לנוכחים לעטוף אותה בכל פיסת בד שנמצאת בסביבה. היא הייתה קפואה ונוקשה.

אני חזרתי למים ועזרתי לחייל נוסף להגיע לגדה. מיד אחר כך נסעתי עם החיילת לקיבוץ. לקחתי אותה הישר למקלחת הציבורית, הלא לא היו אז מקלחות בבתים. הכנסתי אותה לצד של הבחורות, פתחתי מעליה את ברז המים החמים, יצאתי וביקשתי מאחת החברות שפגשתי בחוץ, שתשגיח עליה. "אחרי שתצליח להניע את איבריה, הכניסי אותה לחדר הקיטור החם, ואחר כך גשו לרופאה", אמרתי לחברה. זמן קצר אחר כך הגיע אמבולנס צבאי ולקח אותה לטיפול.

כשנה אחר כך, במאי 1959, קיבלתי ממד"א פרס על מבצע ההצלה הזו. את הכסף, 75 לירות, שנחשבו אז לסכום נכבד, נתתי לקיבוץ. חלפו עוד שנים רבות, ואל ביתי הגיעה בחורה צעירה. "אני קרובה של הדסה קושניר, החיילת שהצלת בוואדי אשכול", היא הציגה את עצמה ואת מטרת ביקורה בחיוף. "כשהדסה שמעה שאני נוסעת לנירים, היא ביקשה שאמסור לך ד"ש".

כתבה בעיתון דבר, 29.5.59

הד"ר דוד בן-גוריון

בדווי, הייל וחבר קיבוץ זכו בפרס על מעשי אומץ והצלחה

מאת: משה, רבי, שמעון פינס

בדווי מתגבש חיל נחיל וחבר קיבוץ גוריון, שהציל חי אדם תוך סכנת עצמי, וזו אחת מפרס עליונים ד"ר סקולס לדגשיו. הפרס הוענק על ידי... מן דוד בן-גוריון וד"ר... משה רבינו, כל המעשים והעושים להם... משה רבינו, כל המעשים והעושים להם... משה רבינו, כל המעשים והעושים להם...

אסונר הירש

נשאים

החברה החקיקה כחונ המעמדה
ב"ר בעשור, י"ח באייר תש"ט (28 מאי 1959).

אביב קובי

התחיל את עבודתו כמורה במחנה הילדים של הקיבוץ... משה רבינו, כל המעשים והעושים להם... משה רבינו, כל המעשים והעושים להם...

הלל בוסקוביץ

נשאים

החברה החקיקה כחונ המעמדה
ב"ר בעשור, י"ח באייר תש"ט (28 מאי 1959).

דוד גפן

נשאים

החברה החקיקה כחונ המעמדה
ב"ר בעשור, י"ח באייר תש"ט (28 מאי 1959).

עליזה תגר

נשאים

החברה החקיקה כחונ המעמדה
ב"ר בעשור, י"ח באייר תש"ט (28 מאי 1959).

ד"ר יהודה וולף

נשאים

החברה החקיקה כחונ המעמדה
ב"ר בעשור, י"ח באייר תש"ט (28 מאי 1959).

המשפחה מתרחבת

בארבעה בדצמבר 1957 הצטרף אל רוני ואביטל בנו צפריה. עשר שנים אחר כך, בתשעה באוגוסט 1967, חתמו את הרשימה התאומות כרמית ויעל. כמוכן שבימים ההם לא היו בדיקות אולטרה סאונד ולא ידענו שיפק'ה נושאת בבטנה תאומות. אבל בניגוד לשתי הלידות הקודמות, הפעם ליוויתי את יפק'ה לבית החולים. חיכיתי מחוץ לחדר הלידה ואחרי זמן מה יצאה אליי אחות הקיבוץ, שהצטרפה אלינו, ובישרה בשמחה: "קובי, יש לך בת". לפתע נפתחה הדלת שוב והמיילדת פנתה לאחות: "בואי בואי, היכנסי". שנינו נבהלנו. נשארתי שם לבד, בטוח שמשהו קרה לתינוקת שלי. אחרי כמה דקות של מתח יצאה האחות בחיוך גדול: "יש לך עוד בת!" אלו היו חלוצות התאומים בקיבוץ, התאומות הראשונות... הרופאים החליטו שעל צריכה להיות בפגייה, אך לא היה מקום עבורה והיא אושפזה בתל אביב. נסעתי מדי יום לבקרה, עד שהשתחררה ויכולתי להשיבה הביתה. כל ילדינו היו בבית התינוקות מהיום בו יצאו מבית החולים. יפק'ה הייתה זאת שרצה להניק אותם כשצריך, אבל כשהגיעו התאומות הצטרפתי גם אני למאמץ. הילדים גדלו ולא כולם אהבו את הלינה המשותפת. עם יעל וכרמית היה קשה במיוחד. שתיהן התחננו לישון איתנו בבית, והיו מתעוררות כלילה בבכי. לבסוף נמאס לשומרות להזעיק אותנו שוב ושוב ואנחנו התבקשנו להישאר לישון בבית הילדים. חצי שנה ישנתי שם, והילדות שלי ישנו היטב, בלי להתעורר באמצע הלילה, אבל המון ילדים של אחרים כן התעוררו... לאחר חצי שנה נמאס לי והחלטתי לקחת אותן אליי הביתה. בקיבוץ טענו שאני מפר את החוקים, אבל הרגשתי שאיני יכולה אחרת.

פעילות תנועתית

חזרה לשכונת התקווה

יפק'ה התמודדה בכבוד עם הפעילות שלי, שדרשה ממני היעדרויות רבות מהבית. חוץ מעבודתי כמא"ז שימשתי גם כאחראי אזור של מפ"ם בחלק ממצרכות הבחירות ותמיד הייתי עסוק. בתחילת שנות השישים פנו אנשי השומר הצעיר לקיבוץ בבקשה שאצא לשכונת התקווה, לשקם את הקן שבניתי.

הקיבוץ, וגם אני, נענינו לבקשה. כשהגעתי למקום בפעם הראשונה, אחרי זמן ארוך שלא הייתי בו, נחמץ ליבי. עזבתי את הקן עם חניכים נהדרים ומדריכים מוכשרים. בוגרי הקן יצאו להכשרה בשער העמקים ובהזורע, וחלק גדול מהם נשארו בקיבוצים. והנה, עברו כמה שנים ונדמה היה שהכול מתפורר. לא היה מי שירכז את המדריכים, ידריך אותם ויכוון. והרי זוהי עבודתו העיקרית של רכו הקן. רק כך, כשדואגים שהמדריכים יהיו מוכנים וטובים, אפשר להחזיק את החניכים. וזה בדיוק מה שלא היה שם.

הקן שכן בבית דירות אבל כמות הילדים הייתה גדולה מדי עבורו. לכן, מיד עם הגעתי פניתי לקיבוץ הארצי בבקשה שידאגו לבניית קן חדש. זה לא היה קל, נדרשו לא מעט ויכוחים ודיונים, עד שהתנועה התרצתה ורכשה מגרש, אבל אז התברר שאין די כסף לבנייה. כדי שנוכל סוף סוף להתחיל בהפעלת המקום, השיגו צריף מאיזה קיבוץ. גם אז לא נסתיימה הביורוקרטיה: צריך היה אישור להצבת הצריף, וצריך עבודות תשתית במגרש, שהיה נמוך ובחורף הפך לשלולית אחת גדולה. וכך, חלק גדול מהזמן שלי, במקום להתעסק בהדרכה, עסקתי בפרוצדורות וביורוקרטיה.

גרתי בחדר שכור, אותו חלקתי עם ישראל גוטמן, שליח נוסף של התנועה. חיינו בתנאים לא תנאים, ועל פי חוקי הקיבוץ הארצי היה עלינו גם לעבוד למחייתנו, במקביל לפעילות התנועתית. מצאתי עבודה בגלעם, המשרד של מפעלי קיבוץ מענית בתל אביב. תוך כדי עבודה ניסיתי גם לטפל בפרוצדורות השונות הקשורות לקן, ואחר הצהריים הגעתי למקום, להיפגש עם חניכים ומדריכים ולעסוק בעבודה השוטפת. את ארוחת הבוקר אכלתי בסניף קטן של תנובה ברחוב אלנבי – לחמניה וכוס תה לא ממותק, כדי לחסוך את הכסף שעלה הסוכר. בצהריים אכלתי חביתה או ביצה רוסית, ומזה חייתי.

סופי שבוע רבים נשארתי בקן, מתגעגע לאישה וילדים. אחרי שנתיים ביקשתי לשוב לקיבוץ, כוחי תש מהמאבקים הביורוקרטיים, מתנאי החיים ומהגעגועים למשפחה.

חזרת לקיבוץ ושובצתי לעבודה בגן הירק, שברבות הימים הפך לשלחין. זו הייתה התקופה הקשה ביותר עבורי בקיבוץ. יום עבודה שלא נגמר, והכול ידני. גידלנו ירקות שדרשו המון עישוב, והיה עליי לשבת על הברכיים ימים שלמים ולעשב. היינו ארבעה או חמישה איש בענף, אבל כולם ותיקים ממני ולכן אני קיבלתי את העבודות הקשות ביותר. ילדים ומחנות עבודה הגיעו לעזור, ואני עבדתי איתם, נאמן לתפיסת עולמי שצריך לשמש דוגמה. בסוף כל יום חזרתי הביתה עם כאבים עזים בברכיים ובגב.

כעבור שנתיים נקראתי שוב לדגל.

ועדת הביטחון של הקיבוץ הארצי

בשנת 1968, קצת אחרי הולדתן של כרמית ויעל, שוב תבעו ממני לצאת לפעילות מפלגתית ולרכז סניף של מפ"ם. לא הסכמתי. אמרתי שאני מוכן לצאת לעבודה בביטחון, תחום שאני

מכיר ויכול להועיל בו. "דבר עם רכז השליחים", אמרו לי. היכרתי את הרכז מימי בקן של השומר הצעיר בתל אביב.

"שלחו אותי לעבוד במפלגה", אמרתי לו, אחרי שהחלפנו מילות ברכה והעלינו קצת זיכרונות. "אתה במפלגה? מה פתאום, אתה מתאים לוועדת הביטחון של הקיבוץ הארצי". כמובן שהסכמתי מיד.

היו אלה ארבע שנים מרתקות. המחיר היה ריחוק מהבית, מיפק'ה ומהילדים. תפקידי היה לייצג את היישובים מול הצבא והמשטרה ולהדריך את יישובי ספר. יישובי עמק הירדן והצפון נזקקו להדרכה צמודה, בשל המצב הביטחוני המתוח. נסעתי לגולן ולגבול לבנון לפחות יומיים בשבוע, אבל תמיד חזרתי בערב לנירים, גומא מרחקים, כדי לקיים את הבטחתי ליפק'ה ולראות את הילדים לפני שהם הולכים לישון.

בימים שהיה עליי להיות בגולן, יצאתי מנירים בשלוש לפנות בוקר ובשמונה כבר הייתי בחטמ"ר, שם התקיימו הישיבות השבועיות. בנוסף ביקרתי בקיבוצים כדי להדריך בנושא מיגון, התנהגות במצבי חירום, אבטחה, שמירה וכו'. יום בשבוע היה עליי לקבל קהל במשרדי הקיבוץ הארצי בתל אביב, לשם הגיעו נציגי קיבוצים עם בעיות שונות שדרשו טיפול.

ועדת הביטחון הורכבה מחבר שעסק בנושא בני המשק החיילים, חברה שעסקה בחיילות, אני ומזכירה. בוועדת הביטחון של המרכז החקלאי, בה ישבו נציגים של כל הזרמים ההתיישבותיים, ייצגתי את הקיבוץ הארצי.

העבודה הייתה אינטנסיבית ומרתקת. נסעתי מעל 150 אלף קילומטר מדרום לצפון, ערכתי בדיקות ותחקירים אחרי כל אירוע ביטחוני בכל אחד מקיבוצי התנועה, עמדתי בקשר רצוף עם הצבא, שהנחית עלינו דרישות חדשות לבקרים בנושא הביטחון ביישובים ועוד.

בתום הקדנציה חזרתי לקיבוץ ומוניתי לסייר ביטחון של המועצה האזורית אשכול.

סייר, גשש ומפקד

קורס קצינים

שירות סדיר בצה"ל מעולם לא עשיתי. אחרי שנפצעתי בשיירת האספקה, חיילו אותי לפלמ"ח וכמה חודשים אחרי קום המדינה נסענו כל חברי הקיבוץ לכאר שבע, ועברנו תהליך חיול. מאז שירתנו כולנו במילואים.

אבל היום הראשון שלי בצבא ממש היה רק באוקטובר 1955.

תקופת הפדאיון הייתה אז בעיצומה. הפדאיון היו ערבים שהסתננו לישראל מעזה, למטרות פיגוע וגניבת רכוש. כמו כל יישובי האזור, גם ניירים סבל מכך והיה ברור שעלינו להגביר את השמירה והאבטחה. אני שימשתי כמא"ז בקיבוץ והוחלט שעליי לצאת לקורס קצינים. בתחילה סירבתי, רציתי להישאר בקיבוץ, קרוב לרוני, יפק'ה והבת החדשה שנולדה לנו - אביטל. אבל החלטת הקיבוץ הייתה ברורה: ללא קורס קצינים לא אוכל להמשיך בתפקיד הביטחוני.

ציידו אותי במכתב של ברן (אברהם אדן), שבאותן שנים עזב את צה"ל וחזר לנירים, אך שמו ותהילתו כלוחם ומפקד הלכו לפניו; ושל שאול גבעולי, גם הוא לוחם ידוע, ששימש אז כמרכז המשק.

בית הספר לקצינים שכן אז בבסיס ליד כפר סירקין, בפיקודו של ישראל טל. עברתי סדרת בחינות פסיכוטכניות ובסופן חיכתה לי שיחה אישית עם מפקד הבסיס טל ועם המ"פ. להפתעתי

גיליתי שהמ"פ, מרדכי ציפורי, היה גם מפקדו של אחי, שנהרג בתאונת אימונים. שיתפתי אותם בחששותיי, על כך שלא עברתי את מסלול הפיקוד המקובל בצבא ולכן איני חושב שאני מסוגל לעבור את הקורס. "חסרה לי ההכשרה המתאימה" סיכמתי את דבריי. העובדה שבמהלך המבדקים פגשתי את שאר המועמדים, כולם חיילים מנוסים, ריפתה עוד יותר את ידי. "אל תדאג", הרגיעו אותי השניים, "יש לך נתונים יסודיים מתאימים ואנחנו בטוחים שיהיה בסדר". הם הפצירו בי להישאר ולבסוף הסכמתי.

בחלק הראשון של הקורס נדמה היה לי שכל חששותי מתממשים. ערכנו חזרות על אימון פרט, כיתה ומחלקה – חומר שנלמד בקורסים צבאיים שלא עברתי. בנוסף היה קשה גם פיזית. הייתי כבר בן שלושים, והיה עליי לעמוד בסטנדרטים של חיילים הצעירים ממני בעשר שנים. בסוף אימון הפרט הודעתי שאני פורש מהקורס. היה לי קשה, וגם הגעגועים הביתה שברו את רוחי. אבל הצבא סירב לשחרר אותי. "עד עכשיו היה לחיילים יתרון עליך", הסביר לי המפקד, "אבל מעכשיו לומדים דברים חדשים, שגם הם לא יודעים. רוב החומר עיוני ולא פיזי, זה יהיה הרבה יותר קל". הוא צדק. את רוב החומר כבר ידעתי בעצם, בשל עבודתי כמא"ז בנירים. סיימתי את קורס הקצינים בהצלחה וחזרתי לקיבוץ.

המצב הביטחוני באזור לא היה טוב (כאז כן היום...). חוץ מאנשי הפדאיון היה גם הצבא המצרי, שמוצביו איימו עלינו תדיר. ידעתי שאני חייב להכין את היישוב לאפשרויות הגרועות ביותר. התחלנו לבצר במרץ את הקיבוץ. בנינו ביצורים, עמדות ומקלטים. השתמשנו בצינורות בטון גדולים, בקוטר שני מטרים, שהטמנו באדמה עם כניסות ויציאות מאובטחות. בשל העובדה שהשטח מישורי ושטוח, בנינו סוללת עפר גבוהה ובתוכה עמדות תצפית. התאמנו על כניסה מסודרת למקלטים, השארת צופה בעמדה והשבת מלחמה כשהאויב מגיע לגדר. בנוסף בנינו עשרה מגדלי שמירה שהקיפו את קיבוץ ואילתרנו תאורת גדר מפנסי רכב. חלק מהציוד קיבלנו מהצבא ואת מה שחסר לנו רכשנו מכספי הקיבוץ. ידענו שאסור לנו לזלזל בביטחון, ושעל מנת לקיים במקום אורח חיים סדיר, עלינו לדאוג קודם כל לאבטחה. בזכות הגישה הזאת והמאמצים הרבים שהשקענו, הגיעו אלינו השכם והערב נציגים מצה"ל, על מנת ללמוד כיצד בונים מערך הגנה על יישוב ספר.

ראשית דרכי כגשש

כבר בימים הראשונים להתיישבותנו בנירים נטענו מטע של עצי זית. הייתה בכך אמירה לגבי הכוונה שלנו לתקוע יתד במקום ולהפוך אותו למקום של קבע. אבל שכנינו ממערב חשבו אחרת. כמעט מדי לילה נהגו ערביי עזה להתגנב למטע ולגנוב ממנו שתילים וגם את צינורות ההשקיה בהם השתמשנו. חיפשנו דרכים להתמודד עם התופעה, אבל זה לא היה פשוט. יום אחד גילינו שפרצו למחסן הכלים של המטע, והזמנתי גשש על מנת שיתחקה אחר העקבות ואולי כך נוכל סוף סוף להגיע אל הגנבים.

הגשש הברואי שהגיע אלינו היה אדם מבוגר, מנוסה וחביב. הוא החל ללכת על העקבות ותוך כדי להסביר לי את שיטת העבודה שלו. הגענו לגבול ולא יכולנו להמשיך עוד, אבל אני למדתי דבר חשוב: עקבות יכולות לספר לנו דברים רבים כל כך, לעתים אפילו הכול...

המעשה הראשון שעשיתי היה יצירת קו טשטוש מסביב לקיבוץ: קשרתי לטרקטור ענף גדול שגזמתי מאחד העצים, ונסעתי איתו לאורך הגדר. מדי בוקר בדקתי אם יש עקבות על קו הטשטוש. בוקר אחד ראיתי עקבות שמובילות מערבה, לכיוון הגבול. קראתי לגשש ויחד הלכנו בעקבות הסימנים. גם הפעם הוא לימד אותי על מה צריך להסתכל ומה אפשר ללמוד מהרמזים השונים הפזורים לאורך הדרך. במרחק כקילומטר מהקיבוץ הגשש עצר. "נדמה לי שלא מדובר בגנבים אלא באנשים שלכם", אמר.

”למה?”

הגשש הצביע על העקבות שבקרקע. ”תראה את הנעליים, זה סנדלים של בחור ושל בחורה”, הסביר לי. ”חוץ מזה שים לב לצורת העמידה. הם עומדים קרוב זה לזו, פנים אל פנים, ויש המון עקבות באותו מקום. גנבים לא היו עושים זאת.”

בהמשך הוא אפילו העריך את הגובה והמשקל של בני הזוג, לפי עומק הטביעה בחול. ”אם נסתובב בקיבוץ אני בטח אזהה אותם”, אמר, ”אבל בינתיים בוא נראה לאן הם הלכו”. ראינו שהם נכנסו לשדה. ”פה הם שכבו”, הוא הצביע על חלקת צמחים רמוסים מעט. ”תברר מיהם ותסביר להם שאסור לצאת בלילה מתחומי הגדר, זה מסוכן”.

נפרדתי מהגשש בלחיצת יד נלהבת. כמה מידע הוא הצליח להוציא מהשטח, חשבתי לעצמי בהתפעלות. התחלתי ללמוד את הנושא על בוריו. בשנים הבאות הידע הזה שימש אותי בכל מקרה של חדירה, הסתננות, פריצה וגניבה. וכאלה מעולם לא חסרו אצלנו.

ללכת על העקבות

באחד הבקרים בדקתי את דרך הטשטוש סביב הקיבוץ וראיתי עקבות חצייה של ארבעה אנשים. הלכתי אחרי העקבות והגעתי למטע ולכרם שלנו, שלידם ניצב מחנה צבאי. העקבות הצביעו על כך שהגנבים עמדו ליד הגדר וכנראה תצפתו על המחנה. נכנסתי וביקשתי לדבר עם המפקד, מג”ד בצנחנים. הראיתי לו את הממצאים. המפקד היה המום: ”לא תיארתי לעצמי שהם יעזו להתקרב עד כדי כך”. הלכנו יחד על העקבות שחזרו לכיוון הגבול, עברנו בכרם ולפתע הבחנו ברימון חי, שכנראה נפל מכליהם. זה כבר היה עורר דאגה ממשית, כי הוכיח שלא מדובר בגנבים אלא באנשים בעלי כוונות של טרור. המג”ד הבטיח להגביר את השמירה ואת הערנות. במקרה אחר הלכתי אחר העקבות והגעתי למזבלה של הקיבוץ – תעלה אליה זרקו את האשפה של נירים. לפי העקבות היה לי ברור שהאנשים הסתובבו סביב האתר ופנו לבסוף חזרה לגבול. המשכתי לעבר הגבול והבחנתי שהחשודים ישבו מתחת לעצים. בבדיקה מהירה של המקום מצאתי ניירות שונים שנלקחו מאתר הפסולת ובהם רישומי סידור העבודה של החברים בקיבוץ ועוד. הבנתי שמדובר באנשים שאוספים עלינו מודיעין והחלטתי שזה נושא מספיק רציני על מנת לערב את הצבא. בחקירה משותפת עם החיילים התברר שהחשודים מגיעים לאתר מדי שבוע, בימים לא קבועים. שכנעתי את המג”ד להציב מארבים במסלול הקבוע שלהם וכעבור שבועיים גילו חיילי המארב את המסתננים. במהלך חילופי האש שהתפתחו במקום, הצליחו המחבלים לברוח. האירוע הזה חזר על עצמו כעבור מספר ימים, גם הפעם המחבלים ברחו, אך לאחר מכן כבר לא הבחנתי בעקבות. כנראה שהם נטשו את דרך הפעולה הזאת.

השתתפתי במאות מרדפים של הצבא. בתחילה עבדתי בצמוד לגשש הבכיר, עוזר לו ולומד ממנו. אחר כך התחלתי להתקדם מהר יותר וכשגיליתי עקבות הזעקתי את שאר הכוח. תמיד הקפדתי לבדוק קודם כל את דרכי העפר שליד היישובים, כדי לוודא שהמחבלים או הגנבים לא נכנסו אליהם. רק אחר כך הלכתי על המסלול המשוער, קילומטרים אחדים לפני הצבא, וכך חסכתי לחיילים זמן יקר.

שיטת המעקבים עזרה לי גם בצד הפלילי, כשלא היה מדובר במחבלים אלא בסתם גנבים. אנשי המשטרה מעולם לא נעזרו בשיטת הגישוש, וזה תמיד הרגיז אותי. החוקרים נהגו להסתפק ברישום לקוני של מה נגנב, מי גילה את הגניבה והאם יש חשודים פוטנציאליים. בכך נגמרה בדרך כלל החקירה. ויכוחים אינספור ניהלתי עם השוטרים, על כך שצריך ללכת על העקבות ושזוהי הדרך להגיע אל הגנבים. זה לא עזר ופעמים רבות נאלצתי לעשות זאת לבדי.

אט אט למדתי את שיטות העבודה של הגנבים. הכול דרך התחקות על העקבות. כך למדתי שהגנבים עורכים תצפיות, ושהם מסתירים רכב מחוץ לקיבוץ ונמלטים אליו. כמה פעמים

מצאתי שאריות אוכל במקומות התצפית שלהם. אספתי את הבקבוקים, קופסאות הסרדינים ושאר הממצאים, הכנסתי לשקיות פלסטיק והעברתי לחוקרי המשטרה, על מנת שיתאימו בין טביעות האצבע החדשות לבין חשודים שכבר היו בידיהם או שהיו רישומים לגביהם. תמיד השתדלתי למצוא גם את עקבות היציאה וגם את עקבות הכניסה, וכך גיליתי מספר גניבות שנערכו בפשיטה אחת. לעתים גיליתי למשל שמכונית נגנבה, עוד לפני שבעל הרכב או איש הביטחון ביישוב ידעו זאת. חוקרי המשטרה ואנשי המז"פ למדו אט אט להכיר ולהעריך אותי. בתחילה הם סירבו להאמין בשיטה שלי, אבל אני התעקשתי: הלכתי אחרי העקבות, צילמתי אותם והכנתי לעצמי אלבום תמונות לפי אירועים. כך יכולתי לדעת אם מדובר באותם גנבים וגם למדתי לזהות את הגנבים השונים לפי העקבות. אחרי כמה שנים השתכנעו אנשי המשטרה בתועלת השיטה שלי והחלו להשתמש באופן קבוע בפרטים ובנתונים שאספתי.

טשטוש ותאורה

ברבות השנים, בימי מילואים רבים שעשיתי לאורך הקו, וגם בימים ובלילות שהקדשתי מזמני הפנוי לנושא, למדתי מתי ואיך נוח יותר לזהות עקבות. בשירות המילואים יצאתי תמיד, בנוסף לסיורי הלילה, גם לסיורים במהלך היום כדי לפתח שיטות טשטוש יעילות יותר. בקיבוץ עשיתי ניסויים שונים עם קונצרטניה שחוכרה לטרקטור ובעזרתה בוצע הטשטוש. הבעיה הייתה שאחרי שבועיים או שלושה הקונצרטניה התפרקה. לכן התחלתי לבנות מטשטשים אחרים מכלים חקלאיים שונים. כעבור זמן קצר הבינו בצבא שהנושא אכן בעייתי והחלו לפתח אמצעים רציניים יותר לטשטוש.

גם בנושא בדיקת העקבות בלילה טיפלתי. הנוהג אז היה לנסוע עם רכב ועליו פרוז'קטור שמאיר את דרך העפר. אולם בשיטה זו העיניים מתעייפות מהר ואינן מבחינות בעקבות. הבנתי שאם נחליף את הפרוז'קטור בפנסים חזקים שיוצמדו לחלק האחורי של הרכב, אלומת האור תיצור צל, שייווצר מהעקבה השקועה בחול. זה עבד מצוין, והצבא אימץ את השיטה והרכיב פנסים כאלה על כל כלי הרכב שעסקו בגישוש.

במשך שנים עבדתי צמוד לגששים הצבאיים. היו תקופות שכל לילה היו חדירות, גניבות או ניסיונות גניבה. הגנבים לא באו תמיד מעזה, רבים מהם היו תושבי הפזורה הבדואית, בעיקר מהאזור שליד קיבוץ רביבים. היו אלה משחקי תתול ועכבר שלא נגמרו. אנחנו מונעים מהם לגנוב בשיטה אחת וכעבור זמן מה הם מוצאים שיטה אחרת. שוב אנחנו נלחמים בזה, ושוב הם ממציאים משהו אחר וחוזר חלילה. אני זוכר שנה אחת, שעל מנת להילחם בגניבות הרכב לרצועה חפרנו לאורך הגדר תעלה עמוקה. זה עזר לזמן מה, עד שהגנבים למדו שניתן להניח קרשים על התעלה וליצור מעין גשר. הם נהגו לרכז בפרדסים כמה כלי רכב במשך מספר ימים, ובלילה אחד להעביר את כולם דרך הגשר המאולתר. כדי להילחם בתופעה הזאת התחלתי לטשטש את הדרכים שסביב הפרדסים וכך מצאתי לא פעם ריכוזים של כלי רכב גנובים.

תקופת המיקושים

מאמצע שנות החמישים עד תחילת שנות השמונים התמודדו היישובים שלאורך הגדר עם בעיה קשה של מיקושים: אנשי הפדאיון הפלסטינים טמנו מוקשים בדרכי העפר החקלאיות וגרמו למוות ולפציעות בקרב חברי הקיבוצים והמושבים. בסיוורים על הקו הירוק התחקינו אחר העקבות וניסינו לגלות היכן הוטמנו המוקשים. כשהמיקושים התרבו אסרנו על אנשי היישובים

לצאת לעבודה לפני תום הבדיקה לאורך הקו. אבל לא תמיד הצלחנו למצוא את המוקשים, והתוצאות היו בדרך כלל טראגיות.

בניסיון לשפר את הטיפול בנושא השתמש הצבא בטנקים ישנים, שחלקם הקדמי שורייין בלוח פלדה מיוחד. הטנקים הללו נסעו לאורך הקו הירוק ודרכי העפר החקלאיות, עלו על מוקשים, אך לא נפגעו, וכך ניקו את האזור. אבל גם כאן מצאו המחבלים תשובה והחלו להשתמש במוקשים שניתן להפעילם בהשתייה. ההפעלה הייתה מתבצעת שניות אחדות אחרי שהטנק עלה על המוקש, וכך הצליח הפיצוץ לפגוע בחלק האחורי של הטנק, שלא היה ממוגן. על מנת לפתח פתרון הולם קנינו קומנדקרים ישנים מהצבא, שיפצנו ודיפנו אותם, והורינו להחליף את כלי הרכב הרגילים של החקלאים בכלים הממוגנים. ביקשנו מהצבא עזרה בדיפון הכלים החקלאיים, בעיקר הטרקטורים, אך לא הצלחנו לקבל. החלטתי לקחת על עצמי את המשימה.

אספתי טרקטורים ישנים מקיבוצי האזור, מיגנתי אותם בשיטות שונות ופוצצתי בוואדי סמוך, כדי לראות כיצד הם עומדים בפיצוץ, מה ניתן ללמוד מכך ואיך אפשר לשפר. זה עבד מצוין, עד שהמחבלים החלו להטמין מוקשים כפולים, אחד על גבי השני. בפיצוץ הזה הטרקטורים כבר לא עמדו.

בתחילת 1971, אחרי תקרית קשה בעין השלושה, בה נהרגו שני חברים שעבדו על קומביין, הגיע אלינו אריק שרון, שהיה אז אלוף פיקוד דרום. שרון לקח על עצמו את מיגור הטרור ברצועה, בעיה שהלכה והחריפה באותן שנים. בשיחה עימו אמרתי שלא בכל המקרים גילינו את עקבות המחבלים ולכן אני חושב שיש סיכוי כי חלקם לפחות מגיע מתוך ישראל ולא רק מהרצועה. ביקשתי ממנו שהצבא יערוך בדיקות גם על ציר כביש הפרסה, מצומת מגן עד צומת ג'מא. "זה יבוצע", הבטיח שרון בקולו הרועם, ואכן דאג לכך שגם שם ייעשה טשטוש של השטח. זמן מה אחר כך, ליד מטע האבוקדו של נירים, שנמצא מזרחית ליישוב ולא ליד הגדר, הונח מוקש כפול והטרקטור של המטע עלה עליו. נהג הטרקטור, חבר המשק אמיר אבני, נהרג. הבנו שהמחבלים הלכו בין עין השלושה לנירים ושהבעיה אינה רק ליד הגבול. זה כבר היה בלתי נסבל.

גולדה מאיר, שהייתה אז ראשת הממשלה, הגיעה לאזור ונפגשה עם מזכירים ורשב"צים בחדר האוכל של נירים. בדיון שנערך שם אמרתי שאילו הבדיקות על הקו הירוק היו יסודיות יותר, אולי המקרה הזה היה נמנע, יחד עם מקרים אחרים שכבר אירעו. גולדה הבינה מדבריי שאני מאשים את הצבא, פנתה לאריק שרון שישב לידי ושאלה בטון חמור: "יש לך מה להגיד?" "לא", ענה שרון המופתע, "הייתי פה לפני כמה שבועות בסיוור בדיוק בנושא זה. קובי לקח אותי לכביש והראה שצריך לעשות טשטוש בכביש הפרסה, ועשינו זאת, אבל הם לא הגיעו משם אלא מהרצועה. הבעיה הייתה בסיוור שעשה הצבא לאורך הקו, הם אלה שהיו צריכים לשים לב לעקבות שבין עין השלושה לנירים".

בתום הפגישה המתנתי לשרון ביציאה מחדר האוכל והסברתי לו שלא התכוונתי להאשימו. אמרתי שהקצינים בשטח, אלה שעל הקו, הם שהתרשלו בתפקידם.

"עכשיו אתה אומר את זה? לך תגיד לגולדה", הוא ענה לי.

"אני אגיד לה", הבטחתי, ובו ביום כבר כתבתי לה מכתב. זה לא עזר לשרון, ששאף להתמנות לרמטכ"ל, אבל גולדה סירבה למנותו. איני יודע אם זאת הייתה הסיבה לכך, אבל זה בטח לא הועיל לו.

המאזים והרבש"צים ידעו שגם קידומו של מפקד הגוש יפגע בשל הדברים שאמרתי, ורצו לשמר את היחסים הטובים עימו. לכן פרסמו מכתב בו נאמר שהם מעריכים את העבודה של הצבא באזור ושדבריי לא מבטאים את דעתם שלהם.

נעלבתי מהדברים ובהמשך גם הבנתי שזה מתנקם בי בכל הקשור לשיתוף הפעולה עם הצבא. אבל אחרי כמה שנים התחלף מפקד הגוש ובמקומו מונה מפקד שכבר היה בתפקיד זה בעבר. הוא הכיר אותי מאז והעריך את עבודתי. הוא ביקש לחדש את שיתוף הפעולה ואף יצר קשר ביני ובין קצין הנדסה ראשי, כדי להמשיך לפתח את נושא המיגונים של כלי הרכב החקלאיים. במשך מספר שנים ישבתי עם נציגי החיל, דנו בבעיות והשתתפתי בניסויים בהם פוצצו כלי רכב ממוגנים על מנת למצוא את שיטות המיגון היעילות ביותר.

לאורך הקו הירוק

סיורים לאורך הקו הירוק היו דבר שבשגרה, ובמילואים שלי כקצין הייתי שותף לכך. כל חיי האמנתי בדוגמה אישית והקפדתי על כך בכל התפקידים שעשיתי. ללא דוגמה אישית אי אפשר להוביל אנשים, על מנת שאנשים ילכו אחריו אתה חייב להוות דוגמה. נאה דורש נאה מקיים – זאת הסיסמה שליוותה אותי בכל תפקיד.

קצינים רבים השתמטו מהסיורים לאורך הקו הירוק, ושלחו את חייליהם לבד. אני תמיד הכנסתי את עצמי לתורנות, כמו כל חייל ואפילו יותר. ולא רק היציאה לסיור חשובה, אלא גם מה עושים בו. אם מחפפים, כמובן שלא מוצאים כלום. אבל כשעובדים כמו שצריך, תמיד מוצאים משהו: עקבות, סימנים לחדירה, חבלה בגדר. לכן החיילים רצו לצאת דווקא במשמרת שלי. "בכל סיור שאתה יוצא קורה משהו", הם אמרו לי, "ואנחנו רוצים אקשן". סיפרתי על כך לקצינים בישיבה, ואמרתי להם שהם אינם מבצעים את תפקידם כראוי.

השמירה לאורך הגבול נעשתה על ידי שתי מחלקות של חיילי מילואים. מחלקה אחת שמרה מוואדי הבשור צפונה ומחלקה שנייה לאורך הגבול דרומה. רוב הזמן הייתי באזור הדרומי, שהיה בעייתי יותר וסבל ממיקושים וגניבות. התעקשתי לטפל טיפול שורש בכל מקרה, בכל גניבה, בכל מוקש. נהגתי ללכת על העקבות עד שהגעתי למקור, לבית של המחבלים או של הגנבים, שבדרך כלל ברחו עוד לפני שהגעתי, אבל לפחות ידעו שעלינו עליהם. מצד שני גם לא החמרתי סתם. כשרועות צאן עברו עם העדר לשטחים שלנו, לשדות שלנו, תמיד ויתרתי להן. ידעתי שמשני צידי הגבול מגרשים אותן. לכן, כשקצרנו את התבואה והכנו חבילות קש, לקחתי מדי פעם חבילה וזרקתי להן מעבר לגדר. חשבתי שעבורנו חבילה או שתיים לא ישנו דבר, ועבור הרועות זו מתנה שווה הרבה.

הפעילות העיקשת שלי בגזרה הדרומית עשתה את שלה. הגנבים והמחבלים הבינו שאיני מרפה ועזבו את המקום. הגזרה נרגעה וביקשו ממני לעבור לגזרה הצפונית. "לך תעשה גם שם סדר", אמרו לי.

יום אחד הגיע אליי סגן מפקד הגוש וביקש להתלוות לפעילות שלי למשך מספר ימים. הוא עמד וצפה בנו, מדי פעם דיבר עם החיילים. בסיום התעסוקה המבצעית, אחרי חודש, נערכה שיחת הסיכום. גם מפקד חבל אשכול הגיע לשיחה והסגן פנה אליי ואמר: "ראיתי אותך עובד ואני רוצה שתחליף את מפקד החבל". תפקיד מפקד החבל היה מינוי של חירום, שהיה עליי למלא אותו במקביל לתפקידים הרגילים, גם כשאני במילואים. אחרי מלחמת יום כיפור התפקיד הזה התבטל.

היכרתי את העבודה מקרוב ולכן ידעתי איפה החיילים מחפפים. לחופשים נהוג היה לצאת באוטובוס של שש בבוקר, ואת הסיור שלפני היציאה עשו החיילים במהירות שיא, אצים רצים לאוטובוס. כדי לטפל בזה החלטתי שלחופשה יוצאים רק בצהריים או בערב. גם בדיווחי הסרק טיפלתי. ידעתי שפעמים רבות החיילים לא באמת יוצאים לסיור, אלא יושבים בכלי הרכב ומדווחים כאילו הם לאורך הגדר. לכן נהגתי לצאת מדי פעם ולעמוד במקום מסוים, ליצור קשר ולשאול את החיילים היכן הם נמצאים. כך ידעתי אם הם מרמים או לא.

נלחמים בגנבי הבקר

בשנות השמונים והתשעים סבלו יישובי הגוש ממכה של גניבות בקר. הגנבים הגיעו מכיוון עזה באישון לילה וחיסלו רפתות שלמות. זה קרה כמעט מדי לילה. החלטתי לעשות לזה סוף. ביקשתי ממפקד הגוש שיגייס אותי למילואים ושאצא לסיורים בנוסף לקצין הרגיל, כדי לעבוד אך ורק על נושא החדירות והגניבות. אמרתי לו שאותם גנבים גונבים הן בגזרה הצפונית והן בדרומית, והוא אישר לי להיות אחראי על המבצע בשתי הגזרות במקביל.

כצעד ראשון יצאתי בשלוש לפנות בוקר, לראות כיצד מתנהלים הסיורים על הקו. עברתי בשדה התירס של נירים וקטפתי קלחים טריים, כדי לתת לחיילים בקיבוץ כפר עזה. בעודי ממשיך לאורך הגדר, הבחנתי מול עין השלושה בעקבות של פרות אשר הובילו לפרצה בגדר. דיווחתי למבצעים וביקשתי אישור לעבור לצד השני.

"איך תעשה את זה?" שאלו אותי.

"אני אקרא לסיור שיבואו איתי."

"נבדוק עם המפקדה בעזה ונחזור אליך."

עברו כמה דקות וקיבלתי הודעה: "אין אישור". אבל החלטתי לא לוותר. קראתי לסיור שלי ולסיור של משמר הגבול, והודעתי לצבא שאני עובר ללא האישור. עקבתי בקשר אחרי גדוד צנחנים בחאן יונס, שהבטיח לשלוח סיור ללכת על העקבות. שמעתי שהם טרם יצאו ובינתיים התקדמתי לכיוון הכביש הראשי, עד שחזר אליי מג"ד הצנחנים. קבענו להיפגש על הכביש, שם הוא העביר לי את הפיקוד. הגשש שלו נראה סקפטי. "תמיד מגיעים עם העקבות לכביש הראשי, ואז מאבדים אותן. גם הפעם לא נמצא את הגנבים."

"בוא ננסה", אמרתי להם.

"טוב, יש לך חצי שעה" אמר המג"ד.

"אין בעיה, תן לי את הגשש ולך להמשיך בעיסוקיך."

התחלנו ללכת דרומה לאורך העקבות, הגשש בצד אחד של הכביש, אני בצד השני, ואחרינו חיילים מהצנחנים וממשמר הגבול. מהר מאוד מצאנו היכן ירד העדר מהכביש. העקבות הובילו לפרדס. המשכנו ללכת אחריהן והגענו לרמפה גבוהה, שממנה העמיסו את הפרות על משאית. דפקתי על דלת של בית סמוך.

"איפה בעלך?" שאלתי את האישה שהציצה אליי מהפתח הצר שפתחה בדלת.

"בפרדס."

"את יכולה לקרוא לו?"

"למה?"

"העמיסו פה את הפרות שלנו."

"זה לא אנחנו" היא מיהרה להתגונן, "בעלי אפילו לא יצא לדבר אתם כי פחד מהם."

והנה הגיע הבעל, לקח אותי הצדה ואמר לי בשקט: "ידעתי שיהיו צרות אז כתבתי את מספר המשאית".

"אתה יודע מיהם?" שאלתי.

"נרמזה לי בדואים מסיני, משבט סרוואקה. תמיד הם באים להעמיס פה. פעם אמרתי להם שאני מפחד שיהיו לי צרות בגלל זה, והם איימו עליי שאם אספר יהיו לו צרות חמורות יותר אתם."

הערבי השביע אותי שלא אספר מניין קיבלתי את המידע. הבטחתי לו ויצרתי קשר עם תחנת המשטרה שלנו בעזה. מסרתי את מספר הרכב וכעבור זמן קצר הודיעו לי שאיתרו אותו.

המשכתי למשטרת המחנות, בה שירתו, לצד הישראלים, גם שוטרים וקצינים ערביים. הם נאלצו לשתף אתי פעולה, גם אם לא רצו בכך. אחד השוטרים לקח אותי לביתו של בעל המשאית. כשהגענו אי אפשר היה שלא להבחין בזבל פרות טרי. היה לי ברור שכאן התבצעה גניבה. גם הגלגלים התאימו לממצאים בשטח. נכנסתי לבית, ובעלת המקום אמרה שבעלה הלך לאטליו. "תשלחי את אחד הילדים לקרוא לו במהירות".

תוך זמן קצר הופיע הבעל. "אנרי רק עושה את ההובלה, לא גונב" הוא מיהר להצטדק. "אז איפה הגנבים?"

"במחנה אוהלים ליד הכביש העוקף של עזה".

ביקשתי ממנו שיראה לי את האטליוזים אליהם הוא לוקח פרות. תחקרתי את בעלי האטליוזים הללו ומכולם קיבלתי תשובה זהה: "אנחנו מקבלים פרות מבדואים משבט הסראווקה". המשכתי עם בעל המשאית לאתר השחיטה - דורגל גבוה עם גלגלת ידנית שבעזרתה מרימים את הפרות ברגליים ושוחטים. כך זה נעשה, בחוץ, ללא שום תנאים סניטריים. גם הפעם נכנסתי אל בעל הבית. על העורות של הפרות שמצאתי שם, היו צרובים המספרים, וכך יכולנו לזהות למי הן שייכות. התקשרתי לנציג משרד הבריאות, שבדק בזריזות והודיע לי: הפרות נגנבו ממושב יכיני ומקיבוץ כפר עזה.

המבצע ארך לילה שלם, בסופו נחשפה הרשת כולה. החרמתי שלוש פרות שטרם נשחטו והעברתי את כל הנתונים לצבא ולמשטרה.

החיילים ואנשי משמר הגבול היו המומים. הגשש ביקש לעבוד אצלי. המג"ד הודיע לי שלא העלה על דעתו שאפשר לעבוד ככה. "תמיד נשמעתי לגשש שלי, שאמר שהעקבות נאבדו ברגע שהגיעו לכביש", הוא הודה.

ביקשתי מכל הגורמים להמשיך לפעולה כדי למגר את תופעת הגניבות ואף הכנתי תכנית פעולה: לערוך סיור לכל המפקדים בנקודות אליהן מגיעים הגנבים עם הפרות. התחלנו במחנה הסראווקה, שעד אז מעולם לא הצלחתי למצוא בו גברים. הם תמיד צפו את בואנו ונעלמו. והנה, דווקא בסיור המפקדים ראיתי גברים סביב מדורה, שותים קפה ומתכננים את הלילה. אמרתי להם בשקט "זה המקום" וחמקנו משם. הזעקנו תגבורת והקפנו אותם. הבחנתי שכולם נועלים נעלי פלדיום. כמה שעות קודם לכן נגנבו כל הפרות מקיבוץ רעים והעקבות הובילו אותנו לחורשה סמוכה, שם נמצא כל העדר, ללא הגנבים. העקבות שהותירו אחריהם היו כולן של נעלי פלדיום. הבנתי שמצאתי את הגנבים.

עצרנו את כולם, עשרה במספר, והבאנו אותם למשטרת אופקים. "בשעה כזאת?" אמר לי מפקד התחנה, "אבל אין לי חוקרים". "אין ברירה", ענית לו.

השוטרים שהיו בתחנה החלו לגבות פרטים ולקחת טביעות אצבעות, ולאחר מכן שיחררו את כולם בערכות. "הם יברחו לסיני" מחיתי. "זה הנוהל אחרי גביית עדות" ענו לי. יום למחרת לקחתי את המפקדים לנקודות נוספות. הראיתי להם את הרמפות שמהן מעלים את הפרות למשאיות והסברתי ששם צריך לארוב להם.

כחלק מהמאבק בגנבי הבקר, ערך משרד הבריאות ביקורות באטליוזים שנמצאו במבצע שלנו. כמובן שתנאי השחיטה לא עמדו בסטנדרטים המקובלים והמשרד הוציא צו סגירה לאטליוזים. משלא יכלו לשחוט ולמכור בשר, לא הייתה עוד דרישה לפרות, וכך סוף סוף הפסיקו הגניבות.

גנב ושמו זאבד

יום אחד הגיע אליי בדואי שהיה מיודד אתי, וסיפר לי שראה בפרדס של מושב ברוש כמה פרות עם רועים בדואים. "תבדוק את זה", הוא הציע.

העברתי את המידע למפקד משמר הגבול באופקים וביקשתי שיוציא בדחיפות צוות שיבדוק את המקום. אנשיו הגיעו לפרדס, מצאו את הרועים ישנים ועצרו אותם. המפקד קרא לי להשתתף בחקירה ומיד זיהיתי את זאבד, גנב מוכר, שכבר הספיק להעביר לרצועה לא מעט סוסים, פרות, כבשים ואפילו טרקטור. "צריך לשמור עליו היטב", אמרתי לשוטר, "הוא המנהיג". "אל תדאג", טפח לי השוטר על הכתף, "קשרתי אותו לסורגים בחלון". שעה קלה אחר כך נודע לי שהצליח לברוח.

ידעתי איפה הוא גר והצעתי לארוב לו. במקביל פרסמו בכל התחנות שהוא מבוקש וכך הצליחו לתפסו באחד המחסומים. אלא שאנשי משמר הגבול, רותחים על כך שברח מהמשטרה, היכו אותו מכות רצח, ואחר כך פחדו למסור אותו למשטרה הכחולה, כשהוא חבול ופצוע. לבסוף החליטו להחזיר אותו במצבו זה הביתה, למען יראו וייראו.

נתקלתי בו שוב, או נכון יותר בביתו, כשעזרתי לבני זוג ממושב ישע לאתר שני סוסים שנגנבו מהם. אני ובעלת הסוסים הלכנו אחרי העקבות, והגענו לבית של זאבד. הוא לא היה בבית כמובן. המשכנו בעקבות הסוסים והגענו כמעט עד אל עריש, אבל הסוסים לא נמצאו. לא אמרנו נואש וחזרנו לשם כעבור כמה ימים. והנה, ראו זה פלא, הסוסים עמדו להם שם, בחצר של משפחה שגרה במקום, וליחכו עשב להנאתם. לקחנו אותם בלי לשאול יותר מדי שאלות והאישה הודיעה לי שהיא מתכוונת לחזור איתם ברגל. ליוויתי אותה עד כרם שלום ושם התקשרתי לאחד מבניה, שיגיע לעזור כי הייתי חייב ללכת.

נלחמים בגנבי הרכב

גניבת הפרות פסקה ואת מקומה תפסה גניבת המכוניות. גם הפעם, לאחר שהתחקיתי אחר העקבות, מצאתי את המקום בו נהגו הבדואים למכור את המכוניות הגנובות לכל המרבה במחיר. כשפניתי למשטרה עם המידע הזה, נאמר לי שאין מספיק כוח אדם לטיפול בבעיה. החלטתי לטפל בה בעצמי.

לאחר כמה ימים בהם עקבתי אחר סימני הגלגלים, גיליתי שהגנבים מרכזים כמה מכוניות בפרדסים, ורק אז חותכים את הגדר ובפעם אחת מעבירים את כל כלי הרכב לרצועה. כמה פעמים הצלחתי לתפוס את הגנבים עצמם בפרדס, ליד המכוניות, והעברתי למשטרה. התירוץ שלהם בכל פעם היה זהה: "אנחנו עובדים בפרדס ורק חטפנו תנומה ליד המכוניות. אין לנו מושג מאין הן הגיעו לשם".

בדרך כלל זה נגמר בחקירה משטרתית קצרה ושחרור החשודים. חשתי מתוסכל, אבל המשכתי בעבודות המעקב. יום אחד, בעודי עומד ליד המחסום של כרם שלום, ראיתי את אותם אנשים שתפסתי בפרדס, עומדים עם רכב על הכביש הראשי. ניגשתי אליהם. "הרכב שלנו התחמם, אין לנו מים" הם אמרו. רשמתי את מספר המכונית וניגשתי לתחנת המשטרה באופקים. "תבדקו מספר, אני אומר שזה גנוב". צדקתי.

ידעתי היכן הגנבים גרים והפתעתי אותם בביתם. "המכונית שהייתה איתכם היום גנובה, יש לי הוכחה מהמשטרה", אמרתי להם, "אז או שאני מוסר אתכם למשמר הגבול או שאתם מספרים לי בשביל מי אתם עובדים". אבל הפחד מהבוסים שלהם היה גדול מהחשש ממשמר הגבול והם סירבו לדבר.

לא עבר זמן רב והגיעה אליי מורה מיישוב באזור, שמכוניתה נגנבה, ולא בפעם הראשונה. היא הייתה מיואשת. "אני אלמנה, מתפרנסת לבד, וללא המכונית לא אוכל להגיע לעבודה", היא בכתה, "כבר אין לי כסף לקנות עוד מכונית".

הלכתי על העקבות של הרכב הגנוב, והגעתי לרפיח המזרחית. נכנסתי לבית שאליו הובילו העקבות, אך הבחור הצעיר שהיה שם טען שאינו יודע דבר. "מישהו עצר פה והמשיך", הוא אמר. לא האמנתי לו. העליתי אותו על הרכב שלי והודעתי לו שאני לוקח אותו למשמר הגבול. הוא מיהר לקרוא לאדם שהיכרתי, מודיע של השב"כ. הצעיר, התברר, עומד להתחתן מחר עם בתו של המודיע. ויתרתי לו, בתנאי שיאמר לי איפה הרכב ומי נסע אותו. המודיע הבטיח שיבואו עם כל המידע אחרי החתונה ובינתיים ישמור על החתן שלו, שלא יגנוב עוד. הבחור עצמו הודה שהוא מפחד, כי ברגע שרואים אותי ליד ביתו, כולם ידעו שהוא זה שהלשין. עברו כמה ימים וקיבלתי מהם רשימה ובה ארבע קבוצות של גנבים שעובדות יחד. העברתי את החומר למשטרה.

זמן קצר אחר כך נודע לי שהצעיר נתפס על עבירת סמים וקיבל עבודות שירות. הוא ביקש לעבוד במוסך של אשכול, ומהמוסך התקשרו להתייעץ אתי. אמרתי להם שייקחו אותו.

מכונית מלאה סמים

הטלפון צלצל ומהעבר השני שמעתי את קולו של מפקד משטרת אופקים. "חיילים שהתאמנו בוואדי ליד צאלים, מצאו שקים של קש או סמים, ואין לנו אף אחד שיכול לגשת לשם. אתה יכול?"

הגעתי לבסיס צאלים ואחד החיילים לקחת אותי לראות את הסחורה. זה היה מריחואנה. התקשרתי למשטרה והודעתי להם שאכן מדובר בסמים. "תביא איתך את השקים" ביקשו ממני. לא היה מספיק מקום במכונית שלי, וקיבלתי רכב נוסף מהבסיס. העמסנו את שתי המכוניות, ובדרך עברנו במפעלים האזוריים כדי לשקול את הסחורה. הודעתי למשטרה שאני משאיר את הכול בסככה של המועצה ושיבואו לקחת. אחרי כמה שעות השוטרים פינו את כל החומר ולקחו אותו להשמדה.

למחרת לקחתי את המכונית לטיפול השנתי במוסך. פגשתי שם את הצעיר הבדואי שנישא לבתו של המודיע, ועוד צעיר שמרצה עבודות שירות על עבירות סמים. בירכתי אותם לשלום והמתנתי לסוף הבדיקה, כשלפתע הבחנתי ששניהם מנקים במרץ את פנים המכונית שלי. ורק אז הבנתי. הם אספו שקית ניילון מלאה בשאריות מריחואנה, וחיוך רחב על פניהם. "אתם יושבים פה בגלל הסמים, אל תגזימו", אמרתי להם ולקחתי את השקית.

סמים מסיני לתל אביב

העברת סמים מסיני ארצה הייתה סוד ידוע, והמשטרה פעלה ופועלת נגד התופעה. כשנודע לבלשים על סוחר סמים מסיני, שהציע לסוכנים בתל אביב לקנות כמות גדולה, החל להתרקם מבצע גדול בו עירבו גם אותנו, הקב"טים באזור.

מי שקישר בין הסוחר מסיני למפיצים מתל אביב היה בדואי מרהט, ששיתף פעולה עם המשטרה. הוא הודיע לסוחר שהיהודים רוצים לראות את הסחורה לפני שהם משלמים עבורה, והסוחר ואנשיו הסכימו, אבל ביקשו שהקונים יביאו את הכסף, כדי שהם יוכלו לוודא שיש מספיק ממנו ושאינו מזויף.

כמובן שלפגישה היו אמורים להגיע שוטרים, שיתחזו למפיצים וילכדו את הסוחר וחבורתו. את המזוודה עם הדולרים תכננו השוטרים לחבר לרכב עם ברגים, ולפתוח אותה אל מול הסוחרים,

בלי להזיזה. הפגישה הייתה אמורה להתקיים בשטח פתוח, ובמפגש ההכנה שעשינו טענתי שזה יקל על העבריינים לברוח וצריך לחשוב כיצד להתגבר על זה. לבסוף הוחלט שאני אעמוד במחסום לוודא שהמשאית עם הסחורה נכנסת ולהודיע על כך מראש לשוטרים, ואם בשלב כלשהו הם ינסו לברוח חזרה לרצועה, לעצור אותם.

בנוסף הצעתי להעמיד מרגמה עם פצצת תאורה ליד מקום העיסקה, כדי שאם יברחו נוכל להפעילה וכך נמצא אותם. לא רצינו לבקש מרגמה מהצבא, ולקחתי אחת כזו בהשאלה מאחד היישובים.

ביום המבצע הצטיידתי, בנוסף לאקדח הקבוע, גם ברובה. חיכינו לשעת האפס בקוצר רוח והמתח של כולנו הורגש היטב. כשראיתי סוף סוף את המשאית עוברת במחסום, דיווחתי על כך. הבלשים הסמויים עם המכונית והכסף המתינו באשקלון, עד שהתקבלה ההודעה שלי על המשאית שהגיעה, ואז יצאו לדרך.

החיילים במחסום הודיעו לי שאינם מתכוונים לשתף פעולה עם המבצע והחשש הגדול שלי היה שהמשאית תימלט, תפרוץ את המחסום, והחיילים לא יתערבו. בינתיים נסגרה העיסקה – הקונים היו מרוצים מהחומר, הסוחרים היו מרוצים מהכסף - והחלה העברת הסחורה מהמשאית למכונית. אלא שאז משהו עורר את חשדם של הסוחרים, והם החליטו לברוח ללא הכסף ועם הסחורה שנותרה על המשאית. חלק ברחו ברגל וחלק במשאית, שדהרה בפראות לעבר המחסום. השוטרים הפעילו את פצצת התאורה והצליחו לתפוס חלק מהבורחים. כשהמשאית הגיעה למחסום לא יכולתי לעצור אותה, אבל הצלחתי להבחין במישהו מוכר לי, תושב דהנייה משבט טראבין.

הסחורה שנתפסה נלקחה למשטרת רפיה ואני מסרתי את הפרטים על הבחור שהכרתי. זמן קצר אחר כך נודע לי שהוא הלך לעולמו, איני יודע באילו נסיבות.

הקמת פלס"ר מעפ"ד

לאחר מלחמת יום כיפור הוחלט בצה"ל להוציא מהקיבוצים את חיילי הנח"ל ולצרף אותם ליחידות הצבאיות הרגילות. עבור האזור שלנו זה היה אסון – אובדן של אלפי חיילים, שעוזרים לנו רבות בהגנת היישובים. עיקר הדאגה הייתה במקרה של מלחמה נוספת. אחד מלקחי המלחמה התייחס לעובדה שלצה"ל לקח 48 שעות עד שהצליח לגייס את כל חיילי המילואים ולהתחיל בפעולות התנגדות רציניות מול הכובש. את הזמן הזה ניצל הצבא המצרי להצבת מארבים אשר פגעו בשיירות צהל שירדו לסיני. גם מפקד הגוש ידע שיש כאן בעיה ובשיחה עימו הצעתי לו להקים מחלקת סיורים בכל מועצה אזורית, שתורכב מנח"לאים. "בסדר", הוא אמר לי, "זה אומר שיש לי דרך להשאיר כאן כאלף איש. אבל יש לנו כמה אלפים, איך נשמור גם עליהם כאן?"

"בוא נקים יחידות חירום, שישמרו על הצירים רק במקרה של מלחמה", הצעתי לו. המפקד חשב על כך מעט והודיע לי שיפנה עם הצעה למטכ"ל. בתשובה נאמר לו שאין מספיק מפקדים בשביל מערך כזה. "מפקדים נמצא ביישובים", אמרתי, "אני מוכן להקים באשכול מחלקה לדוגמה, לפיה יקימו את השאר".

כבר הייתי אז מפקד המחלק של אשכול והצעתי למפקד הגוש לחפש קצינים חברי היישובים באזור, שאפשר להוציאם מהיחידות שלהם. הוא ביקש ממני הצעה מסודרת להקמת הפלוגה, כולל שמות של מפקדים. הסתערת על המשימה.

התחלתי לבדוק כמה אנשים באזור מתאימים לתפקיד, ערכתי מאות ראיונות ומצאתי לי את הקצינים המתאימים. רק קציני שריון חסרו לי, וזה היה קריטי, משום שהפלוגה אמורה להיות

ממונעת. מפקד הגוש קיבל את התוכנית וביקש שאני אפקד על הפלוגה החדשה. "אבל אין לי מושג בשריון", אמרתי לו. הוא הבטיח להצמיד אליי איש שריון שידריך אותי, והבנתי שאם אני רוצה שגוף כזה אכן יקום, עליי לקחת את התפקיד על עצמי.

פלס"ר מעפ"ד היה השם הרשמי של הפלוגה – פלוגת סיור של מפקדת העורף בפיקוד דרום. עסקתי בהקמתה במקביל לעבודתי השוטפת כסייר במועצה האזורית. קיבלנו אישור מהמטכ"ל להתחיל בהקמת הפלוגה. מפקד הגוש הצליח להשיג לנו 11 זחל"מים, קומנדקרים וגיפים. חודש ימים מיינתי את האנשים, בחרתי את הקצינים המתאימים ביותר ואחר כך את החיילים. המטרה, הסברתי לכולם, היא להקים פלוגה של מילואימניקים שתגן על האזור במקרה של מלחמה.

התחלנו באימונים. בשנה הראשונה ערכנו אימון אינטנסיבי של חודש וחצי וכך גם בשנה השנייה. תמיד קיבלנו את התאריכים הגרועים ביותר לאימונים, בשיא הקיץ או בשיא החורף, אבל זה לא הפריע לנו. כולנו היינו אנשי האזור, והתייחסנו ברצינות רבה לתפקיד ולמשימה.

עברו שנתיים וידעתי שאנחנו מוכנים למבחן, לתרגיל הגדול שיקבע אם אנחנו פלוגה תקנית וכבר יכולים להיכנס לפעולה. האחראי על התרגיל הסופי היה מח"ט הבקעה. הוא ליווה אותנו באימונים האחרונים ואהב מאוד את מה שראה. "חבר'ה מצוינים", אמר לי שוב ושוב.

התרגיל נערך מול נציגים בכירים מהמטכ"ל. הוא כלל תרגול על יבש ועל רטוב, ביום ובלילה, והיה מוצלח ביותר. אבל בסופו ביקש המח"ט להעמיד את החיילים בניסיון נוסף. "בתרגיל האש האחרון הייתה לכם טעות", אמר להם, "תעשו אותו שוב". בעוד החיילים חוזרים לעמדותיהם, פנה אליי המח"ט: "זוהי נקודת המבחן שלהם. חיילים לא אוהבים לעשות שוב את אותו תרגיל, הם כבר עייפים ובטח גם לא מבינים למה צריך לעשות זאת בפעם השנייה. נראה איך הם יתמודדו עם זה".

מיותר להגיד שגם הביצוע השני היה מצוי. המילואימניקים עשו שוב את התרגיל, בלי לרטון ובלי להתלונן. "יש לך אישור", חיך אליי המח"ט, "ותדע לך שלמפקד הגוש לא מגיעה פלוגה טובה כל כך. אני מוכן לתת לו גדוד מילואים משלי, תמורת הפלוגה הזאת". כמובן שסירבתי, והוא סיכם בחיוך: "כנראה שהחיילים שלך מאוד אוהבים אותך ומוכנים להתאמץ בשבילך. אין הרבה פלוגות סיור כאלה בצה"ל".

נשאר עוד יומיים מילואים וביולינו אותם בניוויטי לילה בשטח ובתרגילי לחימה נוספים במהלך היום. בקרים נוספים שהגיעו מטעם המטכ"ל לבדוק את התפקוד של הפלוגה, הצטרפו להתלהבותו של מח"ט הבקעה. הפלוגה הייתה הצלחה גדולה.

בנוסף לשלושה חודשי האימונים שנעשו במהלך השנתיים, עשיתי עם הפלוגה גם סיורים לאורך הגדר. בסיורים הללו הצטרפנו למחלקה שנמצאה באותו זמן בתעסוקה, וכך נוצרה למידה נוספת. הסיור הראשון נערך בשדה התעופה איתם, בין אל עריש ורפיח, כעשרים ק"מ דרומית לימית. הצבא השקיע בבסיס הון עתק, מתוך מחשבה שאזור אל עריש יישאר בידי ישראל באופן קבע, גם במסגרת הסכמי שלום עתידיים. המקום היה ענק ומרשים, עם ארבעים קילומטר גדר היקפית ושפע של מסלולי המראה. עם החזרת סיני הוא עבר לכוחות האו"ם.

חשבתי אז שהקמת הפלוגה הזאת תהיה אקורד הסיום בשירות המילואים שלי. אבל בתחילת שנות התשעים שוב קיבלתי פנייה שלא יכולתי לסרב לה.

הקמת נפת מגן

בסוף שנות השמונים התקיים תרגיל של פיקוד העורף בדרום, ותוצאותיו לא השביעו את רצון הפיקוד הגבוה בצבא. המסקנה העיקרית הייתה שצריך לשנות את השיטה. אני כבר לא עשיתי אז שירות מילואים, אך בכל זאת פנו אליי בבקשה שאקים "נפת מגן" – גוף שיכלול את כל המועצות האזוריות של פיקוד דרום (אשכול, שער הנגב, שדות נגב, בני שמעון וחוף אשקלון) ואת היישובים שדרות, נתיבות ואופקים. עד אז הייתה נפת המגן בתוך פיקוד עורף דרום. נעניתי לאתגר, למדתי את הנושא, ערכתי סיורים בנפות אחרות בארץ והתחלתי בעבודת ההקמה. היה לי חשוב שמרכז הנפה יהיה בחבל אשכול, קרוב לגבול וגם קרוב אליי, כי היה עליי לעסוק בכך במקביל לעבודת הביטחון השוטפת שלי בקיבוץ ובמועצה.

פניתי אל נגר מהאזור וגייסתי אותו לשלושים ימי מילואים, כדי שיכין ריהוט בסיסי למפקדה, כי התקציב לרכישת ציוד היה זעום. גם על קווי הטלפון, גורם הכרחי בכל מפקדה, הצטרכתי להיאבק. מהצבא הודיעו לי שאין באפשרותם לתת לנו קווי טלפון, והחלטתי לדבר עם טכנאי של בזק. כששאלתי אם יש אפשרות להשיג קווים למועצה אזורית אשכול, הוא ענה מיד: "בטח, כמה שאתה רוצה. הקו הראשי שהוביל לסיני עובר אצלכם. מאז שהחזירו את סיני הוא מנותק. אפשר למשוך ממנו כמה קווים שאתה רוצה". פניתי לבזק עם המידע המשמח הזה, ושם הודיעו לי שאין בעיה, אבל צריך הזמנה מסודרת מטעם הצבא. פניתי שוב לפיקוד דרום, לבקש שיוציאו הזמנה לבזק. "אין לנו תקציב להזמנת קווים", נמסר לי. "אז זאת בעיה של כסף ולא של קווים?" רציתי להיות בטוח. "כן, אבל לא רצינו לגלות לך".

האלוף מתן וילנאי היה אז ראש אכ"א והלכתי לדבר איתו. הוא אישר מיד שישה קווים וסוף סוף יכולנו להתחיל לעבוד.

וילנאי נחלץ לעזרתי גם בגיוס קצינים לנפה. הוא הורה למסור לי רשימה של כל קציני המילואים אשר גרים באזור, זימנתי כמה מהם לריאיון והמפקדה החלה להתגבש. היו לא מעט מאבקים עם צה"ל, כי רוב היחידות לא הסכימו לשחרר את הקצינים מהתפקידים הנוכחיים שלהם, אך לבסוף גובש צוות מובחר.

ב-1989 נבחר וילנאי למפקד פיקוד דרום והמשכנו לשתף פעולה. לילה אחד הוא התלווה אליי לסיוור לאורך הקו הירוק. יצאנו לדרך בתשע בלילה וכעבור דקות אחדות שמעתי בקשר את הסיסמה "פרש טורקי" שמשמעותה חדירה בקו הירוק. "הצבא ילך לנקודה הספציפית בה אותרה החדירה", אמרתי לו, "ואנחנו נבדוק לאורך הכביש הראשי, כי רוב הסיכויים שמי שחדר נמצא איפשהו שם".

כאזור תחנת הניסיונות הבחנתי בעקבות. עצרתי את הרכב, בדקתי והודעתי לוילנאי: "אלה עקבות החדירה".

"איך אתה יודע?"

"לפי הכיוון. אדם שרוצה להגיע ממקום למקום לא יעבור כך דרך השדה".

דיווחתי למפקד החטיבה והמשכנו על העקבות. הגענו לכביש הראשי, שם חיכינו לגשש הבכיר של המח"ט. הוא בדק את העקבות ואישר שאכן הן שייכות למבצעי החדירה. הגשש ואנשיו המשיכו במעקב ואני נסעתי עם וילנאי לבדוק את היישובים שהיו במסלול המשוער של המחבל. בעודנו עושים זאת התקבלה הודעה על תאונה של רכב צבאי קרוב לקו הירוק. "הרכב התהפך ויש פצוע", הודיעו בקשר. נהג האמבולנס שהוזעק למקום סירב לנסוע לבד על הקו הירוק, וביקש שימתינו לו על הכביש הראשי. קבעתי איתו במפעל של ניר יצחק ומשם הובלתי אותו למקום התאונה. "למה אתה עושה את זה ולא את המח"ט?" תהה וילנאי.

“אני מכיר את האנשים כאן, את מד”א, את כל הנפשות הפועלות ורבים פונים ישירות אליי” הסברתי לו. בנוסף הייתי מחובר לרשת הקשר הצבאית, לזאת של יישובי אשכול וגם לרשתות של גוש קטיף ומד”א. “למה לי אין את כל אלה בקשר?” אמר וילנאי, “תזכיר לי שאדבר על כך עם השליש שלי וגם צריך לדאוג שיהיה למח”ט”.

המשכנו לסייר אל תוך השעות הקטנות. ירדנו מהרכב בכל פעם שהבחנו בעקבות, בדקנו ביישובים שהכול בסדר, לימדתי אותו כמה כללים בסיסיים בגימוש, וכך זה נמשך עד שהתקבל טלפון בהול מהמטכ”ל שקרא לו להגיע לישיבה דחופה. כשנפרד ממני אמר: “מה שלמדתי הלילה הזה איתך בסיור, שנה לא למדתי בפיקוד”.

זמן מה אחר כך, בישיבת מטה על תקנים לסיירים במועצות האזוריות, התעקש וילנאי על הקצאת מימון מיוחד למועצות האזוריות עבור סיירים, וסיפר על הלילה שבילה איתי. “רק אז הבנתי כמה התפקיד הזה חיוני במועצות האזוריות”, אמר.

ב-1990 פרצה מלחמת המפרץ, שהיוותה מבחן גדול עבורנו. חלוקת ערכות, ציוד לשעת חירום, כוננות לפינוי יישובים מהיר לערבה. זאת הייתה תקופה לחוצה ומתוחה. עיקר הקושי היה יצירת קשר בין כל היישובים. כשנפל טיל באזור לקח זמן עד שהודיעו לי ועד שהגעתי למקום. לא היו אז טלפונים סלולריים ויצירת קשר הייתה בעיה שהיה עלינו להתמודד עימה באופן תמידי.

שנים אחרונות בתפקיד

אקורדים צורמים

יום אחד פנה אליי מזכיר קיבוץ חולית וביקש ממני המלצה על אדם שאני מכיר, שוטר לשעבר, שהגיש את מועמדותו לתפקיד חינוכי בקיבוץ. “הוא יכול להיות מחנך טוב”, אמרתי למזכיר, “אבל את הקיבוץ הוא יהרוס”. היכרתי אותו כאדם תככן ואיש לא ישר וגם ידעתי על מעשים לא כשרים בהם היה מעורב. כמובן שלא סיפרתי על כך למזכיר, רק אמרתי את מה שאמרתי וקיוויתי שיבין. המזכיר העביר את דבריי לאנשי המזכירות, שם ישבה גם רכזת ועדת חינוך, שהייתה בת זוגו של אותו אדם. כמובן שהדברים הובאו לידיעתו.

כעבור כמה ימים הוא הגיע אליי הביתה, טען שאני מעליל עליו, קילל ואיים. ביקשתי שיצא מהבית ואמרתי שאם יש לו בעיה הוא יכול לדבר איתי במשרד שלי במועצה. הבחור המשיך לקלל ולאיים, והבנתי שהוא מנסה לגרום לי להרים עליו יד. גם כשהצלחתי לגרום לו לצאת מהבית, הוא המשיך לעמוד בחוץ, לצעוק ולקלל.

כמה ימים חלפו ומהמשטרה הודיעו לי שעללי להגיע לחקירה. כך התברר לי שהבחור הגיש נגדי תלונה על תקיפה, אותה גיבה בבדיקה רפואית. השוטרים, שהכירו אותי היטב, התנצלו והסבירו שאין להם ברירה, הם חייבים לחקור. “בשום אופן לא היכיתי אותו”, אמרתי להם.

“אבל יש לו אישור מרופא”, אמר לי החוקר.

“וראית משהו? סימן כלשהו על הגוף שלו?”

“היה לו פלסטר על המצח”.

“הורדת את הפלסטר? בדקת אם הוא באמת פצוע?”

“לא, הסתפקנו במכתב מהרופא”.

“מי הרופא?”

“אסור לנו להגיד לך. האם אתה מוכן ללכת איתו לעימות במכונת אמת?”

”ודאי”.

”יופי, נודיע לך מתי”.

הבדיקה התקיימה מספר ימים אחר כך. אחרי חצי שעה של המתנה לבחור, שלא הגיע, עזבתי את המקום וביקשתי שיודיעו לי כשהוא מגיע. כמובן שהוא מעולם לא הגיע. כעבור זמן מה קיבלתי מכתב שהתיק נסגר מחוסר עניין לציבור. אבל בכך לא הסתיימה הפרשה. הבחור הגיש נגדי תביעה אזרחית, ולא רק נגדי אלא גם נגד המועצה האזורית ונגד הקיבוץ.

מזכיר המועצה הורה לי ללכת לדיון המוקדם ללא עורך דין. פרקליטה שפגשתי שם סיפרה לי שהבחור ביקש לשחררו מהוצאות המשפט כי הוא פושט רגל. ”מה אתה יודע על מצבו הכלכלי?” שאלה.

”אני יודע שהוא קיבל לא מזמן ששים אלף שקל מקיבוץ חולית, לאחר שפיטרו אותו מתפקידו החינוכי”, עניתי לה.

”הבנתי. שמור את המידע הזה לשלב החקירות, וקח עורך דין”, היא חייכה.

נכנסנו לאולם, השופט הקריא בפניי את התביעה. אמרתי שאיני מודה ונקבע מועד לתחילת המשפט.

עברו כמה חודשים ולתיבת הדואר שלי הגיעה הודעה שלא הגעתי לדיון הראשון, ואם לא אגיע גם לדיון הבא, המשפט יתקיים ללא נוכחותי. הגעתי לדיון והסברתי לשופט שלא קיבלתי שום זימון לדיון הראשון. בירור קצר העלה נתון לא מפתיע: אותו בחור הוא שדאג להעלים את ההודעה מתיבת הדואר שלי.

המועצה האזורית אשכול העמידה לרשותי את עורך הדין שלה, שייצג גם אותה במשפט וכבר כתב את כתב ההגנה. בפגישה הראשונה שלנו הראה לי עורך הדין את מה שכתב, ועיניי חשכו: על פי כתב ההגנה, מזכיר המועצה וראש המועצה מסבירים שלא היה זה מתפקידי לתת המלצה לקיבוץ חולית. תפקידו של קובי הוא לסייר ולדאוג לאבטחה והמועצה מתנערת מדבריו, נאמר שם. הייתי המום. לא האמנתי שהמועצה, שאני עובד בה שנים רבות כל כך, משקיע ימים כלילות, מפנה לי כך עורף.

נכנסתי למשרדו של מזכיר המועצה כועס ופגוע. ”חתמתי על זה בלי לקרוא” הוא התנצל.

”אז כדאי שגם אתה וגם ראש המועצה תקראו את כתב ההגנה שלכם, ואחר כך נדבר”.

מאוחר יותר התברר לי שראש המועצה, שהיה חדש בתפקיד, רוצה להצעיר את מצבת העובדים. אני הייתי אז בן 75, המבוגר שבהם, והוא החליט לפעול על מנת לשלוח אותי הביתה. נציגים מקיבוצי האזור ביקשו ממנו לא לעשות זאת, טענו שאין מי שיחליף אותי, אך הוא היה נחוש.

בינתיים הבטיח לי עורך הדין שיעבוד על כתב ההגנה שלי, אבל אני לא הייתי שקט ופניתי למזכירות של קיבוץ נירים. בלי בעיות העמידו לרשותי את עורך הדין של הקיבוץ, והוא החל לייצג אותי.

לפני הדיון הבא הצעתי לעורך הדין לדאוג לכך שהתובע יתחייב לשלם את הוצאות המשפט אם יפסיד, ושיפקיד את הכסף מראש. עורך הדין היסס אבל אני התעקשתי, כי ידעתי היטב עם מי יש לנו עסק. בישיבה הבאה של בית המשפט הופיע התובע ללא עורך דין. עורך הדין שלי העמיד את התנאי לתשלום מראש במקרה של הפסד והשופט פנה לתובע. ”איפה עורך הדין שלך?”

”פיטרתי אותו”.

”ומי יגן עליך?”

”אני”.

”בסדר, אז מה אתה אומר על הבקשה של הנאשם?”
”אין לי מה להגיד”.

”אם כך אני פוסק שאין משפט ואתה משלם את הוצאות המשפט ואת הוצאות עורך הדין של נירים”, אמר השופט, שהראיות אשר הובאו בפניו עד אז, כבר הספיקו לו להבין היטב מי אשם ומי לא.

וכך הסתיימה הפרשה האומללה והמיותרת הזאת.

מעט אחר כך קיבלתי מכתב בו הודיעו לי שמתאריך מסוים איני נחשב עוד עובד של המועצה אלא מתנדב. התברר שראש המועצה המשיך בתכניתו להיפטר ממני. ”הרכב ימשיך לעמוד לרשותך ויישמרו לך התנאים הסוציאליים”, נאמר במכתב, ”במקביל למי שיחליף אותך”. כשהובא הדבר לידיעת חברי המועצה, קמה התנגדות נרחבת. טענו שבינתיים אין מישהו צעיר יותר שיכול להחליף אותי והוחלט שלא מפטרים אותי. ההתגייסות של עובדי המועצה למעני נגעה ללבי, אבל ההתנהלות של ראש המועצה, הן במקרה זה והן במשפט, הוציאה לי את הרוח מהמפרשים. עם כל ראשי המועצה עד אז היה לי קשר יומיומי כמעט, עבדנו תמיד בשיתוף פעולה. הפעם היה מתח, לא הזמינו אותי לישיבות והרגשתי שהעבודה לא מתנהלת כמו שצריך. זה היה בשנת 2005, הייתי בן 85. הבנתי שהגיע הזמן לפרוש.

עד כאן, ”האדם אינו אלא תבנית נוף משפחתו”...

... ומכאן ואילך, ”אדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו”

ואתגריה וצרכיה ה'בוערים', בנירים ובאשכול

גְּבוּת מְחֻמָּד, של בעלי-חיים מפינות החי ביישובים

הלכו ורבו הגְּבוּת מפינות החי ביישובים ולכן כמנהגי, הלכתי ללמוד את הנושא בביקורים בשטח.

נוכחתי שנגנבו לרוב דווקא בעלי-החיים הבלתי-שכיחים ואלו היקרים יותר כמו סוסי פוני, עופות נדירים ותרנגולים ייחודיים למראָה. ועוד התברר לי שמכה זו לא פסחה על שום יישוב שהייתה בו פינת חי, ושהבעיה רוֹנֶסֶת לא-רק רק אצלנו באשכול אלא בכל המועצות האזוריות בארץ, ואף לא מועצה אחת הייתה פטורה מעונשה. וּמְשֻׁפָּךְ, יצרתי קשר עם הבטחוניסט במרכז החקלאי, אדם שכבר היה מופָּךְ לי מזמן, וממנו למדתי את הבעיות וגם רשמתי מפיו שמות של גנבים שכבר נתקלו בהם ביישובים... הגנבים נקראו בשמות יהודיים (!) שלא היו בדויים. אכן, הם היו בדרך כלל, יהודים.

החלטנו שעמיתי במרכז החקלאי יוציא חוזר לכל היישובים, והמשובים שיגיעו מהם יזינו אותנו בעוד מידע שישלים את התמונה המבהילה ממילא, ונוכל להצליב שמות של גנבים שאת השלל שגנבו בדרום, הם מוכרים בצפון או במרכז, ולהפך.

בחוזר התבקשו החברים מפינות החי בכל הארץ, להודיע מיד למרכז החקלאי על כל גְּבוּה, ומשם הופצה האינפורמציה אל כולם ועירנותם התחדדה, וכך יכולנו לעקוב אחר נתיבי הסחורה הגנובה – מי גנב ממי ולמי נמכרו בעלי-החיים הגנובים??

לא כל הרכישות היו גנובות כי התקיימו גם יחסי מסחר לגיטימיים בין פינות החי, אבל התאפשר לבודד את העיסקאות שנעשו במרמה ובגְּבוּה. והתגלו לנו עוד תופעות מקוממות – היו רוכשים שאמנם לא גנבו אך הגזימו בחמדנותם. אלה קנו בזול מאוד ומכרו ביוקר רב, ועל מה שקנו בשווה-פרוטה, הוסיפו חטא על פשע ושילמו בשיקים ללא כיסוי...

היישובים התבקשו לתבוע את פירעון השיקים בבית-המשפט ובהוצאה לפועל, ומאותה עת ואילך, לתבוע כסף מזומן תמורת הרכישות מפינות החי.

אבל... למרבה התסכול, ההתנהלות המתוקנת מצד היישובים לא תיקנה את הגזל שכבר נעשה, משום שבבתי-המשפט התייצבו משפחות-משפחות עם טפן וניסו (והצליחו) לעורר את רחמי השופטים, ולכן פסקי הדין היו מגוחכים ואפילו לא פסקו להחזיר את הסכום במלואו.

ואעפ"כ לא לָרִיק עבדנו למגר את התופעה, כי העמיקה המודעות, והודות לה הלכו ופחתו הגְּבוּת מפינות החי בהתיישובות.

אני יודע זאת משום שכאשר התחלף האחראי באיזושהי פינת חי, ניסו הגנבים את מזלם מחדש, אבל אז כבר נתקלו לא-רק בחבֵר'ה עירניים אלא אפילו הילדים נהיו זהירים וגילו חשדנות כלפי אורחים לא-קרואים ולא איפשרו להם להיכנס.

עוד תסכולים שהיו מנת חלקנו ועדיין מתמיהים, אפילו במבט בדיעבד – ניסינו לשתף גם את משמר הגבול והעברנו להם את המידע שבידינו. ממשימות אחרות וקריטיות יותר, שניקרו בדרכנו, ידענו שבמג"ב לא היו מאורגנים להעברת מידע מעודכן בין התחנות וגם לא בין המחוזות המשטרתיים, ובכל זאת קיוויתי לשיפור, ונכזבתי. בכל עניין שבו פניתי אליהם לבקש עוד אינפורמציה ממקורותיהם וממקורות אחרים הנגישים להם, על מנת שנלמד זה מזה ונתייעל, גיליתי שוב ושוב שהם לא היו מאורגנים להעברת אינפורמציה ביניהם ומהם.

המשטרה ואני

גנבות של אבזרי השקיה – התמודדות רצינית וגם חלמאית

אמצעי השקיה נפוץ בארץ הם קווי נוע העובדים על מנועים חשמליים. החשמל מיוצר בהם באמצעות גנרטור, והגנרטורים הללו הם מצרך מבוקש לגנבה. ולא-רק הגנרטור עצמו כי אם גם הכבלים שחיברו בין הגנרטור לבין המנועים והגלגלים שהצמידו את הקו-נוע. הגנרטור על כבליו היו יעד נחשק.

מימדי הגנבות רבו והתרחבו וגרמו לנזקים ולעיכובים והפסקות בהשקיה, לכן לא היה מנוס ממציאת פתרונות חלופיים למרות שהיו כרוכים בהשקעות גדולות מאוד.

היישובים החלו לצרוך חשמל מחברת החשמל, אבל מקווי חשמל שאספקתם באה ממרחק רב, ובעקבות זאת, גרמנו לשיפור ניכר בשיעור שרידות הגנרטורים באמצעות ייצור מכשירי התרעה כמו איתרון, שהוכנסו לגנרטורים. ברם, הייעול לא הועיל משום שהגנבים 'עלו על' מיקומם של מכשירי האיתור והאתראה, והפתרון נותר חלקי ולא כוללני ומוחלט.

לכידת גנבי הכבלים נתקלה אף היא בקשיים, למרות שידענו לאן ולשם מה הם נגנבים. הכבלים הותכו לגבישי נחושת בבתי-מלאכה בתל-אביב-יפו ובירושלים, הרחק ממקום הילקחם. התחקינו אחריהם ומצאנו אותם אבל... בכלל לא היה פשוט לשכנע את המשטרה לפשוט על המקומות האלה ולקבל מהם מידע, מיהם אלה שסיפקו להם את הכבלים הגנובים?

לבסוף, עלה בידינו להתגבר על המכשול, חלקית. בעזרת שיתוף-פעולה בין המכס, המע"מ והמשטרה שהתחילו לעשות פשיטות על מקומות שסחרו בכבלים ובגבישי הנחושת – מקומות שקנו והעבירו ומכרו הלאה לבתי-המלאכה לשם התכה.

הכבלים נגנבו בידי בדואים שהביאו אותם איתם הביתה, לכפר, ואליהם באו פעמיים בשבוע סוחרים שהגיעו במשאיות לקנות מהם נחושת וגם ברזל. נחושת פדחה סכומים ניכרים והייתה המתכת המבוקשת ביותר, לכן נגנבו גם ממטרות ושיפריים להשקיה... ואפילו התחילו לפרק טרנספורמטורים של חברת החשמל, מה שגרם לא אחת, לניתוקי זרם החשמל.

הטרנספורמטורים הובלו אל מקום שומם, שם פורקו ובשביל שלל הנחושת הוצאו מהם. גם הכבלים הכבדים המובילים מהטרנספורמטור אל מקור הזרם – בקרבת החממות או בתוך היישובים. גנבות הטרנספורמטורים והכבלים בשטחים החקלאיים בדרום, הסבו נזקים כבדים לחברת החשמל.

הגנבות הללו, שהחלו אצלנו, התפשטו אל אזורים אחרים כשנתקלו בקשיים והמצב לא נשאר פרוץ אלא התחיל להיות מטופל. למשל, חברת החשמל גייסה אדם מיוחד לטיפול במיפגע, עד שנוכחו שהנזקים לא-רק שאינם פוחתים כי אם מתרבים... או אז פנה מנכ"ל חברת החשמל אל מפכ"ל המשטרה, ומחוז הדרום הטיל על קצין המודיעין המחוזי לרכז את הנושא.

מדי חודש וגם מדי פעם ישב קצין המודיעין המחוזי עם אנשי המודיעין של תחנות המשטרה לשם העלאת בעיות. הבעיות האלה הגיעו גם אלי, מהאדם האחראי מטעם חברת החשמל שביקש את עזרתי ונעניתי לו, כמוכן.

העברתי לו את כל הידוע לי והוא ניזון מן המידע והבחין שאני היחיד באזור, שמצליח איכשהו להתמודד עם הגנבות ולהילחם בקשיים שנערמו על דרכי. וכיוון שהבין זאת, ביקש מקצין המודיעין המחוזי לזמן אותי לשיבותיהם. ואז הוזמנתי לשיחה עם קצין המודיעין וגם לו מסרתי את הממצאים ואת המסקנות שהצטברו אצלי בנושא. והוא השיב לי בשאלה, בנימת תימהון כן: "איפה היית עד עכשיו?! איך זה שלא היה לך קשר עם רכזי המודיעין של התחנות שאיתן אתה עובד?!"

לא נותרה לי ברירה אלא להשיב ש... היה לי קשר עם התחנות ולהן מסרתי את כל האינפורמציה, אבל מהמידע שיש לי על צורת העבודה שלכם, הסתבר לי שרכזי מודיעין בדרך כלל לא אוהבים להעביר מידע למישהו אחר, אלא שומרים אותו לעצמם בשביל לזכות תמיד בקרדיט (על המידע שהם שומרים לעצמם מפני כל אחד אחר), ולא משנה מה תהיה תועלתו לפתרון הבעיה.

המשכתי ואמרתי שכך זה נמשך ואני כבר עברתי הרבה רכזי מודיעין, ונוכחתי שזוהי אותה 'מילה של כולם', וככה בדיוק הייתה התנהלותם. ויתרה מזאת, כשרציתי למסור מידע, מיד אחרי גנבה, לקצין חקירות שקיבל את התלונה, ורציתי להגיש זאת גם לבית-המשפט אם ייתפס מישהו – בדרך כלל רובם לא רצו לקבל ממני את המידע, אלא מקצין מודיעין. אם לא קצין מודיעין הוא שמוסר להם את המידע, התיק מגיע לביה"מ בלי ההוכחות שנמצאו בשטח...

לא יאומן, אבל פעם אפילו דיווחתי לקצין מודיעין על אירוע שבו היה חשוב לי שהגנב יישפט וייענש, אבל קצין חקירות אמר לי שהוא לא רשאי לקחת ממני עדות כי לא אני מסרתי את התלונה, ואת ידיעותיו על כל הקשור בתלונה, הוא משיג רק מקצין המודיעין.

אם כך, במקרה ההוא שהיה לי חשוב במיוחד, אמרתי לקצין החקירות: "בסדר, קבל ת'מידע מקצין המודיעין!" אבל אז נעניתי לתדהמתי, בתשובת קצין החקירות, במילים אלה: "אני לא מדבר איתו!"

את האבסורד הזה הבאתי לידיעת מפקד התחנה והוא ביקש שאמשיך להביא לידיעתו כל דבר מוזר שכזה. הסברתי לו שזה לא פשוט מפני שעד אז, מניסיוני, האנשים שלו לא

קיבלו את זה ברוח טובה, מפני שבעיניהם זו הייתה הלשנה. הרגשתי בכך בהתנהגותם המסויגת כלפי.

האבסורד הזה התחיל לעבור מן העולם כשבמשטרה התחילו להטיל את שני התפקידים בה בעת, על אדם אחד, למן המטה הארצי וממנו פשט הנוהל החדש אל כל הארץ.

באשר לגנבים – לי היו תמיד עקבות בשטח, שאותם תמיד צילמתי, ומהעקבות הסקתי שאותם גנבים עצמם הם שגונבים גנרטורים מקווי נוע, ואת כל אבזרי הנחושת, שיברים וברזים וכבלים לחשמל. לפי העקבות ושיטות הגנבה, ידעתי פחות או יותר, מיהם הגנבים, והיו מקרים שהלכתי על העקבות והגעתי לוואדי הבשור ולוואדי באר-שבע, למקומות שבהם היו מסתירים וממיינים את הסחורות הגנובות.

באחד הימים הגעתי לוואדי ב"ש, שם ניסו להסתיר בין השיחים, משאית שעליה הועמס טרנספורמטור גנוב של חברת החשמל, וגם כלי העבודה ששימשו לביצוע הגנבה הושארו במקום המסתור.

הודעתי לחברת החשמל ולמשמר הגבול שכדאי להציב שם מארב שימתין לגנבים, כשיבואו להוציא את המשאית לעבודה. מן התחנה הגיעו בלוויית המפקד שלה מימ"ר דרום (זו יחידה מרחבית מיוחדת של נפת נגב), והוא החליט שאין לו אנשים להקצות למארב, אבל הסכים להטמין שם איתוראן שיתריע כאשר המשאית תתחיל לזוז ממקומה.

אבל הגנבים בשובם, הבחינו בסימנים שנשארו בשטח, ופירקו את האיתוראן. וכשבאנו אנחנו כעבור כמה ימים לבדוק מה קורה, לא מצאנו את המשאית במקום שהושארה, אלא את כולה שרופה בשטח אחרי שפירקו ממנה את כל מה שנדרש לגנבים, והם החליטו לא להשאיר סימנים מרשיעים.

אל כמה מהגנבים עלה בידי להגיע, לפי העקבות – הלכתי על העקבות מצאלים עד היישוב הבדואי המשתרע במפוזר על שטח נרחב בחולות, בקרבת רביבים.

מצאתי שם כבלים שנגנבו מטרקטורונים, והגעתי בעקבות העקבות, עד ביתם של הגנבים. הם לא שמו את הכבלים בתוך הבית אלא בשטח הפתוח, במרחק של כמאתיים מטר, ותצפתו על המקום. קראתי למשמר הגבול שהגיע עם כיתת מג"ב שברביבים, והראיתי למפקד שלהם את מצבור הכבלים ואת העקבות אל האוהל, ובתוך האוהל ראו את הטרקטורונים. אך נפש חיה לא הייתה באוהל. מפקד הכיתה הסביר לי שזה בית ואסור לו להיכנס לבית בלי צו שופט, אלא רק בנוכחות בעלי הבית, ו... בזה זה נגמר.

התלונה הוגשה באופקים אבל... הלא אזור רביבים שייך לדימונה. ציפו שאסע לדימונה למסור אינפורמציה. לכך לא הסכמתי. הרי אפשר שתחנת אופקים תעביר את פרטי התלונה לתחנת דימונה, מבלי להריץ אותי בשביל פרוצדורה.

כך, ב'חלם' ששרר במקומותינו, גנבה שנמצאה ובסמוך אליה נמצא גם מקומם של הגנבים, ושניהם ממש קרובים אלינו, לא טופלה אע"פ שהטיפול היה בהישג יד, בנימוק שלא ייאמן, ... התלונה לא הייתה שייכת לתחנת אופקים, וצריך להעביר את פרטיה לתחנת דימונה אבל... הקשר בין תחנת אופקים לתחנת דימונה – רופף. ואילו תחנת דימונה שאליה כן השתייכה התלונה, רחוקה מרביבים ולכן גם הדימונאים לא הגיעו למקום הגנבה והגנבים...

גְּבוּת שֶׁהִפְתִּיעוּ, מִמְטַבְּחִים וּמְחֻדְרֵי-אוֹכֵל בְּקִיבוּצִים

פריצות בבתי קירור ששימשו את המטבחים לאחסון מוצרים שצריך לשמור בהקפדה על טריותם, ובמטבחים עצמם וגם בחדרי-האוכל בקיבוצים, נעשו נפוצות מאוד, נפוצות מדי. ובעקבות כל פריצה התלקח ויכוח – מיהו הגנב. התקבעו על הנחת היסוד שצריך לחפש גנבים מקומיים ובכלל לא העלו על הדעת שיתכן שמדובר בגנבים הבאים לקיבוץ מבחוץ.

כך נמשך המצב זמן רב, עד שהחלטתי להיכנס לעבי הקורה של הבעיה שאליה התייחסו כרע הכרחי שאי-אפשר למגר ולהתגבר עליו. חשבתי שייקל עליי להתחיל בבדיקת מה שקורה בקיבוץ שלי. וכך היה.

אצלנו בנירים נטו להאשים את החבר'ה הצעירים בסחיבות בשביל הקומזיצים שבסופי שבוע, ואם בשביל מטרה חברתית שכזאת גם פורצים למיבני ציבור, אז... רוטנים קמעא ומשלימים עם התופעה. אבל אני נכנסתי לפרטים ונוכחתי שלא רק גְּבוּת קטנות קורות אצלנו, ובגְּבוּת משמעותיות יותר שמצאתי שהתרחשו, לאו דווקא אנשי המקום חשודים, כי זה לא הגיוני שאנשים משלנו יגנבו ממש, לא בסחבקות שאיפיינה בני-נוער.

הקמתי תוכנית מובנית של שמירה בקיבוץ ועקבתי בהתמדה אחרי מה שנעשה בנושא. וכשהצטברו נתונים ורשמים, התחלתי לחשוד במוביל הלחם מהמאפיות שהיה מגיע לפנות בוקר, ומוצא בחוץ את המוצרים שהביאו עוד קודם שאר מובילי האספקה, ונהגו להניח את מה שהביאו, סמוך לפתחו של בית הקירור, עד הגיעם של עובדי המטבח שהכניסו את המוצרים לקירור.

מוביל הלחם הגיע תמיד כמעט אחרון מכולם, אחרי שבדקתי כל אחד שבא ופרק את המוצרים שהביא, ורשמתי מה וכמה הביא. אחרי שבא והלך מוביל הלחם, בדקתי כמה לחמים השאיר, וכמה משאר המוצרים שהובאו לפני הגיעו, נשארו במלוא פְּמוֹתם. לא יכולתי שלא להבחין שמגשים של מוצרי חלב שהגיעו עמוסים במלוא תכולתם, פתאום נהיו דלילים ועם חֶסְרִים, והבנתי שמוביל הלחם לקח לעצמו 'מֵעֶשְׂרוֹת'. ובנוסף, הבחנתי שהוא הביא את הלחמים בתפזורת, וְשָׁם אותם בתוך מיכלי פלסטיק גדולים שהושארו לו. השוויתי את כמות הלחמים במיכלים עם הרישומים בתעודות המשלוח, וראיתי שחסרות עשרים ככרות לחם ביום. אמרתי את זה לאקונום וביקשתי ממנו לספור את הלחמים שסופקו בכל יום ולהשוות לרישומים בתעודות המשלוח, ולבדוק כך גם את הביצים והירקות ואת כל המוצרים המגיעים מדי יום.

לכשעצמי, התפלאתי מדוע הוא נוסע בטנדר מלוכלך עם חבית דלק מוכתמת מאוד, וביקשתי ממנו לדאוג לניקיונם, וגם עקבתי אחריו. ראיתי שהוא עושה לעצמו עוד תחנה בדרך, בתוך הקיבוץ, בתחנת הדלק שע"י המוסך, ושם הוא ממלא את החבית בכניון.

עדיין לא אמרתי כלום בגלוי, אבל בצנעה פניתי אל האחראי לדלק והוא הודה שזה מכבר, הוא מרגיש באי-התאמה בין הרישומים של הדלק שסופק לבין המצאי במיכלים. הוא יחס את החסר לכך שאצלנו בקיבוץ, הכל היה פתוח ונגיש לכולם.

הודעתי על הממצאים המחשידים לכל היישובים שמוביל הלחם עבד איתם, ועקבתי אחריו מקרוב בנירים ובניר עוז. יזמתי ניסוי ששיערתו שבעזרתו תוכח גנבתו באופן שאינו משתמע לפרשנויות מקלות. טמנתי לו פיתיון בדמות גלגל ספר של פיז'ו, וביקשתי מהשומרים שיסתכלו אם הגלגל איתו באוטו, כאשר יצא מן הקיבוץ. וכך היה. הגלגל נמצא איתו ברכבו, וניגשו לבדוק אם נלקח מהרמפה, ואכן כך – הגלגל נלקח מן הרמפה. וכיוון שמראש תיאמתי עם המשטרה שאם נזעיק אותם, ימהרו לבוא – השוטרים באו מיד ונוכחו שתפסנו אותו על מה שהוכח בוודאות שנלקח בלי רשות. המשטרה המשיכה במלאכה וחקרה אותו גם על גנבות אחרות, ומה הסתבר? התגלה לנו שגם ממקומות אחרים נהג לגנוב בשיטתיות ושהיו לו עברות קודמות דומות.

נירים וניר עוז הפסיקו לעבוד איתו, אחרי שגם בניר עוז עצרו אותו בשער עם שתי חביות דלק שמילא ללא אישור, שנמצאו ברכבו והתכוון לקחתן איתו.

זה לא היה מקרה יחיד. היה לנו סוחר ירקות שסיפק למשקים תוצרת של ירקות למיניהם, בצלים ודלעות ועוד, בכמויות גדולות. ומתישהו, הבחינו בהנהלת-החשבונות בקיבוץ, שהמטבח חרג במידה רבה מתקציב קניית הירקות וכי הרישומים מעידים על קניות מופרזות.

החשבונות היו מגיעות לגזבר, לְשֵׁם תשלום, חתומות ומבלי שנבדקו בקפידה, וכשהחשבונות נהיו מוגזמות מאוד, פנה האחראי בהנהלת-החשבונות אל המחסנאית ותמה על הרכישות שחרגו בהיקפן מן המקובל עד אז. אך המחסנאית אמרה שהכל התנהל כרגיל והיקף הקניות לא עלה. הוא הראה לה את הטפסים שחתימתה מתנוססת עליהם והיא נדהמה, ואמרה שמזה כחצי שנה כבר אינה קונה אצל הסוחר הזה. הוא מצדו הרגיש ש'עלו עליו' וכאשר עימתתי אותו עם המימצאים, אמר שיברר אצל הנהלת-החשבונות שלו, וחזר עם תירוץ מפוברק. הוא אמר שהחשבונות השגויים נבדקו, ונמצא שבטעות נרשם שם קיבוץ נירים, כי בקיבוץ אחר ישנה מחסנאית אחרת שגם שָׁמָּה ברכה, ולהם נועדו החשבונות. ביקשתי שישלחו אותו אליי, והוא ביקש שלא לערב את המשטרה, אבל אני החזקתי בעמדתי שזאת גנבה ללא עוררין ואם החשוד משליך אותה על התנהלות שגויה בהנה"ח שלו, זה עניין לבדיקת המשטרה. הוא התחנן שלא נביך את ילדיו ואת אשתו שצריכה ללדת... אבל אני לא נטיתי לוותר. העדפתי לבדוק בעוד יישובים, והם נענו ובדקו והודיעו לי שגם אצלם זוייפו ניירותיו במאות אלפי שקלים שניגבו מהם במרמה ואז ביקשתי ממנהל משקי הנגב והדרום שיוציא חוזר למרכזי המשק ולאחראים על המשלוחים בקיבוצים, לבדוק בעצמם אצלם, אם גם הם נפלו ברשתו. והגיעו דיווחים, מי יותר ומי פחות, וגם דיווחים על סכומים עצומים. זה העיד על שיטת עבודה העושקת במרמה במאות אלפי שקלים. ביקשנו מכל מי שגילה אצלו גנבה, להתלונן במשטרה, וגם אנחנו בנירים,

הגשנו תלונה. הוא הואשם, נשפט ונענש בשנת מאסר ופסקו גם שעליו להחזיר את הכספים שגבה במרמה, עם ריבית. כמובן שלהחזרת הכספים פיזר שיקים ללא כיסוי, והתחיל להגיש בקשות לשחרור מוקדם משום שאשתו ילדה ומוטל עליו לטפל בשבעה ילדים קטנים, והוא אכן, קיבל שחרור מוקדם.

אינני יודע מה נגמר בינו לבין כל יישוב שציפה להחזרת כספו הגנוב וקיבל תמורתו שיקים חדלי פירעון, אבל בנירים 'עשו חושבים' והגיעו למסקנה ששכר הטרחה של עורך-דין עלול לקזז את התועלת שבגביית החוב, ונדמה לי שוויתרו על הכסף והניחו לו...

גנבות ציוד ממטבחים

גם גנבות של ציוד ממטבחים נעשו מעשה של יום ביומו והיקפן גדל עד להבהיל. נגנבו מכשירים יקרים לעיבוד מזון להאכלת קהלים גדולים של סועדים, ואף שהתופעה נעשתה רווחת כל כך ונעשתה באור יום, כנראה, עדיין לא נמצא לנו קצה-חוט למצוא את הגנבים המחוצפים עד... עד שהגיעה ידיעה ראשונה וצנועה, מנירים, על רכב שנחשד כמעורב בדבר.

וכך היה – בחורה שחזרה מהעבודה בקומונה, הבחינה בטנדר עומד מאחורי חדר האוכל. היא עצרה והתבוננה, וראתה שמוציאים ציוד מן המטבח, אך המשיכה נבוכה, בדרכה, למרות שהדבר נראה לה מוזר.

משנוכחו למחרת, שמכשיר שימושי ונחוץ במטבח, נעלם, נזכרה הבחורה בפרטי הרכב ובמראהו, וגם את מראה האנשים זכרה. הם נראו לה לחוצים וממהרים להסתלק, והיא חשדה וחשה שמשהו לא בסדר בחיזיון שמולה. צורת הטנדר וצבעו, שגם אותם שיחזרה במדויק, היו העדות הראשונה שנקרתה לידינו.

הגנבות הללו המשיכו, ועד מהרה הודיעו לנו ממועצה אזורית בני-שמעון שראו את הרכב גם אצלם, ורשמו את מספרו. המשטרה איתרה את שם הבעלים ואני נסעתי וניסיתי להתחקות אחריו במקום מגוריו, בדרום העיר חולון, בקרבת אזור התעשייה של ראשון לציון. ליד ביתו ראיתי שלט שעליו נכתב לאמור: קונה ומוכר ציוד משומש, כלומר, נעשה סחר שיטתי בציוד הגנוב, ובאין מפריע עד אז.

אספתי מידע מאנשים בסביבה והסתבר שהוא מחזיק חנות בשוק הפשפשים ביפו. העברתי את המידע לטיפול של משטרת אופקים שהבטיחה לעמוד בקשר עם משטרת חולון, אבל... אחרי כל גנבה נוספת, בדקתי אם מדובר באותו רכב, וכן היה. אותו רכב המשיך לגנוב באין מפריע. ואני קראתי בעיתונים מודעות שפירסם, על ציוד למטבחים שהוא מציע למכירה, ועל עוד מיני ציוד גנוב שעשה בו מסחר ער.

פניתי בעצמי למשטרת חולון והתברר שמאום לא הגיע לידיעתם מאת משטרת אופקים, ואולם, אם יבואו אליהם להתלונן בעלי הציוד הגנוב, עצמם, תוציא משטרת חולון צו חיפוש אצל הסוחר. הם הביעו נכונות לעשות זאת – לנסוע אליו ליפו, ולנסות לזהות את הציוד, למרות החשש שרובו כבר נמכר, כי נהוג לגנוב לפי הזמנה, ולמכור למזמין בהקדם ובמחיר הזדמנותי, את השלל הגנוב ע"פ הזמנתו.

היה עליי לשכנע את הגנבים הנגביים להרחיק לחולון וליפו, וגם זו הייתה משימה מושקעת. אבל תוסכלתי, כי ראיתי שהמשטרה לא קידמה כלום, למרות שאני התמדתי וביקרתי בחנות ופגשתי את בעליה מדי שבוע, מבלי להזדהות. אך חשדו בי התעורר

כנראה, וכשהגעתי אל סביבת חנותו או אל קרבת ביתו וחצרו, הוא הרחיק מהם מוצגים גנובים למכירה, והיה ברור שהוא מתחיל להישמר מפניי.

אם כך, לא נותרה לי בררה, אלא להותיר את המשך הטיפול למשטרה. השארתי לה רשימת אנשי קשר לברר איתם את פרטי הגנבות.

מאז פחתו הגנבות, והנחתי לנושא, כי היו נושאים בוערים ודוחקים יותר ממנו.

גנבות בשרים – גנבות בקר מרפתות ביישובים

לאמיתו של דבר, גנבות בקר היו נפוצות בכל יישובי הדרום ובמפורש לא רק בחבל אשכול, אלא מאי? אשכול נעשתה המוטרדת העיקרית מן המיטרד המכביד בגלל קרבתה לגבול – לגדר. למן החלק הצפוני של היישובים, מעין השלושה צפונה, החמירה תדירות הגנבות בלא הצלחה לצמצם אותה, למרות שנעשו גם נעשו נסיונות, אך ללא הועיל.

מלמידת הנושא, כמנהגי, התברר שהגנבים ידעו בדיוק ומראש, בהיכנסם לרפתות, מה הם מתכוונים לקחת – הם שמו את ידם על עגלים ופרות צעירות, ובעיקר, פרות שהניבו חלב רב. הגנבות הבררניות, לא מכל הבא ליד אלא את הפרטים המובחרים שברפת, איפשרו להם להיפטר מהר מן הסחורה הגנובה, ולמכור אותה – הן לגידול בשר והן לתנובת חלב. הגנבים ידעו את התמחור המדויק של שני מסלולי הגידול, והתארגנו לפעול בידיעה מוקדמת ממי יגנבו ולמי ימכרו.

בתחילה, ניסיתי כדרכי, לעניין את המשטרה. באתי למשטרה עם נתונים שאספתי, ולפיהם מגיעות רוב הגנבות לרצועה, תוך חציית הגדר. גם המשטרה ענתה כדרכה, וְ... אם עוברים לצד השני של הגדר, הרי זה עניינו של הצבא וכלל לא מוטל עליה, אבל הצבא טען שהגנבות נעשות בתוך גבולות המדינה ולכן הן בתחום טיפולה של המשטרה, וממילא, בצבא לא מתמצאים בנושא ולא מסוגלים לטפל בו. כך נמשך הוויכוח במשך שנים, ללא הכרעה וללא מתן מענה לבעיה שהחריפה, ואז... תפסתי את מפקד מעפ"ד לדיבור ממוקד בבעיה המיוממת, והוא אמר בתוך דיבורנו, שהוא מוכן לעשות הכל, אבל... אבל הם אינם יודעים איך להתעסק בזה, וגם אין להם אמצעים להתגבר על גנבות המגיעות עד הגדר וחוצות אותה, לעקוב אחר הגנבה, האיחסון והמכירה... ובוודאי שאין להם יכולת למגר את התופעה.

אמרתי לו שאני מוכן להתגייס למשימה, ולשם כך, להתגייס לאיזשהו פרק-זמן (לכשעצמי, הייתי מוכן להירתם לתקופה בלתי מוגבלת, בהביני את חיוניות העניין, אך לא רציתי להרתיע את איש שיחי במה שעלול להיראות לו כלהיטות יתרה... ובאזניו הערכתי שהמשימה תאריך לא-יותר מכמה חודשים). תכננתי לבדוק ביסודיות ובסודיות מה ניתן לעשות, מבלי שהעבודה שלי תהיה קשורה לעבודתם השגרתית של החיילים בקו. כבר הייתי מודע לכך שישנם יישובים, בעיקר מושבים, שמשקים עם רפתות כמעט התמוטטו בהם וגם לחלוטין קרסו, ונאלצו לחסל את הרפתות בגלל המיפגע. גם קיבוצים כבר היו נתונים בהתלבטות קשה בשאלת כדאיות אחזקת הרפתות וסיכוייהן להחזיק מעמד.

מפקד מעפ"ד הציע שאעמוד איתם בקשר... אך אני לא השתהיתי והצעתי שאהיה אחראי על שתי מחלקות התעסוקה המבצעית שבשתי הגזרות, זו של החטיבה הצפונית וזו של החטיבה הדרומית. וכך היה.

ודבר ראשון שעשיתי כשקיבלתי עליי את המינוי – הלכתי לשוחח עם המחלקות ולהסביר להן את פרטי המשימה שהתווספה למטלות שלהן. ביקשתי שישתפו איתי פעולה והבטחה לעבודה ביחד ניתנה לי, משתיהן.

התחלתי בלמידת השטח, כתמיד. למדתי את נושא המעברים בקו הירוק, נפגשתי עם גששים משתי המחלקות, ובנוסף, הלכתי לתחנות המשטרה הקשורות לגזרות הללו, לבדוק אם יש להן מידע מודיעיני או סיכומי אירועים שִׁקרו לעתים קרובות כל כך, הקשורים במעבר הבקר בגדר, החוץ מישראל.

נוכחתי שבתחנות המשטרה אין הרבה מידע חדש לי, שישמש אותי, אבל היות שממילא שמעתי על אירועים שהיו בתחומיהן, הצטברו אצלי פיסות מידע שאותן ניסיתי להשלים כשעברתי ביישובים שנפגעו מן הגנבות. אבל גם ליישובים לא היו כל התשובות שחיפשתי, עכ"פ לא במידה מספקת. נדרשו לי עוד נתונים ומידע, לכן פניתי לוותרניר המחוזי שהיה אחראי על ניפוק מספרי הפרות, מפני שהיו מיקרים שהיו מגיעים על עקבות של בקר מאיזו רפת, לרצועה, ולפי המספרים שהוטבעו על גב הפרות, ולפי מספרים מתכתיים שהוצמדו לאוזניהן, ניתן היה לזהותן ולדעת חד משמעית אם הן גנובות.

עכשיו היה עליי לעשות הערכת מצב – לאן כל זה הולך, נוכח האילוצים והמגבלות שהציבו בדרכי?

הלא הציבו לי מגבלות מהותיות – עבודתי הייתה מותרת רק בגזרה שבצד הפנימי של הקו הירוק, ולא הותר לי להמשיך ולחצות אותו גם אם אלך על העקבות ואבחין שהם ממשיכים. הורו לי לעצור אבל אני ידעתי בבירור שלא אוכל לעמוד בזה (!) כי אם אשלים עם המגבלה הזאת, כאילו לא עשיתי שום דבר והבעיה לא תיפתר.

ועוד ידעתי שרוב הגנבות היו מתבצעות בימי ראשון ושלישי, ושִׁמְבָצעים אותן בקבוצות גדולות ולא בהתגנבות יחידים של אדם אחד או שניים. אבל עדיין לא ידעתי מיהם הגנבים שבקבוצות.

החלטתי שהצעד הבא שלי יהיה לצאת לסיור לפני הנץ השחר, ומיד כשידווחו על מעבר בקו הירוק – ללכת על העקבות. למעשה, כבר החזקתי בנתונים ממין זה – עד איפה הגיעו העקבות ומֵאֵין נעלמו. נוכחתי שעד כביש עזה-רפיח ישנם עקבות ומשם הם נעלמים ואז נקטע המַרְדֵף.

בשבת הראשונה שָׁפָה גמרתי אומר לעבור במעברים בגדר למרות ההנחיה שלא לחצות אותה, יצאתי מוקדם בבוקר, ומנירים התחלתי לנסוע לבדי, לנסות למצוא מעבר. זה התרחש בזמן הביניים שבין שתי המשמרות הצבאיות – המשמרת הראשונה גמרה את השמירה אבל המשמרת השנייה עדיין לא החליפה את קודמתה. הנחתי שזמן הביניים הזה מנוצל למעברם של הגנבים.

מול עין השלושה ראיתי מעבר של עקבות שטושטשו בכוונה, אבל היה ברור בעליל, שהם המשיכו גם מעבר לקו הירוק. זיהיתי עקבות של ארבע פרות. ביקשתי אישור להמשיך לעקוב ולהיכנס אל מעבר לגדר, אבל לא אישרו לי, וניסו לרצות אותי בהבטחה שיודיעו לחטיבה הנוגעת בדבר, שתחזיר אותי ותקבל ממני את תמונת המצב של העקבות. עוד אמרו לי שייצרו קשר עם הגדוד שיושב בחן יונס, והמג"ד יצא עם גשש ויחבר אותו לקשר שלנו, של מעפ"ד. וכך היה.

כעבור זמן מה אמר לי המג"ד, מן הצנחנים, שהוא עוקב אחרי הפעילות שלנו ובכל פעם שיידרש, הוא יגיע למקום שאני אתאר וייצור איתי קשר. אבל אני מיהרתי בטרם יטושטשו העקבות ורציתי להגיע יותר מהר – הכי מהר שאפשר, אל הקצה, וכמעט לפני שהגעתי לכביש עזה-חן יונס, הגיע אליי המג"ד. עשינו היכרות והקשבתי לדבריו (ובעצם, לשאלה ששאל, קיוויתי וייחלתי תמיד) בזו הלשון: "איכפת לך שאני אמשיך איתך, כי אני לא מכיר את היישובים, ובעצם, אני שומע עליהם בעיקר בהקשר אליך" ... כמובן שנעניתי לו בנפש חפצה.

עד אז, כשיצאתי, לקחתי איתי סיור חטיבתי מהגזרה שממנה גנבו, וביקשתי גם ממג"ב שיצטרף אליי וימשיך איתי, אבל הם אמרו שאסור להם לעבור לצד השני של הגדר, אלא רק להגיע עד אליה. הם ועוד גשש של החטיבה הדרומית היו איתי (עם הגששים דיברתי תמיד די בגלוי), ונעזרתי בהם בהליכה על העקבות. לכן, כשהמג"ד הצנחן אמר לי שהוא רוצה להצטרף אליי ושנמשיך בעקבות העקבות, בירכתי על היוזמה ונעניתי להצעתו, שהתגשמה. המג"ד בא עם גשש מעולה שכבר הכרתי את יכולותיו ושמחתי לעבוד איתו שוב. הם תברו אליי וניסו לי לזרז את המרדף. מהר מאוד הגענו על העקבות אל הכביש הראשי ואז אמר לי המג"ד ש... זהו להיום. צריך להיפרד כי לפנינו עוד משימות דחופות. ביקשתי שישאיר לי לפחות את הגשש, ושנינו ננסה להמשיך, והוא נעתר לי.

המשכנו בנחישות. הגששים ואני פנינו צפונה כשאנו צועדים משני צדי הכביש – מצד אחד אני, ובצד השני, שני גששים, אבל מהר מאוד, כאשר כבר התרחקנו כקילומטר, ראיתי שלכיוון צפון אין עקבות (והרי על הכביש הם לא יכלו ללכת). הפכתי את כיוון החיפוש ועברתי להסתכל מהצד הדרומי, ובאמת, אחרי 200-300 מ' מצאתי את המקום שבו ירדו מהכביש, וממנו התחלתי ללכת שוב על העקבות. אחרי כמה מאות מטרים הגעתי לפרדס שבפתחו היה בית.

כבר הייתה שעת דמדומים, וחששתי שאני עומד להיקלע לצרה. מה יהיה?

בלית ברירה הקשתי על דלת הבית ופתחה אישה. שאלתי איפה בעלה והיא אמרה שהוא נמצא עם העובדים בפרדס, ושלחה אחד מילדיה להביא את אביו. האב בא והתישב מולנו. הייתי עם חיילים וניגשתי איתו הצידה, לדבר. אמרתי לו להיפרד מאשתו ולהתלוות אליי לתחנת המשטרה, אבל הוא העדיף להמשיך בשיחה במקום להגיע למשטרה.

שאלתי מי העמיד פה פרות?

— אינני יודע מי האנשים שהביאו את הפרות אבל זו לא פעם ראשונה שהם מביאים פרות. אני מוכן לתת לך את מספר הרכב, אבל מבלי שהם יידעו. הם נראים לא-מקומיים, כנראה שהם באים מסיני.

הבטחתי שלא אספר ומשמ התקשרתי אל תחנת אופקים וביקשתי שיבררו איפה גר הבעלים של הרכב, ע"פ מספרו שנמסר לי. הם אמרו שהוא מְגַבְלִיה. ביקשתי שייצרו קשר עם תחנת המשטרה בעזה ושישלחו שוטר לביתו. הם אמרו שאמנם קיים שם שוטר בתפקיד, "אבל הוא לא עובד היום, ובכל זאת, נשלח אליו מישהו שיגיד לו להתלוות אליך", וכך היה.

מלווה בשוטר, הגעתי לביתו של בעל הרכב, והוא הביא אותנו אל ביתו של בעל המשאית. לפני שנכנסנו הצצתי במשאית, לבדוק אם נשארו בה סימנים של הובלת פרות, ואכן, היו בה סימנים טריים מאותו בוקר. גם פרופיל הגלגלים התאים למה שצילמתי בשטח.

הגענו לבית ומצאנו בו את הנהג. הוא ניאות לדבר איתי רק בצד, בצנעה. הוא אמר לי שהרגיש שצפויות לו צרות איתם, וזו לא היתה הפעם הראשונה שעשה בעבורם את השירות, למרות שהיה מסויג ממנו. אדרבא, הוא הודה ששירת אותם גם מן המקום שאיתרנו, וגם ממקומות אחרים. הפרות נמכרות, כך אמר, גם לגידול בשר וגם לחליבה. כל השמות נמסרו לי מפיו, אבל לבוא איתנו ולהוביל אותנו אל מקום הימצאם, הוא פחד.

טיכסנו עצה — הנהג שלח איתנו את בנו, ילדו הגדול שהיה כבן עשר. הוא הנחה אותנו בדרך אך מבחוץ לא הבחינו בהימצאו באוטו.

בעזרת הנער החבוי ברכב, מצאנו את אלה שהובילו את הפרות באותו יום, ושאלתי אותם מאיפה הפרות, מבלי שידעו שהתשובה כבר ידועה לי. הם עמדו על דעתם וחזרו ואמרו שהם קנו את הפרות ולא גנבו אותן. אם כך, אמרתי להם וְשָׂאֵל להם לחשוש, ופשוט, שיסגרו את חנותם ויבואו איתי לתחנת המשטרה. אבל מזה הם חששו ופתחו איתי במו"מ שבהמשכו גילו לי ממי קנו.

שאלתי איפה גרים הגנבים שמהם קנו, ומתשובתם הבנתי שהמקום מוֹכֵר לי, כי בעבר כבר הגעתי כמה פעמים כמעט עד הפרדס שהיה ליד המאהל. על המאהל ידעתי שהוא מאוכלס בפליטים מסיני.

אמרתי שאני יודע להגיע לשם אבל עליי לדעת מי האנשים שמכרו את הסחורה הגנובה.

— הם מסיני, משבט סְאוּרְקָה.

— האם אלה תמיד אותם האנשים?

— תמיד ישנו אחד קבוע ואיתו ישנם אנשים שמתחלפים, אבל אם אַרְאָה אותם, אכיר אותם.

— אחר כך, בהמשך, תוביל אותי אליהם. עכשיו אתה יכול לפתוח את החנות שלך, ולהם, אל תספר כלום!

הלכתי אל עוד אחד מחבורתם, ושמעתי מפיו אותה גירסה.

שאלתי איפה שוחטים את הפרות, והתשובה התמיהה אותי.

— ברחוב, על יד הבית, שם שוחטים את הפרות.

— איך זה יתכן?

— יש לנו מיתקן עם גלגלת, שם נתפסות הפרות ברגליהן האחוריות ומורמות למעלה כשראשיהן שמוטים מטה, ואז שוחטים אותן.

הוא הביא אותי למקום המעשה, אף כי לא בשעת מעשה.

— ומה עושים בעורות של הפרות?

— אוספים אותם עד שמצטברות כמויות גדולות, ואז מגיעים סוחרים ומוכרים להם.

ביקשתי שיראו לי את העורות שהצטברו ובדקתי את אזור הגב שבכל יריעת עור. היו עורות ממוספרים והיו עורות שנקרעו מהם פיסות העור הממוספרות.

— ומה אירע לפרות מהבוקר?

— אחת שחטתי ואחת נמצאת אצלי בבית.

— בוא, תראה לי!

הלכנו אליו, לבית דו-קומתי. כבר בעלותנו במדרגות, הבחנתי שישנה בגג הבית פרה ממוספרת. לא היה עולה על דעתי לחפש בעליית הגג.

התקשרתי לעין השלושה ווידאתי את מספרי הפרות שנגנבו משם, וחיפשתי גם את שאר הפרות. הן הוחזקו בפרדס. מספריהן העידו עליהן שגם הן היו גנובות. מחלקן כבר הוסרו המספרים כי תוכנן להשאירן לזמן מסוים, ולא רצו להסתכן בזיהוין ובתפיסתן.

איש שיחי אמר שקנה אותן מכמה אנשים.

החתמתי אותו על הצהרה שראינו ביחד את הפרות בפרדס, ועל התחייבות שלא להזיז אותן משם.

התקשרתי לוותרניר המחוזי והכתבתי לו את המספרים. הוא לא ידע על רובם אבל על מספר אחד ידע בוודאות, שהיה שייך לפרה שטיפל בה שבוע קודם לכן.

תיעדתי הכל — את המספרים והשמות ואת פרטי האטליז, ולקחתי איתי את הנהג להראות לי אל מי עוד הביא את הפרות. רשמתי עוד מקומות ועוד אטליזים ואת בעליהם, וגם תאריכים לרוב... וכבר הגענו אל שעות החשכה כמעט.

הגיעה השעה להפסיק את משימות אותו יום, כי כבר הייתי מוצף במידע שנערם בניירותי וכמו איים להטביעני. ידעתי שאצטרך להמשיך לחקור, למרות שהצטיירה לפניי תמונה ברורה למדי.

הוריתי לנהג להעמיס את הפרה שנגנבה מעין השלושה, ומן הפרות שהיו על אוזניהן מספרים, ידענו בוודאות על אחת גנובה, אף שעדיין לא ידענו ממי נגנבה. גם היא הועמסה על המשאית, ובהמשך התברר שהיא מכפר עזה.

כבר היתה שעת חצות, הייתי מותש ורציתי 'לגמור להיום'. הוטרניר המחוזי העדיף שהפרות יושארו בקרנטינה בעזה, ואני עניתי שאם ישנו בעזה הסגר שניתן לסמוך עליו, כי אז ישנן עוד פרות שמוטב להביאן לשם. כך עשינו, אבל את שתי הפרות המזוהות כגנובות, התעקשתי להביא לעין השלושה. לרפתן בקיבוץ אמרתי שישמור על הפרה שלו אבל שיידע שהוא מנוע מלנהוג בה מנהג בעלים עד שיקבל אישור משטרתי שהפרה שייכת לו. וביקשתי שלפי שעה, ישמור גם על הפרה השנייה.

הנהג הפציר בי לשמור על סיפורו חסוי והפסתי את דעתו. הבטחתי שסיפורו נצור ממש כמו שמקובל בנוהלי סודיות בנקאית. הודיתי לו על עזרתו והבטחתי לגמול לו עליה.

נפרדנו – כל האנשים שקברו אליי לפעולה שהצריכה התמדה ודבקות במטרה, ושיבחתו אותם על העבודה הטובה. הדגשתי שממש קידמנו את ההתמודדות עם נגע גיבנות הבקר. הסיפור הזה היכה גלים בצבא ובמשטרה ובמג"ב, וכל אחד שאף לקרדיט שייזקף לזכותו, על ההצלחה. בצבא שמחו עד כדי ששכחו לי את הפרת הפקודה. מג"ב חשב שאני יכול להועיל לכל השוטרים-כולם, והמשטרה אמרה שמלכתחילה הם האמינו שיש פה משהו אמיתי ובגלל זה "אנחנו איתך", אמרו בריש גלי.

לא חלף יום וקראו לי אל מג"ב שבתחנת משטרת אופקים משום שמפקד המחוז במג"ב מבקש שניפגש בשביל שישמע מפי את הסיפור. באתי וסיפרתי, והוא התחיל בשבחים... אבל אני מיד המשכתי לדבר על העיקר. הסברתי שזה לא נגמר ונשארה עוד עבודה רבה, למצות את כל המודיעין שאספתי מעבר לגדר.

אותו מפקד אמנם אמר, בסדר, ומיהר לפאר את הפעולה ולהצהיר שהמליץ עליי לאיזשהו גילוי של הוקרה כי פעלתי בהתנדבות. לי הקרדיטציה הזאת לא היתה חשובה. מה שהיה חשוב הוא להמשיך בעבודה. ענייני כבוד וכיבודים לא היו רלבנטיים לי, ושכחתי מהם...

ובכל זאת, אחרי זמן מה הגיע עוד מישהו שהיה אחראי על מתנדבי מג"ב, וגם בנוכחותו התבקשתי לשחזר ולספר לפרטי פרטים את עלילות הפעולה. אני לא ידעתי שהם אימצו את הסיפור ועשו אותו ל'מבצע שלהם', וכאשר סיפרתי, הבחנתי בהתלחשויות, ואפילו העירו לי שקלקלתי להם. "חשבנו שאתה שוטר שלנו אבל עכשיו, כל הקרדיט יילך ליחידה שלך".

— אני לא משתייך אל אף אחד, אבל כשאני עושה את העבודה במסגרת הצבא, אני לא מתעסק בחלוקת ציונים, ובטח לא למי שהציון לא מגיע לו. לא עשיתי את זה בשביל להאדיר את שמי אלא לטובת העניין, כי... כי פשוט, כבר לא הייתי מסוגל להסתכל לרפתנים בעיניים.

אחרי כן, חזרו וקרו עוד מקרים קיצוניים עם גנבות וגנבים (להלן, בבארי), וגם השגרה ברפתות הופרה והופרעה השקם והערב והגיעה למימדים בלתי נסבלים (בעיקר במושבים).

בקיבוץ בארי יש מכתש גדול שאינו מעובד אבל אפשר לנצל אותו למרעה, לכן רצו בקיבוץ להקים רפת לבשר ובנו במכתש מכלאה גדולה ומשוכללת, והשקיעו כסף רב בפרות שנועדו לגידול מחוץ לחצר המשק, די רחוק מתוך הקיבוץ. נדרש כוח אדם לשמירה אבל התקשו לעמוד באיושו, ולכן השקיעו באמצעים אלקטרוניים ובכלבי שמירה שנביחותיהם נשמעו למרחוק, והגיעו עד הקיבוץ. אבל הגנבים מצאו עצה ותושייה כנגד הכלבים. הם הדפו את הכלבים חזרה למלונותיהם בעזרת חבילות קש שנשארו לפני גופם, להגן על עצמם מנשיכות. וכשנכנסו הכלבים למלונות, תקעו הגנבים את חבילות הקש בפתחי המלונות וכך ניטרלו את הכלבים מלהרתיע ולהתריע.

באין מפריע חתכו הגנבים צינורות עבים והוציאו את הפרות מהמכלאה. לבארי לא נותרה ברירה אלא להכיר בכך שבתנאים הללו לא ניתן להחזיק בפרות ולהישמר מגנבים, והמכלאה חוסלה.

המקרה של בארי אמנם ציורי במיוחד, אבל גם במושבים כמעט לא נשארו פרות, כי רובן נגנבו ובאלה שטרם נגנבו, כבר אי אפשר היה להחזיק, כי היה צפוי שבמוקדם או במאוחר ייגנבו גם הן.

עדכנתי את הוטררינר הראשי בגודל הנזק של גנבות הבקר, והוא הבין את הדברים לאשורם. על סמך המידע שפרשתי בפניו, ניאות לשתף פעולה במבצעים משותפים עם המשטרה ומג"ב, במאבק שצבר כבר ותק ומידה לא מבוטלת של הצלחה, מול גנבי הבקר.

אני כבר הבנתי אז, לאן מגיע הבקר הגנוב, ובאלו שיטות הוא מועמס. גיליתי שרמפות הוכנו בשבילו לכל אורך הגבול, עד שהוא מורד מהן, בדרך כלל בקרבת פרדסים ומאהלים. ואז אמרתי למפקד מחלקה במג"ב, שישב עם אנשיו באופקים: "בוא איתי וקח איתך את כל המ"כים שלך, ונעשה סיור בכל הרמפות שאליהן הגיעו הפרות. כך תבינו שכאשר מרגישים ברפת שנגנבה פרה, אל לכם לגשת למשק אלא לרוץ היישר אל הרמפה הקרובה ביותר ליישוב!"

יצאנו יחד כפי שתכננתי, ודבר ראשון שעשיתי – הבאתי אותם למקום שבו שכן המאהל הקרוב לכניסה מנחל עוז. לא היה מסובך להגיע. עלינו על הכביש העוקף ואחרי כמה קילומטר שכן המאהל. הצבעתי עליו. הראיתי להם שיושבת שם חבורה, במעגל מסביב למדורה, וקרוב לוודאי שהם מתכננים את הלילה המבצעי שלהם.

קראנו למשקים שיבואו ויחכו לנו בצומת של המחסום או אפילו במחסום עצמו, ואנחנו נעשה עיקוף ונבוא בדרך אחרת, לבל ירגישו שראינו אותם. וכך היה.

לא ארך זמן רב והתגבורת מהמשקים הגיעה ובאנו אליהם למחסום. תדרכנו אותם והתחלנו לעקוף אותם על מנת להפתיע את הזוממים לגנוב, ולמנוע מהם להתפזר לכל עבר.

מצאנו אותם ישובים עדיין, טרם יצאו לפעולתם. נכנסתי מיד עם המפקד וכל המ"כים אחרינו. העמדנו פנים שבאנו לבקר אותם ביקור נימוסין, והחלפנו ברכות.

שאלנו מניין הם, והשיבו שהם מפונים מסיני ואת המקום הזה קיבלו מהמימשל.

הבחנתי שכולם נועלים נעלי פלדיום, כיאה ליחידה מסודרת ומצוידת שמנתה תריסר בחורים. הבנתי שעת להתחיל לפעול.

החבר'ה שלנו עטו בזוגות על כל אחד מן הללו שהיו חשודים בהיערכות לגנבה הלילית הבאה, הלילה, עצרו אותם והביאו את כולם אל תחנת המשטרה.

לא רצינו להתסיס את הרוחות ולכן אמרנו שהמעצר הוא לצורך תחקור, ואחריו ישוחררו. אבל את שמותיהם רשמנו בו במקום.

כשעמדתי איתם, הבחנתי באחד מהם שזכרתיו היטב, כי כבר נתקלתי בו כמה וכמה פעמים. שאלתי לשמו. קראו לו "זאבט", שפירושו: מפקד. זה מישהו שבלט ביניהם, ושחיפשתי מזה זמן רב. הוא התגורר על-יד תלמי יוסף וגנב משם וגם מישע – ממשפחה שהגיעה מקיבוץ חצרים וביקשה כדמי עזיבה, שני סוסים שכבר בקיבוץ היו נתונים לטיפולה. מהמשפחה הזאת גנבו כמה וכמה פעמים, והעקבות תמיד הובילו אל ביתו, אבל אף פעם לא מצאתי אותו בבית. אשתו אמרה שאין לו זמנים קבועים בבית. היא ביקשה: "חפשו אותו ותורידו ממני את הצרה הזאת! כל הזמן מחפשים אותו!" ניכר בה שאמרה את הדברים בכנות ובכאב. ניכר בה שסבלה ממנו.

שחזרתי בזיכרוני שלא מכבר נגנב טרקטור, והעקבות הובילו כרגיל, אל אוהלו. אשתו אמרה שבעלה נסע בטרקטור לעיר. ניסיתי לברר איתה עוד פרטים אבל היא אמרה לי בקול חרישי: "עשה לי טובה ועזוב אותי. באוהל שלידי, מאה מטר ממני, גרה אימא של בעלי. היא רואה אותנו ושומרת את צעדיי. היא תגיד לו שדיברתי הרבה זמן עם יהודי". ניכר בה שהייתה מפוחדת מאוד.

ביקשתי שרק תאמר לי מתי אוכל למצוא אותו, אבל היא חזרה ואמרה שאין לו זמנים קבועים.

שאלתי אם הוא בא עם כבשים. "כן, הרבה פעמים. זה המקצוע שלו, אבל לי יש מזה רק צרות".

הבאנו את כולם לאופקים וכבר התאחזה השעה ורק שוטר תורן היה בתחנה. הזמנו חוקר שיבוא לקבל אותם. ביקשתי מהמפקד לשמור את זאבט בנפרד משאר העצירים משום שהוא מבוקש על הרבה עבירות. אמרתי שאחזור מחר ונחקור אותו ביחד, ובינתיים המשכתי ללקט פרטים עליו.

בבוקר באתי לתחנת המשטרה, ונוכחתי לתדהמתי, שזאבט ברח למרות שהיה אזוק באזיקים שנקשרו אל סורגי הברזל שבחלון. הוא הצליח לחליץ את ידיו מהאזיקים שנשארו על החלון.

כעסתי מאוד אבל שאלתי על שאר העצורים. נאמר לי שרשמו את פרטיהם ושחררו אותם.

— ומה יהיה אם יוזמנו למשפט ולא יבואו?
— זה עדיין לא בדרך למשפט, זאת רק חקירה כי הם לא מודים, ואנחנו לא נוציא מהם בכוח הודאות...

חזרתי והסברתי כמה אני מאוכזב, וכמה אנחנו סובלים מפגיעתם, וכשסוף סוף הגענו למשטרה, הם יוצאים פטורים בלא כלום ויכולים להמשיך באין מפריע.

כעבור שבוע טילפן אליי פרדסן מתאשור. הוא סיפר שבבואו בבוקר לפרדסן שלו, מצא בין השורות כמה פרות ואיתן כמה בחורים בדואים. הוא שאל אותם מה מעשיהם שם, וענו לו ש"קנינו את הפרות בבאר-שבע ואנחנו בדרך לעזה, אבל לא הספקנו להגיע לעזה ונשארו לישון בלילה בפרדסן".

המושבניק מתאשור חשד בהם ובסיפורם ויצר איתי קשר, ואני הזעקתי את מפקד מג"ב. אמרתי לו שיש חשודים בתאשור, והסיפור שלהם מתאים לסיפורי בדים שהיו שגורים כבר בעבר, לכסות על גנבות.

התקדמתי לכיוון תחנת המשטרה אך מפקד מג"ב הגיע לשם לפניי, עם כמה שוטרים שנילוו אליו. מצאו אותם ישנים. כנראה ציפו ללילה, להמשיך בדרך עם הפרות.

ובתחנה בישרו לי ש"לא תאמין, מי נמצא איתם. ה'זאבט' שלך גם כן ביניהם". המפקד הבטיח שהפעם יטפלו בו בקפידה. ואמנם, בהמשך היום הוא צלצל לבשר לי ש"זאבט הזה כבר לא יוכל להזיק". המפקד סיפר שזאבט התקשה ללכת והסיעו אותו עד גבול מצרים, ושם הציעו לו שלעיני כולם יזחל אל ביתו... הבעתי חשש שזאבט ישאף לנקום אבל המפקד סתר את דבריי ואמר "אל תדאג, הוא לא ירצה לראות אותך יותר!"

אחרי כן קיימנו מבצע בעזה, בשיתוף משרד הבריאות, משטרת עזה וכל סיירי השדה. ארגנתי את המבצע וקיבלתי את ברכת מפקד עזה שהיה מוכן לשתף פעולה ולעזור.

בסיני פשטנו על כל המקומות שהיו רשומים לי, וחיפשנו את האנשים. כמה מהם מצאנו, עם פרות גנובות. ריכזנו את הפרות בקרנטין. אני התייראתי פן ייגנבו ממנו, אך הובטח לי שתועמד שמירה.

ואני כבר לא עקבתי אחרי החקירה. לא התעדכנתי מי נעצר ומי הועמד למשפט. הסתפקתי בקידום ענייננו במידה רבה. ובאמת, מאז נהיה שקט ונפסקו גנבות הבקר. הן היו כלא היו!

הַסְּבָה גורפת מגנבות בקר לגנבות רכב

ואולם... חללים מתמלאים ביקום, והדחף לגנוב מצא לו מוצא אחר, מהודר יותר – גנבות הבקר התחלפו בגנבות של מכוניות, שנגנבו בידי אותם גנבים באותן חבורות. הסתבר שגנבי הבקר עשו הסבה מקצועית לעיסוק קדחתני בגנבות רכב!

הם הרחיקו לכת – בתחילה פשטו על הדרום ובהמשך הגיעו למרכז, ואת המכוניות הגנובות ריכזו בפרדסים סמוכים לקו הירוק. נהגו לגנוב ב'מכה' אחת – כמה מכוניות בלילה אחד, ובו בלילה היו פורצים את גדרות הפרדסים. זאת למרות שנעשו פעולות מניעה, משום שהגנבים יכלו להן.

באותו זמן כבר היו כרויות תעלות סביב הגדר, לאורך הגבול, בשביל להקשות את הגישה אליו ברכב, על-ידי אורחים בלתי-קרואים. אבל האורחים מצאו תחבולה. הם פעלו בזמן שהסוירים הצבאיים רחקו או פסקו לשעה ארוכה, ואז קיבצו אנשים שאחזו בידיים חרוצות בטוריות, והיו סותמים את התעלות ומאפשרים מעבר ממונע עליהן.

ואני, כמנהגי הקבוע מזה עשרות בשנים, המשכתי ללכת על עקבות ופעמים רבות הייתי מגיע אל הצד הצפוני של מחסום נחל עוז. באחת הפעמים הגעתי אל מחנה צבאי שהיה בו מגרש גדול וריק. התקרבותי וראיתי תנועה ערה של מכוניות. ובאחד הימים ראה אותי מישהו ומיד זעק בקול גדול, והמכוניות כולן, כאילו אחזה בהן רוח תזזית, נפוצו בנהיגה פרועה לכל העברים.

דיווחתי למשטרת עזה ולקצין המודיעין והוא פיענח לי שְׁאָל המגרש מגיעים הַרְכָּבִים (זו מילה שְׁאֵלְתָר והמציא עמיתי הזכור לטוב, אורי גולד ז"ל) הגנובים וגם הסוחרים הבאים לקנות אותם. הוא הודה שלכאורה, לא-בלתי-אפשרי לטפל בזה, אבל... יש להם סדר עדיפויות אחר ואין להם כוח אדם להתמודד עם הגנבות הנסחרות מתחת לאפם.

לעתים קרובות הזדמנתי לשם שוב, כאשר הלכתי בעקבות רכבים גנובים ולתסכולי, מצאתי רק רכבים מועטים. אבל... בקרבת מקום הבחנתי בבית מוקף חומה גבוהה. וְקָרָה שראיתי שעקבות של רכב שנגנב מבארי, הגיעו עד אותו בית. התקרבותי לחומה ועליתי על גג הרכב שלי, להציץ במה שמתרחש מעבר לחומה.

ראיתי שורות-שורות של חלקי רכב גנובים שפורקו ומוינו – שורות גלגלים ושורות של מנועים ועוד... בכל שורה היו ערמות בכמויות ניכרות. הבנתי שלפניי משחטת רכב.

במרחק מה אך עדיין בטווח עין, היה ערוץ אשר בו היו חותכים את כלי הרכב בלילות, מפרקים וממיינים במהירות את חלקיהם, ומכניסים אותם למקום הריכוז המוסתר בחומה.

העברתי את המידע למשטרת עזה, ונעניתי לאמור: "אנחנו יודעים על זה אבל אין לנו כוח אדם לטפל בזה".

לא נותרה לי ברירה ופרצתי את דלת החומה ועצרתי את האדם שנמצא שם. חשבתי שלא ישוחרר אם אביא אותו למשטרה הטרודה מכדי לעצור אותו בעצמה, ויהיה זה טריגר להתחיל להתמודד עם הבעיה. וכיוון שגם אני איני (עכ"פ, אז לא הייתי) פנוי, מחמת העומסים שלי, לא עלה בידי לוודא אם אמנם נשאר במעצר.

איך שלא יהיה, התמודדות אמיתית עם הבעיה, לא היתה...

מְרַעָה בלתי חוקי

עבודתי במועצה האזורית אשכול מאז שנת 1974, התחילה בנושא המרעה – המרעה שבשבילו התחוללו פלישות אינספור אל שטחים מעובדים ביישובי המועצה.

העירנות לְדָבָר התחילה בנירים. כאן הבחינו שעדרים לא-לנו עולים על השדות מוואדי הבשור וגורמים לנזקים משמעותיים, וביקשו ממני להקדיש כמה זמן שיידרש על מנת לבדוק מה אפשר לעשות מול המיפגע.

אני כמנהגי, יצאתי לשטח ומיד פגשתי בשדה בעדר ללא רועה. חיפשתי את המאהל של הרועה הנעדר, וכמנהגי, הלכתי בעקבות העקבות שבוואדי, והגעתי למחוז חפצי. מצאתי את הרועה והוא התנצל על שעזב את העדר ובא למאהל רק בשביל לקחת מים והבטיח שכבר הוא חוזר לעדר. אמרתי לו שהעדר הספיק לפשוט על השדה.

"אבל לא עבר הרבה זמן ולא יכול להיות שהספיקו לאכול הרבה חיטה", טען הרועה.

לא התווכחתי, רק ביקשתי שיוריד אותם מן הרעייה בשדה, ודרשתי שיותר זה לא יקרה. אבל כעבור שבוע פגשתי שוב בעדר והתקשרתי למשטרת אופקים, לשאול מה עליי לעשות? זכיתי למענה מתוחכם: "תיקח אליך כמה כבשים מהעדר, וכשהרועה יבוא להתלונן, נטפל בו. ואתה, בוא להגיש תלונה עכשיו!"

וכך עשיתי. הבאתי איתי ארבע כבשים לתחנת המשטרה אבל שם לא רצו להחזיק בהן, והסתפקו בתלונה שהגשתי.

הבעלים של העדר באו אליי לנירים, ביקשו שאחזיר את הכבשים והציעו לשלם את הנזק. ואולם אני לא ידעתי לאמוד את הנזק למרות שהתרעתי עליו פעמיים, לכן הסתפקתי באזהרה שאם יקרה הדבר שוב, כי אז, בפעם השלישית, אקח איתי את כל העדר. וכך היה.

בפגישתי הבאה עם העדר בשדותינו, הובלתי אל הקיבוץ את כל העדר.

במאמר מוסגר המסגיר את רגשותי, אני מודה ומתוודה שחשתי אי-נחת ואי-נוחות להריץ את העדר ממקום המרעה שבו שהה בנינוחות, כמי שעושה כבתוך שלו. הייתי מודע לחשש שקצב ההליכה המאומץ של הכבשים, שהאצנו בהן להגביר את מהירות התקדמותן, עלול להזיק לכבשים המעוברות, אבל הייתי מחויב להזיז אותן משם לפני שתתעורר התנגדות אלימה ומסוכנת, מסוכנת לשני צדי המתעמתים. ובלית ברירה, הדחקתי את רגשותי והסיתי את סערת הנפש שנעורה בי.

בהגיעי ראיתי שאשר יגורתי, קרה. היו שם הרבה רכבים והרבה אנשים, ונראה שכולם באו בשביל לקחת בכוח את העדר. החלטתי להניח להם ולהימנע מעימות שלא יכולתי לצפות איך ייגמר. אבל חזרתי ופניתי למשטרה וביקשתי שיחליטו מה לעשות, ויעשו. ביקשתי שיזמינו אליהם את בעל העדר על מנת לגמור את הפרשה.

התוצאה הלא-מספקת הזאת, לימדה אותי שהבעיות הללו אינן פשוטות וצריך לתת את הדעת ולהשקיע מחשבה (בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה!"), איך להתמודד עם תופעות כאלה.

התכנסנו לטכס עצה עם ראש המועצה, והגענו למסקנה שדרוש לנו חוק עזר מועצתי לענייני מרעה, שיקבע כי לפי החוק לא ניתן להיכנס לרעות בשטחי המועצה ללא אישור ורישיון. עורך-הדין של המועצה הגיש בקשה לאשר את החוק ולהכליל אותו ברשומות, והחוק אושר.

החוק אושר אך הבעיה נותרה בעינה, ללא פתרון, ודווקא בגלל קונפליקטים בין 'כוחותינו'. הסתבר שעד אז, במקומות שהיה מרעה מסודר, היה משרד החקלאות ממונה על חוק המרעה, אך נוכחנו שחוק המרעה הקיים שאכיפתו הוטלה עליהם, לא סיפק לנו תשובה מתאימה, ואמנם בירכנו על שהחוק 'שלנו' אושר, אך נוכחנו שהיו קשיים ממשיים לבצעו.

בשנתו הראשונה של החוק, התנגד לו משרד החקלאות. זה משום שהם היו מוציאים היתרי רעייה ללא ביקורת – נקטו במודע בהליך מעלים-עין שהכניס להם כסף רב, כי בעד כל רישיון למרעה, שולם למשרד לפי כמות הכבשים בעדר, וזה הצטבר למאות אלפי שקלים בשנה, שעליהם הם לא רצו לוותר.

ואולם גם אנחנו לא רצינו לוותר על התמודדות אמיתית עם המטרד והתווכחנו עם המשרד והתעמתנו עם הסיירת הירוקה, ובסיומם של ויכוחים אינספור, הגענו להסדר – אנחנו לא נפעיל את חוק המרעה 'שלנו', אבל עליהם לעזור לנו לאכוף את החוק 'שלהם', שהיו בו פחות 'שיניים' מאשר בנוסח החוק שלנו, למרות הדימיון שהיה בין השניים.

ועוד דרשנו שכאשר ירואינו בעלי העדרים שיבואו לבקש אישור מרעה, אשב גם אני בוועדה ויהיה לי פתחון פה. אוכל להתריע על פורעי חוק, למנוע מהם לקבל רישיון בשנה הקרובה על מנת להרתיע אותם מעשיית דין לעצמם, או להוריד מהשטח בתוך כמה ימים, עדרים שירעו ללא רישיון.

במהלך הוויכוחים הללו, הממושכים מדי, נכנס לתמונה מינהל מקרקעי ישראל. כשהתחלתי בעבודה פנה האחראי מן המינהל במחוז הדרום אל ראש המועצה וביקש לצרף אליי אדם משלהם, בשביל שנעשה יחד את העבודה שהוא שמע שאני עושה...

ועשיתי – העמקתי בטיפול והתברר לי שהתופעה חמורה לאין ערוך יותר מפלישה אל מרעה ותו לא. התחוור לנו שישנן התנחלויות בדואיות בכל אזור הדרום – בפרדסים, בוואדיות ובשטחי בור, ובכל המקומות הללו התיישבו ללא רישיון.

התחלנו לטפל בנושא באשכול והמשכנו צפונה, עד ה"שומשום", גבעות הכורכר של אור הנר. וגם שם, מול ארז ואור הנר, וביער פָּרַר שניטע מול ברור חיל, גם כן התנחלו. מצאנו משפחות שלמות שהתיישבו שם מזה זמן רב, ועבדו באור הנר, כברור חיל ובניר עם, ובעצם, בכל יישובי שער הנגב – כנהגי טרקטורים ומשאיות שחזרו מן העבודה עם כלי הרכב הקיבוציים. משפחות בדואיות הגדירו את עצמן כוותיקות באזור, כמשפחות שהתגוררו שם שנים רבות והולידו שם ילדים שנרשמו בבית-החולים ובמשרד הפנים, כילידי הקיבוץ.

מינהל מקרקעי ישראל ניסה להתמודד עם ההגדרה הבעייתית הזאת בפניות לערכאות אבל נחל מפלה במערכה המשפטית. פסקי הדין קבעו שצריך לפצות את המשפחות הללו, הוותיקות (!) ולספק להן מקומות חליפיים למגוריהן. ואמנם, המשפחות התעקשו לקבל דיור חלופי בבאר-שבע, וקיבלו את מבוקשן, אך מרביתן פדו זאת בכסף על מנת לחזור ולגור בשטחים פתוחים. השטחים הפתוחים הללו נמצאו לבדואים בפרדסי הבשור שעל-יד צומת מגן, ובפרדסים שבתחומי המועצה האזורית מרחבים. הם קיבלו את השטח שהיה שייך לקיבוץ מגן (ולמגן ניתנו שטחי גד"ש בצדו המזרחי של הוואדי). חלק לא-מבוטל מן המתישבים הללו, במקומם החדש, עבד בפרדסים.

לכאורה, הדברים הסתדרו, אבל לאמיתו של דבר התעוררה בעייתיות חריפה באשר לחוקיות הפינני, והדיה הגיעו עד לכנסת. המינהל ומשרד החקלאות הבינו שלא נתנו דעתם בעוד מועד, לתופעה המחריפה והמדאיגה יותר ויותר, שהיתה טעונת טיפול יסודי ברמה ממלכתית, והביאו אותה אל ועדת הפנים של הכנסת. לדיוני הוועדה ביקשו שאבוא – גם מג"ב, גם המשטרה ואף המינהל הזמיוני, ובאתי להסביר את התופעה והבעיה, והשתתפתי במרבית הדיונים בכנסת.

לוועדת הפנים אמרתי במפורש שהמשטרה הכחולה איננה מסוגלת לטפל בתופעות מעין אלה ואין מנוס כי אם להקים גוף משטרת ייעודי לבעייתיות שבהתנהלותנו עם הבדואים. ואז הציעו משרד החקלאות ומינהל מקרקעי ישראל – להקים את הסיירת הירוקה לטיפול ממוקד בנושא, אך אנחנו חששנו שהפתרון שהוצע לא יוכל לגודל הבעיה, משום שלסיירת הירוקה כגוף אזרחי, אין 'שיניים' ואין סמכויות די הצורך. אני תבעתי שמג"ב יקים גוף שיופקד על הטיפול בגנבות חקלאיות ובהתנחלויות בדואיות. ואז פצחו בדיונים – מי יממן ואיך יתנהל... ובעיצומם של הדיונים, הודה מג"ב שאין לו ניסיון בכגון זה. גם אז לא אמרתי נואש ושידרגתי את הצעת: קודם כל, תקימו (!) ואני, המנוסה והמכיר על בוריה את הבעיה, אלווה את ההקמה ואת הפעילות, בתחילה בדרום ובהמשך בכל רחבי הארץ, כי התופעה פשטה לאורכה ולרוחבה של המדינה. וכך הוקמה במחוז הדרום של המשטרה פלוגה ייעודית שמנתה שתי מחלקות – מחלקה אחת של מג"ב ישבה במשטרת אופקים, ומחלקה שנייה התמקמה בלכיש, בתוך מחנה צבאי. זה היה צעד ראשון ובונה אבל הפתרון עוד לא היה בהישג יד. לימוד הנושא ויישום אכיפת החוק נמשכו עוד שנים...

היינו מְפָנִים עֲדָרִים ללא רישיונות ומריצים אותם מזרחה, לכיוון באר-שבע, ואז... התברר שבמשך כל תקופת הישיבה של העדרים שבאו מפברואר עד אוקטובר, הם לא רק רעו פה ובעליהם לא רק ישבו פה, בסמוך ליישובים עבריים, אלא כמעשה שבשגרה גרמו נזקים כבדים לחקלאות (גנבות של תוצרת חקלאית ושל חבילות חציר וקש ואבזרי השקיה, ממטרות ושיברים, ומטענים סולאריים ממחשבי השקיה וכיוצא באלה, נהיו יומיומיים). למרות שברוב המקרים ידענו מי עשה זאת והגשנו תלונות במשטרה, זה לא עזר הרבה ולמעשה, היינו די חסרי אונים ולא עלה בידנו למגר את הגנבות, ההתנחלויות והמרעה... נהגו אצלנו כאילו בשלהם הם משתמשים.

אבל, המאבק הזה נמשך עד עצם היום הזה, ולמרות הניסיון המצטבר והתובנות שנאספו בדי-עמל, עדיין ההתמודדות סיזיפית.

בגנבות חקלאיות קשה להוכיח מי הגנב, ולכן תלונותינו טופלו כאשר הצבענו על חשודים שהעקבות הובילו אליהם, אבל הטיפול המשטרתי לא הספיק בשביל לפתוח להם תיק, וכזה המצב עד עכשיו.

ובכל זאת, למרות התסכול הכללי, היו מקרים שעלה בידנו לשכנע את משרד החקלאות כי תלונותינו מגובות בעובדות, והמשרד עצר למי שְׁהִלְנּוּ עליהם, את הרישיונות לרעות בשטחים שלנו, שהם פופולריים מאוד בקרב הרועים. אצלנו, גם שטחי הפור והוואדיות גשומים יותר מאשר השטחים הדרומיים להם, ולכן עשבייתנו נחשבת משובחת למרעה, אופטימלית ומתאימה לו, ומבוקשת ביותר על-ידי הרועים, ומועדפת אפילו יותר מאשר שטחים נרחבים שקיבלו בצפון.

והיו כאלה שלא עמדו בתנאי החוזה והוזהרו שלא יקבלו שטחי מרעה, אבל כשהתחילה העונה הם פנו לשתדלנות אצל שרים, למשל אצל אריק שרון, בשביל שילחצו על המועצה לא לשלול מהם מרעה. והיו שתדלנויות הפוכות – להעניק רישיון למרעה מיטבי. למשל, היה עדר של בדואי מיוחס, חליל אבו-רביע, שזכה במרעה בשטח שכולם לטשו אליו עיניים, בוואדי שמתל ג'מה עד הקו הירוק.

אבל חליל זה נגלה לי באור אחר, חיובי ומעורר הערכה, כאשר זכינו שנינו (ועוד חייל מן הנח"ל) באותות הוקרה ממד"א על הצלת חיי אדם תוך סיכון עצמי, וחקלקנו את הפרס.

זה קרה בשנה רוויית גשמי זלעפות ושטפונות בוואדיות, כשבחיותי בדרך נתקלתי בקבוצת נחלאים שאצה להם הדרך להגיע הביתה, לצפון, ולא היו להם, לא סבלנות ולא יישוב דעת, לחכות לירידת מפלס המים. הם ניסו לחצות את הוואדי הגועש ונסחפו בזרם. בבהלה הגדולה, הצליחו הבחורים לנווט את עצמם איכשהו אל גדות הוואדי, אבל הבחורה שביניהם נאחזה בקנה סוף וזעקה לעזרה. היא צעקה שקר לה ושהיא לא יודעת לשחות, והיתה מפוחדת מאוד. לא הססתי, נכנסתי למים והוצאתי אותה כל עוד נפשה בה.

כאשר הוזמנתי לטקס החגיגי של מד"א, פגשתי שוב בחליל אבו-רביע, שגם אותו זימנו להביע הוקרה על מעשהו – הוא חילץ נוסעים מג'יפ שנתקע בוואדי מוצף, תוך גילוי אומץ

ותושייה. חליל נתגלה באור אחר, ואפילו נלוותה הילה לדמותו, אבל לא ארכו הימים ושוב ניצבנו משני עברי המתרס בנושא המְרָעָה, כשהרועה שלו, בחור מסמוע, שזכה בגיבוי מג'ומס (חיים אורון), הרשה לעצמו לפלוש לשטחים של כיסופים.

הבדואים הגנו על פריעת החוק כאורח חיים, בנימוק שבשבילם היה המְרָעָה מקור מחיה, ולמרות שבעינינו לא היה הנימוק קביל, הרי לא יכולנו להתעלם מקיומם של 180,000 ראש שהתרבו מעונה לעונה גם מבלי אישורים להגדיל את העדרים. בשר העדרים וצמרם סיפקו את תצרוכתם העצמית והותירו גם למכירה לערבים-ישראלים ולערביי השטחים, והביקוש לתוצרתם גאה בחגים.

ובעיית המְרָעָה נותרה ועד עצם היום הזה לא באמת נפתרה...

'הצוללת הצהובה'

'הצוללת הצהובה' היה כינויה של משאית ששימשה את חברת בלו בנד להובלת מטענים של חפסות מרגרינה. זו היתה משאית סגורה עם ארגז קירור סגור, כולה צבועה בצהוב ופס אחד כחול הקיף אותה. ומראיה הצהוב כמעט כליל, בא לה הכינוי.

נתקלנו בה די מאוחר, ובפעם הראשונה נתקלתי בה אני, בבוקר אחד שבו קידמה את פניי הודעה ממבטחים ומעמי עוז, שבמחסנים שלהם, שבחלקות המערביות של המושב, היו בלילה פריצות וגנבות גדולות.

קראתי למג"ב ומיהרנו למושבים, מג"ב לעמי עוז ואני למבטחים, ואח"כ נפגשנו להחליף מימצאים ורשמים. אני ראיתי סימני רכב לא-מופריים לי, ודווח לי שנגנבו מיכלי דולב גדולים מפלסטיק. ולמג"ב בניקים דווח שמחסן בית-האריזה נפרץ ונגנבו ממנו ארגזי פרי עם עגבניות שמחירן היה מרקיע שחקים באותם ימים, וגם כלי-עבודה ודיסקוס.

רשמתי בפרוטרוט כל מה שאמרו לי ועדיין נשגב מבינתי איפה עמד הדיסקוס ואיך העמיסו אותו (??) והרי רק משאית עם מנוף יכולה להעמיס כלי גדול וכבד כל כך (!) אבל מן הנמנע היה להגיע לאיזשהן מסקנות מבלי להסתמך על בדיקת העקבות. בשבילי הייתה קריאת העקבות – כלי חיוני וראשון במעלה, בעבודתי, וכבר הייתי בקיא ומנוסה בבדיקת מה שמשתמע מבדיקתן.

לא נמצאו סימני גרירה של הדיסקוס וזה זעק, דַּרְשָׁנִי, לא רק אמר... והבנתי שהעמיסו את הדיסקוס מבלי לגרור אותו.

צירפתי פרט לפרט במחשבתי – רק למשאיות המובילות תוצרת יש משטח להורדה, ומרימים אותו אל גובה הארגז למעלה. הבחנתי בסימני המשטח על בליטותיו, וצילמתי וציררתי את גלגלי המשאית הקדמיים והאחוריים. עוד הבחנתי שהיו לה ארבעה סוגי גלגלים ברורים בשונותם אלה מאלה. לא ידעתי איזו משאית זו, אבל הסקתי שיש לה משטח הידראולי אחורי, המתרומם והופך לדלת. נראה לי שהעלו את הדיסקוס על המשטח בדחיפות, והצמידו אותו אל הדלת האחורית במשאית, שהיא בעצם, משטח מתרומם. לא לכל משאית יש משטח הרמה כזה והיה עליי למקד את חיפושיי במשאית הידראולית שכזאת.

הסתובבתי בשטח לחפש את עקבות המשאית, וחלף על פניי חקלאי מעמי עוז ושאל מה אני מחפש. מתשובתי נסער מתשובתי ואמר: "בדיוק איפה שאתה עומד ומחפש, עמדה ביום שישי משאית. חשבתי שהתקלקל בה משהו. גם בשבת היא נשארה חונה באותו מקום ולא זזה מכאן".

למשמע דבריו, אני התחלתי להשוות את העקבות, והוא התמסר לתיאור מראה המשאית – צהובה כליל, עם הקו הכחול של בלו בנד. כך הצטברה אצלי אינפורמציה ראשונית והתחלתי להתחקות אחריה.

ומאותו יום, נהייתה גנבה גדולה באזור, בתדירות שבועית. היה ברור שהמשאית באה הנה ריקה ויוצאת מכאן מלאה.

חקרתי ובדקתי למי היא שייכת. עד כה היה בידי רק סוג המשאית אבל לא מספרה. שאלתי עליה אבל אף אחד לא הכיר, לא ידע. התחלתי לעמוד בצמתים ופשוט לחכות לה ולקוות שאתקל בה. התמדתי בהמתנה לה, והיא אכן, הגיעה.

יום אחד כשהגעתי אני לצומת, הבחנתי בה בכביש הפרסה. הסתובבתי סיבוב פרסה ונסעתי בעקבותיה ממרחק-מה. קיוויתי שתעצור ואוכל לרשום את מספרה. אבל רק כשהתקרבה המשאית לניר עוז, האטה, והנהג התבונן בכיוון הפרדס. הבנתי שהוא מחפש את מיכלי דולב. הוא ממשיך ואני אחריו, הוא עובר ליד מטעי האבוקדו של נירים, אך אצלנו לא נמצאו מיכלים, והוא ממשיך בנסיעה לכיוון עין השלושה, נכנס לשטח ויוצא ריקם, ומגיע אל צומת כיסופים.

הבנתי שפניו לכיסופים או למחסום, בדרך לרצועה, אבל הופתעתי לראות שהוא המשיך בנסיעה לכיוון ג'מה.

חיכיתי להזדמנות להתקרב ולהבחין במספר הרכב.

הוא ממשיך בנסיעה ואני אחריו, ומגיעים לרעים. הוא עבר את הקיבוץ, נכנס לפרדס ויצא כעבור זמן קצר. הבנתי שלא מצא את מה שחיפש. המשכתי לעקוב אחריו בנסיעה זהירה, והודעתי לתחנות המשטרה של אופקים ושדרות, שיוציאו צוות לצומת בארי, לעצור את המשאית ולרשום את פרטיה. שתי התחנות טענו שאין להן צוותים בשביל זה אבל משטרת נתיבות הבטיחה לארגן משהו...

אני עדיין אחרי המשאית, והיא כבר בתוך קיבוץ עלומים, ומשתהה שם. נכנסתי גם אני, לחפש את המשאית ומצאתי אותה עומדת דומם על-יד בית-קירור. אף אחד לא היה שם, ומיהרתי להשוות את הגלגלים לעקבות שאספתי. הזיהוי היה ודאי וידעתי שזאת המשאית שאני מחפש. אך לא כך היה.

שאלתי במוסך אם יודעים מיהו הנהג. אמרו שלא מכירים אותו, אבל הוא בא מדי פעם, מעמיס משהו מהקירור ונוסע. המשכתי להתעניין ולהמתין לבואו.

לבסוף הגיעו שני אנשים עם האחראי על הקירור, שאמר שהוא מכיר אותם ומוסר להם כצדקה מכל מה שמתאפשר לו. שאלתי אותם על המשאית. הם הציגו את עצמם כנהגים מתנדבים במשאית המושאלת להם לשם איסוף תרומות של תוצרת חקלאית... נבוכותי.

הסתבר שזאת לא היתה המשאית שחיפשתי.

המשכתי לטפל בזה, לא משתי מן הנושא, ונקרתה על דרכי הזדמנות לדבר עם קצין המודיעין של משטרת אופקים, ולספר לו. הוא השתומם: "למה אתה לא אומר? זה שכן שלי מנווה נוי, אבל בזמן האחרון הוא לא כל-כך בבית". כך למדתי מיהו בעל הרכב, אך את שמו עדיין לא ידעתי. הקצין נרתע מלומר לי, פן ימצא את עצמו מסובך איתו. הסתבר שידוע שהוא גנב והוא יעד משטרתי, אבל מספר הרכב לא נודע לי. ומצויד בכתובתו נסעתי לשם, בדקתי אם המשאית נמצאת אך לא, היא לא נמצאה בקרבת הבית, אבל רכב אחר שנמצא בסמוך, היה מוכר כחשוד בגנבות של כימיקלים (וידעתי שממגן נגנבו כימיקלים). רשמתי את מספרה והתברר שהיא שייכת לבדואי. חרטתי בזיכרוני את סוג הרכב ואת צורתו וכל אימת שהיה לי מעט זמן, חיפשתי אותה בב"ש, אבל לא מצאתיה.

לא הנחתי לזה. תדרכתי את מתנדבי ה'מתמי"ד' שלנו, שאם ייתקלו בה, ירשמו את מספרה ואת פרטי הנהג. ובינתיים, המשאית ממשיכה לעשות שְׁמוֹת אצלנו – מיכלי דולב יקרים ממשיכים להיגנב מהפרדסים, שם הוצבו מבעוד יום לקראת הקטיף שנועד למחרת.

שיערתי שהנהג מוריד את הדלת, מעמיס במהירות כמה מיכלים, ומיד סוגרים ונוסעים.

כך המשיך עד שקרתה בשדה ניצן גִּנְבַת סוסים. זה התמיה אותי מפני שמזמן לא גנבו סוסים מכאן. וכמנהגי, הלכתי על העקבות והגעתי עד מערבה לגבולות, בקרבת המנחת. שם מצאתי את המקום שבו הועמסו הסוסים באותה שיטה – הועלו אחד-אחד למשאית. וידאתי שפרופיל הגלגלים זהה.

מסרתי את הפרטים למשטרה אך לא הפסקתי לטפל בזה. שיתפתי את בעל הסוסים וְכָנוּ בהמשך הטיפול, והתעניינו באלו יישובים ישנם גנבי סוסים. נודע לנו שבמושב עוזה ישנה אורווה ובה נתפסו כמה פעמים סוסים גנובים. הבית שחלש על האורווה היה מוקף חומה ועליה התנוססה אזהרה מפני כלב נושך. אי-אפשר היה לראות מה מתרחש בתוך החומה אבל הסייס חזור המוטיבציה, עלה על גג רכבו והציץ פנימה, והבחין בצוללת הצהובה ובנוף שבחצר שבתוכה היא עמדה. הוא רשם את מספר ה'צוללת' ועוד מספר של רכב פרטי שעמד בצמוד אליה, ובדקתי את זהותם במשטרה ואצל סייר השדות של מועצה אזורית חוף אשקלון. שָׁם בעל הרכב הפרטי נודע לי והתגלה שהוא תושב דימונה המופך כעברייך.

היה ברור לי שזהו עסק רציני ומסועף, ושמעורב בו גם בעל החצר מְעוֹזָה נפגשתי עם קצין המודיעין של מרחב הנגב בנושא גִּנְבוֹת גנרטורים. הנושא היה בנפשי, הרי גם מנירים נגב גנרטור בידי גנב בדואי.

הסתבר שחברת החשמל 'הלשינה עליי' והציעה לו לפגוש בי.

נפגשנו, והוא פתח ואמר ששמע עליי, ואני המשכתי וסיפרתי לו על דברים בלתי-מטופלים בעליל, לפחות בלתי מטופלים כראוי, ובעיניי, בלתי מטופלים, נקודה...

לתגובה כתגובתו כבר הסתגלתי. אינספור פעמים וגם הפעם, היא הוטחה בי: "איפה היית עד עכשיו?" "למה לא באת עד עכשיו?!"

ניסיתי להפיס את רוחו, ואמרתי: "בגדול, מבלי להאשים מישהו מסוים, את כל מה שסיפרתי לך, כבר יודעים גם רכזי המודיעין בתחנות המשטרה".

הוא נדהם, "אבל לי לא אמרו כלום".

"אני מתפלא שאתה לא יודע שהם וכל אחד מהם, שומרים לעצמם כל מידע שמישהו מוסר להם, כאילו זה מידע שלהם, בשביל הקרדיט, שלא יתחלקו בו עם אף אחד אחר. לכן הרבה אָמון וציפיות, אין לי. הרי בתחנת אופקים היו רכזי מודיעין ששוחררו מתפקידם בגלל חוסר נאמנות... ואיש-שיחי סיכם: "מעניין, אנחנו עוד ניפגש, אבל נתת לי הרבה חומר למחשבה".

מאוחר יותר, בנושא הגנרטורים שהתחילו לגנוב לא-רק אצלנו אלא מכל רחבי הנגב, נהייתה בעיה רצינית בגלל הפסקות חשמל שהשביתו בת-קירור ומערכות השקיה ומערכות חימום וקירור של חממות. הנזקים גברו והחמירו, עד כדי שמנכ"ל חברת החשמל נפגש עם המפכ"ל ודרש טיפול משטרתי רציני במיפגע המתפשט.

המפכ"ל הטיל על מפקד מחוז הדרום לטפל בדבר, וכיוון שרוב הגנבות אירעו בנגב, הוטל על קצין המודיעין של נפת נגב, להקים צוות לטיפול בנושא. ומאז אספו מדי חודש בחודשו את כל רכזי המודיעין של מחוז הדרום, וכל אחד מהם דיווח על אירועים בתחומו. וגם אני התבקשתי לבוא לפגישות הללו.

לא יכולתי לומר דבר מלבד "תזמין אותי, ואבוא".

"משטרת אופקים תזמין אותך, אני אוציא הוראה להזמין אותך!"

ובאתי. ובכל הישיבות הוא פתח את הישיבה בדו"ח אירועים, ואחריו נמסרה סקירה מפי רכז המודיעין של משטרת אופקים, שדיווח שפחתו גנבות הגנרטורים כמעט עד אפס.

למשמע דבריו, קפצתי כנשוך נחש, אך עצרתי בעד עצמי מלהתפרץ. חיכיתי לתורי לדבר, אף שהתקשיתי לשאת את העמדת הפנים בעניינים כה מהותיים. ובהגיע תורי לשאת את דברי, אחרי כולם, לא היתה לי ברירה אלא לומר שאני מתפלא על שבאופקים אין רישום של גנבות שנרשמו בפרוטרוט אצלי, והאחרונה שבהן התרחשה אתמול, וגרמה נזקים חמורים לחברת החשמל.

רכז המודיעין נשאל בתדהמה, "למה לא דיווחת?" וענה, "לא הספקתי". ... הוא ננוף ואני התבקשתי לדווח ישירות ואישית, יומם וליל, על כל מידע מודיעיני, לקצין המודיעין בנפת נגב. אבל נמנעתי מלעשות זאת. לבי לא מלאני לפגוע בקצין המודיעין של משטרת אופקים, אף שבמחזליו פגע הוא במילוי המשימה, והכשיל עמיתים שנתנו את נפשם על השגתה.

האמת היא שהתחרטתי על הרגישות הזאת, שאינה במקום, כי יותר מדי נזקים נגרמו בגלל המחדל של אי-הדיווח, וגם אני הרגשתי כמי שמחדלים מכשילים אותו.

הוריתי למתנדבי המתמי"ד שבכל רגע שיוכלו יעמדו בצמתים, בצומת מגן או בצומת מבטחים, וידווחו אם תעבור המשאית שאנחנו מחפשים.

באחד הלילות התקשרו אליי ממג"ב אופקים וקראו לי כי 'הצוללת הצהובה' הגיעה. החבר'ה ממתמי"ד-אשכול עצרו אותה בצומת מגן. נסעתי לשם מיד ומיד התברר שהיא נכנסה לאזור בשעת בוקר מוקדמת והספיקה לא-מעט – בעמי עוז נפרץ מחסן ונגנב ממנו ומעוד כמה מקומות במתחם החממות. וכשפנתה המשאית לצאת, הנהג לא רצה לנוע על הכביש ונסע בדרך עפר עד שהגיע למקום שממנו לא התאפשר להמשיך בדרך. לכן התכוון להגיע לכביש ונכנס לשדרה במטרה לחצות אותה, אך קרתה תקלה ברכב והוא נתקע שם במשך כמה שעות.

המשאית חולצה בעזרת גרר אך כשהגיעה לצומת מגן, עצרו אותה המתמי"דים והודיעו למושי גורדון, מפקדם. הוא הורה להם לנסוע עם המשאית לאופקים, ובהגיעם לאופקים דיווחו לי.

גם מושי שהיה צריך לדווח לי מיד, השתהה בשביל קרדיט... קרדיט למתמי"ד. הבנתי זאת ומחלתי על כבודי והודעתי שהודות למתמי"ד, נעצרה המשאית.

ראיתי שזה האדם וזאת המשאית. הזמינו את החוקר לפתוח את התיק ולעדכן אותו, ולתעד את פרטי האנשים שהיו שם, והובטח לנו שיטפלו בזה. מסרתי את כל הידוע לי, לשם רישומו בתיק. רצייתי שמעללי המשאית בעבר לא ייעדרו מן הרישום ברם, החוקר לא הסכים, אמר שיש בידו כבר די והותר עדויות.

האנשים מהמשאית ישבו בצד. דיברתי איתם. והגיע גם קצין המודיעין של משטרת אופקים, וגם איתו הם דיברו. ואז, הגיעה לפתע אשתו של כדורי, ראש הקבוצה העצורה. לתימהוני ראיתי שלפני שניגשה אל בעלה, לקח אותה קצין המודיעין הצידה, ושמעתי אותו משיא לה עצות: מה להביא לבעלה ואיך לנהוג במצב שאליו נקלע. התפלאתי, איזה עניין יכול להיות שיש לו, לעוץ לה כיצד לחלץ את בעלה, אבל הנחתי שהוא יודע מה הוא עושה.

הרגשתי השתפרה מעצם מעצרם, וניגשתי לדבר עם כדורי. הוא היה אדיב ושקט בדיבורו, אבל בתוך שיחתנו התברר לי שהוא מודע לכך שאני עוקב אחריו. זה היה מוזר בעיניי, אבל הנחתי שאלה פירותיהם של יחסי שכנות טובים, ושקצין המודיעין מעוניין להיראות להם כשכן טוב ותומך.

אבל בינינו התעכר הדיבור. כמעט מיד התחלפה רוח השיח שהיה אדיב, בעוונות גלויה מצד כדורי. הוא התחיל לקלל ולהאשים אותי ברדיפתו כל הזמן, ולאיים עליי שידוע לו מקום מגורי, ושהוא יגיע לנקום בי.

לא נגררתי להשיב לו כגמולו, אבל הרגיז אותי שעברייני בסדר גודל כזה, מעז לדבר ככה בתחנת המשטרה, ואף אחד לא מנסה להסות אותו. אף אחד אפילו לא מעז לנסות דבר אליו. אבל (כן, כמנהגי), לא תבעתי את עלבוני. חיכיתי למשפט והמשכתי לעקוב אחר מהלך העניינים.

והנה, יום אחד קראתי בעיתון שרכב נתפס בכביש הערבה, בבואו ממושב אילות עם ארגזים מלאים בתמרים. הביאו אותו לכירור בב"ש, ונוכחו שהתמרים נגנבו מהמושב.

הרכב הגיע למושב בצהרי היום, להתעניין בקנייה, ובערב, כשהגיעה משאית להעמיס את התמרים, הם לא נמצאו... שוטר תנועה שגילה תושייה, חיבר את המימצא שנקרה על דרכו בכביש, וקישר אותו אל הנגנבים במושב.

כעבור זמן קצר היה לנו כנס ארצי של סיירי שדות, ודיווחתי על השוטר חד-האבחנה. חשבתי שעכשיו הוא לבטח יעבור אלינו. אבל קמו כמה חברים מנירים ואמרו ש... אצלם הוא נתפס בגנבות והם מכירים אותו ממעלליו בעבר. אחר כך קראתי שנתפס בגנבה מהחווה של אריק שרון, מהמחסנים שמחוץ לחווה, שמשם לקחו ציוד לסוסים. ובהמשך נודע לי שנתפסו בגנבה בגליל העליון, ובצפון כבר שמו עליהם עין ומחפשים אותם למעצר ולמשפט.

בהמשך, הם השתכללו ועבדו עם GMC ורכבים פרטיים, אבל לא על המשאית שהיתה כבר 'מסומנת', ופרצו למחסנים של תכשירים כימיקלים, ומהם גנבו. השיטה שלהם היתה פשוטה. כשהגיעה סחורה, הם באו בו ביום או למחרת. ניכר היה שמישהו מוסר להם מידע מוקדם, ווהיה ברור שהם קשורים עם סוחר גדול בדרום, כהן שמו.

פניתי אליו כשבידי תאריכי הגנבות שעוד באותו יום או מיד למחרת, הגיעה אליהם הסחורה הגנובה. אדון כהן הצהיר שבעובדיו הוא בוטח ושאיין לו עניין בסחורה גנובה, והביע נכונות לשתף איתנו פעולה ואף להשקיע מכספו במציאת המדליף.

השארתי את המשך הטיפול למשטרה אך הם לא עשו עם זה מאום, ממש כמו שלא עשו כלום עם שותפיו הידועים כ'מאפיה' של הדרום.

שאלתי את קצין המודיעין מדוע הגנבים אינם עומדים למשפט על מה שנתפסו, והושב לי ש"רוצים לתפוס אותם על חם". הערתי שמסכנים האנשים שמהם עוד יגנבו...

ועד היום אינני יודע את ההמשך, אלא רק שנשפטו למאסר למשך תקופה לא-גדולה, ולקנס כספי.

לא לפלא בעיניי אי-הסדר הקיים בין תחנות המשטרה לפקליטות. קא ראייה, שביקשתי שבכל גנבה שחפשתי וחקרתי ותפסתי, ועושיה יועמדו למשפט – יזמינוני להעיד ו/או להיות נוכח במשפט, אבל לא הוזמנתי ולו פעם אחת... למעט אירוע אחד שהייתי שותף לו, והוזמנתי כעד. אותו קצין מודיעין, הוא שהזמינני.

גְּבוּת הַיִּיטָק, מַחֲשָׁבִים נִבְזָזִים

זו תופעה שהחלה מאוחר, יחסית לכל מה שתואר עד כה. משהחלו ללמוד בכיתות ייעודיות למחשבים, החלו לפרוץ אליהן ולגנוב מהן. זה התחיל בבתי-ספר והתפשט למשרדים ולמפעלים. לכל מקום ממוחשב פרצו במהירות, לקחו בחופזה והסתלקו עם השלל כהרף עין.

לימודים ועבודה השתבשו והושבתו תדיר, ובמיוחד ניזוקו מפעלים ממוחשבים משום שלהם היו תוכנות ייחודיות שבהיעדרן, הופסקה העבודה. למשל, מפעל 'ישראל ייזור' ברעים שנאלץ לרכוש תוכנות חדשות משום שהגירסאות שהיו בידו כבר השתדרגו אצל יצרני התוכנות, ולא היה לו מנוס מלעדכן ולחדש את כל מערך הייצור שלו.

ניסיתי לעניין חברות אבטחה, כאלה שעסקו באלקטרוניקה, והתחלנו לנסות מיגוון של שיטות מיגון אלקטרוני. לאחר מסע של ניסוי ותעייה הגעתי אל חברת איתוראן שאמנם מומחיותה באיתור מכונות נעלמות, אבל ניאותה להתאגר ולהיכנס לעבי הקורה, וצוות הטכנאים שלה גילה יצירתיות בחיפוש אחר פתרונות.

למשל, נבדקה אפשרות להכניס למחשב רכיב שיזהה לנו לאן הרחיק מאיתנו, ונמצאה אפשרות להסוות אותו כחלק אינטגרלי של המחשב, לבל יעורר תמיהה בקרב הגנבים. המכשיר היה אמור לשלוח לבעלי המחשב אתרעה מיידית ואזעקה כשהוזז ממקומו. המשכנו ועשינו ניסיונות לאינספור, אך לא רחק היום והגנבים הבינו שמותקן במחשב רכיב לאיתורו, ונמצאה להם עצה ותושייה. הם התעכבו לבדוק אם המחשב מוגן באיתוראן, בטרם גנבו אותו, ואם איתרו את תחבולתנו, הותירו את המחשב על כנו. אבל... אנחנו התקנו את הרכיב בכל מחשב חמישי, וגם על זה עלו הפורצים, ותוך חמש דקות הורידו והעמיסו וברחו עם כל הארבעה שלפני המחשב החמישי ושאחריו.

בתוך התקופה שהפתרון עבד אצלנו והמשכנו לשכלל אותו, התחבולה עשתה לה כנפיים ופורסמה בכל רחבי הארץ, וגם במקומות אחרים אימצו אותה, בעיקר בערים שבאזור המרכז. ואעפ"כ מחשבים המשיכו להיגנב, בעיקר ממפעלים שחידשו מחשבים משומשים ומכרו אותם כחדשים.

אצלנו, טיכסנו עצה כיצד למנוע גישה נוחה לגנבים, אל הכיתות והמפעלים. השתדלנו לסגור שערים לבתיה"ס ולמשקים בשביל למנוע את הגעת רכבי הגנבים אל תוככי המתחמים, שם הורגלו להעמיס ולהיעלם במהירות הבזק. הגנבים לא ויתרו ופרצו גדרות ושערים, וחדרו אל המתחמים ויהי מה. להגיף אותם מפני האורחים הלא-קרואים, לא

הצלחנו. הם חנו בצמוד למיבנים שבהם היו המחשבים מאוחסנים, ובמהירות עצומה לקחו את המחשבים עצמם, מבלי המסכים. כך הם שהו 'במקום הפשע' פרק זמן זעום ומינימלי.

בתחומי המועצה עצמה, הצלחנו למגר את הגנבות, אך ביישובים, למשל, במרפאות היישוביות, המשיכו הגנבות. ואם כבר עשו הגנבים את דרכם למרפאות, הפיקו לעצמם עוד תועלות. במקום להסתבך, בחששם שהמחשבים הממוגנים יסגירו אותם, העתיקו את השלל שנבזז, לתרופות מן המרפאות היישוביות והאזוריות.

כך השתנו מושאי הגנבות והתאימו עצמם לאילוצים. נגנבו גם קופות כסף ממזכירות ביישובים ובמפעלים (אותן הוציאו אל מחוץ למקום הגנבה, פיצחו אותן והוציאו רק כסף מזומן, ואת הניירות השאירו...) ועוד מיני ביזה שהיה להם שוק, למשל, סיגריות ושימורים ממרכולים וממכולות, ועוד...

כבר ידענו שהסחורה נגנבת בידי חבורות של גנבים ערבים ששיתפו פעולה – ערבים ישראלים עם ערבים מהשטחים, ונוכחנו שהם נקטו זהירות, ממש ברמה מקצוענית... למשטרה כבר היה מידע על זהותם אבל בגלל זהירותם העקבית, לא עלה בידי המשטרה להניח את ידיה עליהם, וקבוצות הגנבים עברו ברחבי הארץ, מאזור לאזור, והמשיכו לשדוד באין מפריע.

לא בידינו היה הדבר כי אם באחריות המשטרה. לנו לא היו אמצעים לעקוב אחר הצמיחה בענף, ואחר מבצעיו, שמחוץ לאזורנו.

הסיפור לא תם, הוא רק התחיל...